Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

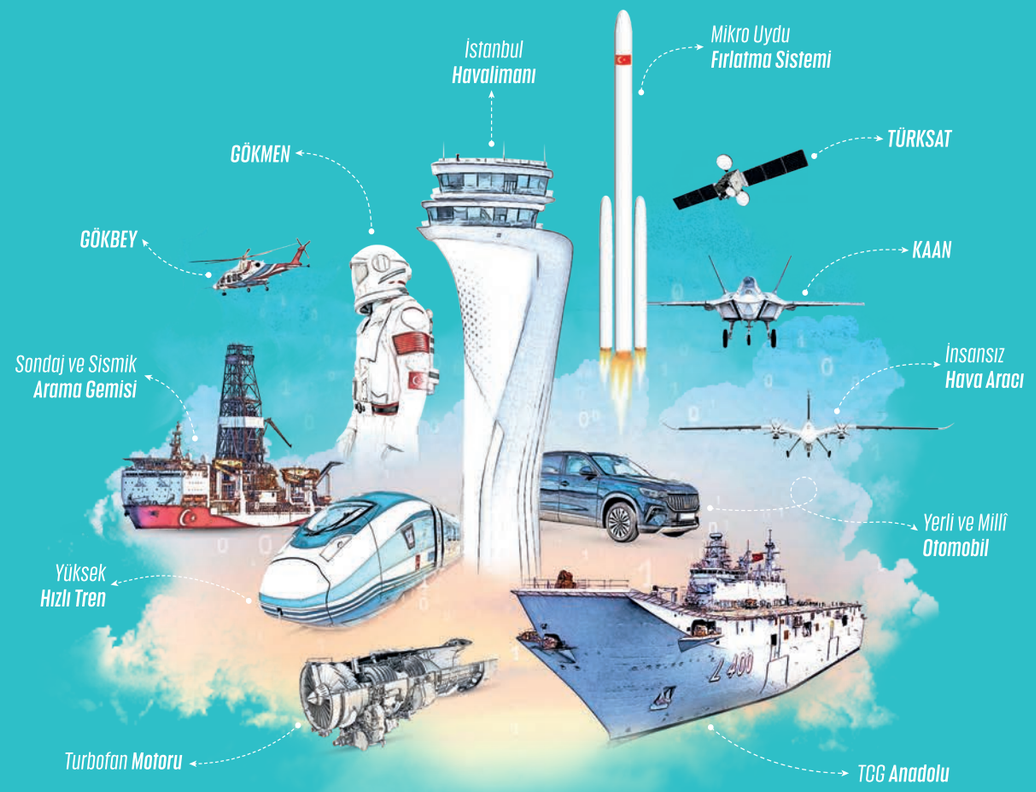

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-7937-1

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI

GRAFİK VE FOTOĞRAF TARİHİ

11-12 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI

GRAFİK VE FOTOĞRAF TARİHİ

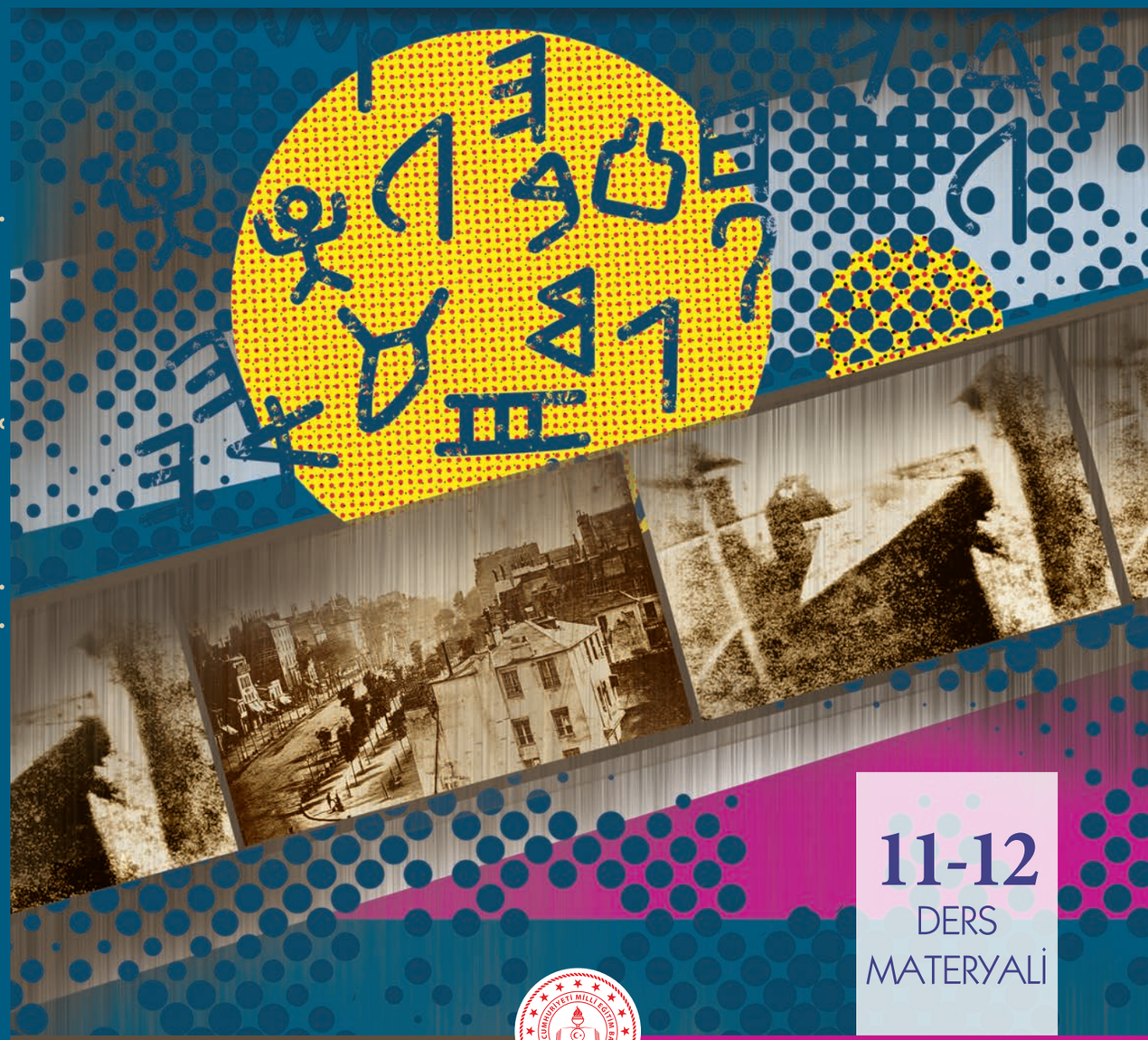

11-12 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI

GRAFİK VE FOTOĞRAF TARİHİ

11-12
DERS MATERYALİ

YAZARLAR
Keziban İŞENGER
Kıvanç ŞEN
Melis YENİCİ
Suna AYDIN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI. 9438
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ. 3098

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı
Berna NALBANTLAR

Rehberlik Uzmanı
Hanife ALPASLAN
Filiz KILIÇ

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Neslihan KOSER

Grafik Tasarım Uzmanı
Elsa ALÇAM BALIK

ISBN: 978-975-11-7937-1

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

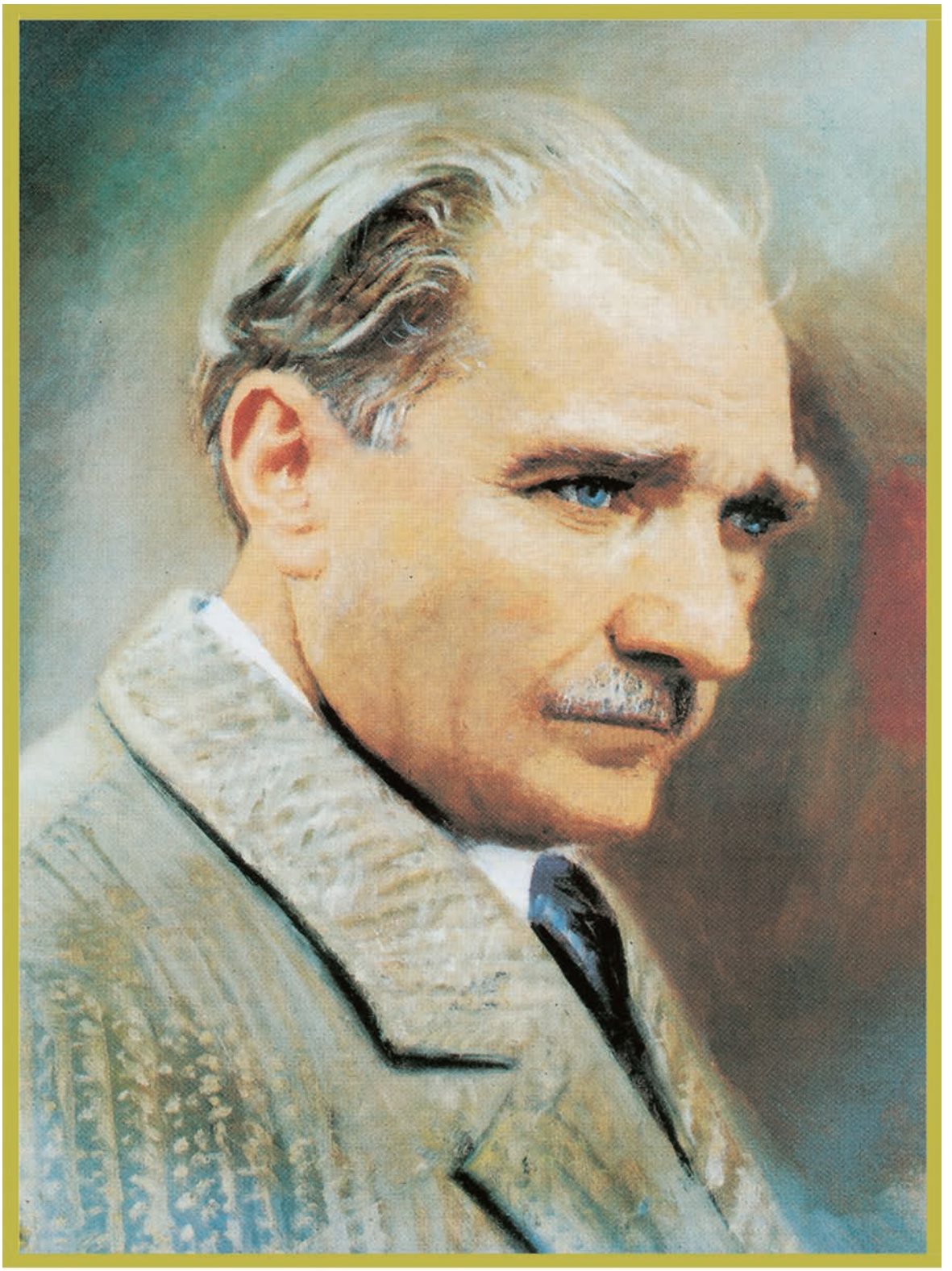

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI 12

1. ÖĞRENME BİRİMİ: KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİ

1. KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİ 16
1.1. SOSYAL GÜNDEM 16
1.1.1. Kitle İletişim Araçları 17
1.2. KÜLTÜR SANAT GÜNDEMİ 22
1.2.1. Sanat Etkinlikleri 22
1.3. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANINDAKİ GELİŞMELER 27
1.3.1. Grafik ve Fotoğraf Sektörleri 27
1.4. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI İLE İLGİLİ YAYINLAR 31
1.4.1. Grafik ve Fotoğraf Alanındaki Basılı Yayınlar 31
1.4.2. Grafik ve Fotoğraf Alanındaki Süreli Yayınlar 31
Ölçme ve Değerlendirme 33

2. ÖĞRENME BİRİMİ: FOTOĞRAFIN TARİHSEL GELİŞİMİ

2. FOTOĞRAFIN TARİHSEL GELİŞİMİ 36
2.1. FOTOĞRAF TARİHİ 36
2.1.1. Fotoğrafın Bulunuşu 37
2.1.2. İlk Fotoğraf Teknikleri ve Fotoğrafın Gelişimi 38
2.2. İLK FOTOĞRAF MAKİNELERİ 42
2.2.1. Fotoğraf Makinelerinin Gelişimi 42
2.2.2. Analog Fotoğraf Makineleri 43
2.2.3. Teknik Özelliklerine Göre Fotoğraf Makineleri 44
2.2.4. Dijital Fotoğraf Makinelerinin Gelişimi 47
2.3. İLK FOTOĞRAF ÖRNEKLERİ 48
2.3.1. İlk Fotoğraf 48
2.3.2. İnsan İçeren İlk Fotoğraf 49
2.3.3. İlk Yansıma Fotoğrafı 50

İÇİNDEKİLER

2.3.4. İlk Otoportre 51
2.3.5. İlk Fotoğraf Kitabı 51
2.3.6. İlk Belgesel Fotoğraflar 51
2.3.7. İlk Savaş Fotoğrafları 52
2.3.8. İlk Vesikalık 52
2.3.9. İlk Fotomontaj 53
2.3.10. İlk Hava Fotoğrafı 54
2.3.11. İlk Hareketli Ardışık Fotoğraflar 54
2.3.12. İlk Sokak Fotoğrafçılığı 55
2.3.13. İlk Renkli Fotoğraf 55
2.4. KARANLIK KUTU (CAMERA OBSCURA) 56
2.4.1. Camera Obscura ve Fotoğraf Sanatı 58
2.4.2. Sanat Akımlarının Fotoğrafa Etkisi 59
2.4.3. Farklı Yaklaşımların Fotoğrafa Etkisi 65
Ölçme ve Değerlendirme 69

3. ÖĞRENME BİRİMİ: AVRUPA GRAFİK SANATI

3. AVRUPA GRAFİK SANATI 72
3.1. YAZI VE KÂĞIDIN TARİHÇESİ 73
3.1.1. Yazının Bulunuşu ve Tarihsel Gelişimi 73
3.1.2. Kâğıdın Bulunuşu ve Tarihsel Gelişimi 81
3.2. RÖNESANS DÖNEMİ GRAFİK SANATI 83
3.2.1. Rönesans Dönemi 83
3.2.2. Rönesans Dönemi Grafik Sanatı ve Sanatçıları 85
3.2.3. İlk Matbaa ve Tipo Baskı 88
3.2.4. Sanat Eseri İnceleme 90
3.3. ENDÜSTRİ DÖNEMİ VE SONRASI GRAFİK SANATI 92
3.3.1. Endüstri / Sanayi Devrimi 92
3.3.2. Tipografinin Gelişimi ve Grafik Tasarımdaki Önemi 93
3.3.3. Endüstri Dönemi ve Sonrası Döneme Ait Grafik Sanatçıları ve Eserleri 94

3.4. 20. YÜZYIL VE SONRASI GRAFİK SANATI 98
3.4.1. 20. Yüzyıl Sanat Akımları 99
3.4.2. Grafiğin Gelişimine Sanat Akımlarının ve Ekollerin Etkisi 119
3.4.3. 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Modern Sanat Hareketleri 124
Ölçme ve Değerlendirme 133

4. ÖĞRENME BİRİMİ: TÜRK GRAFİK SANATI

4. TÜRK GRAFİK SANATI 136
4.1. CUMHURİYET ÖNCESİ GRAFİK SANATI 136
4.1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Grafik Sanatçıları 140
4.2. CUMHURİYET DÖNEMİ GRAFİK SANATI 142
4.2.1. Cumhuriyet Dönemi Türk Grafik Sanatçıları 142
4.2.2. Günümüz Dönemi Türk Grafik Sanatı 151
Ölçme ve Değerlendirme 156
EK-1 159
CEVAP ANAHTARLARI 161
KAYNAKÇA 162

Ders materyali kapağını gösterir.

İçindekiler sayfasını gösterir.

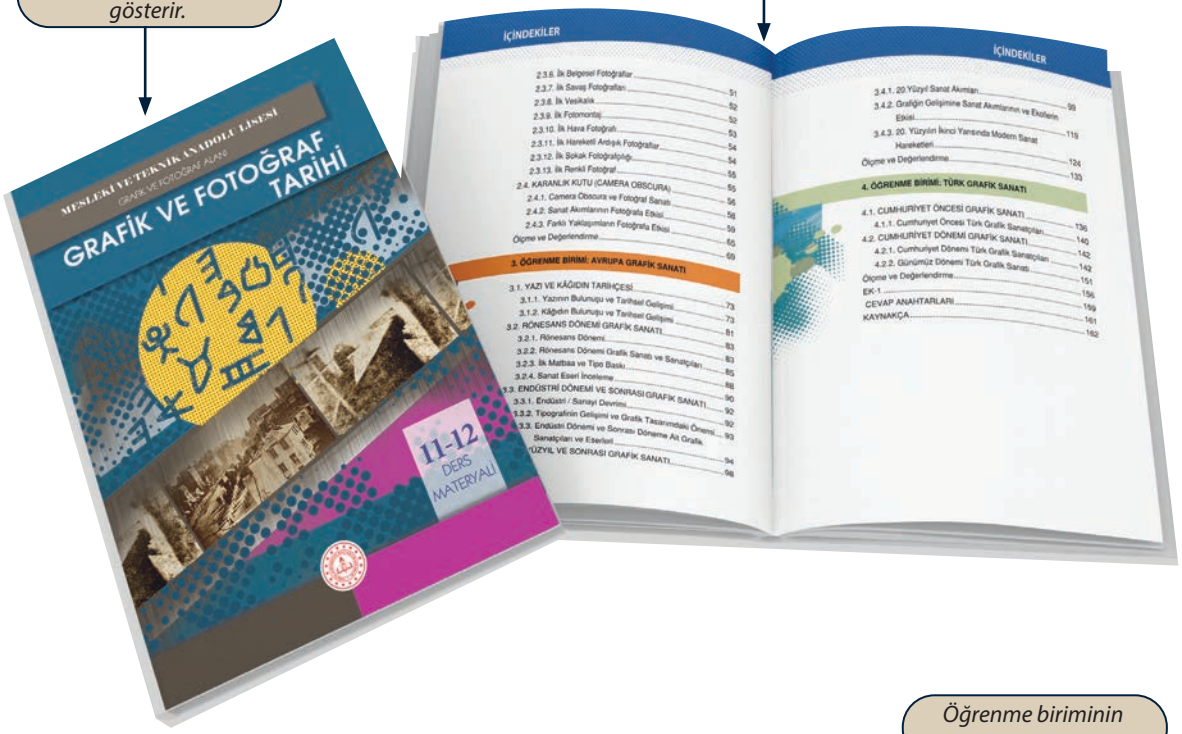

Öğrenme biriminin numarasını gösterir.

Ölçme ve Değerlendirme sayfasını gösterir.

Öğrenme biriminin konularını gösterir.

Hazırlık çalışmalarını gösterir.

Öğrenme biriminde neler öğrenileceğini gösterir.

Bilgi kutusunu gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Araştırma çalışmalarını gösterir.

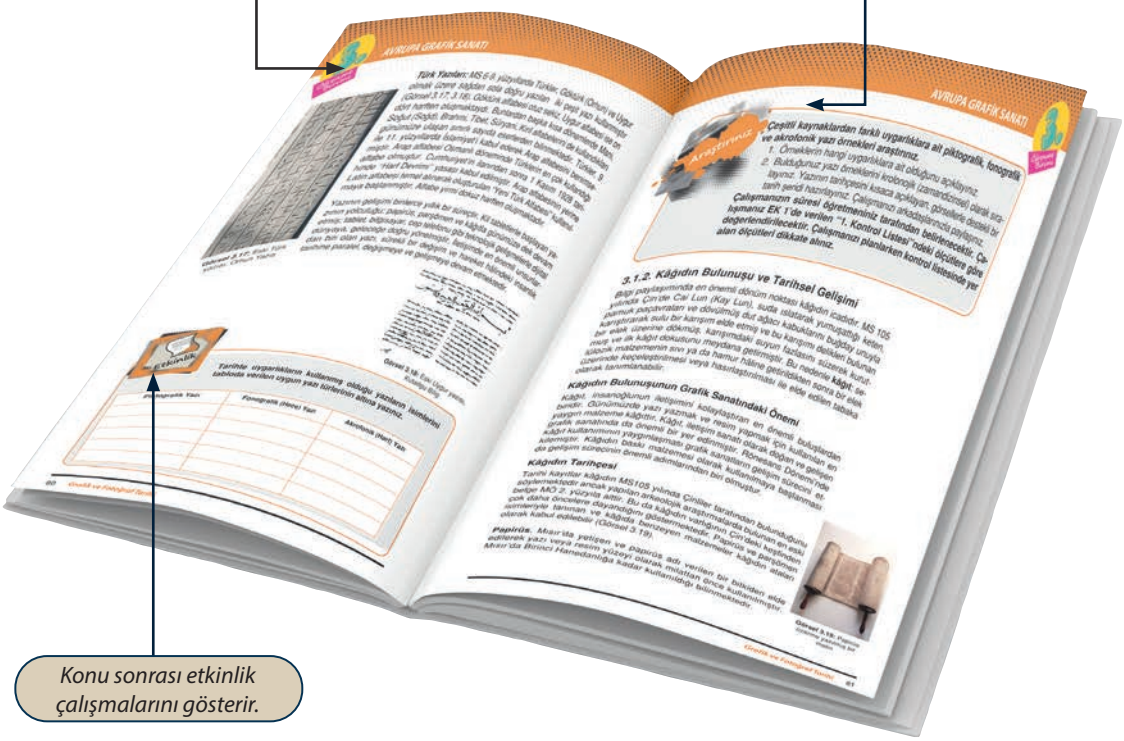

Konu sonrası etkinlik çalışmalarını gösterir.

Not: Bu ders materyalindeki kısaltmalar uluslararası ölçü birimleri dikkate alınarak kullanılmıştır.

Çalışmaların değerlendirilmesi için kullanılacak kontrol listelerini gösterir.

Cevap anahtarlarını gösterir.

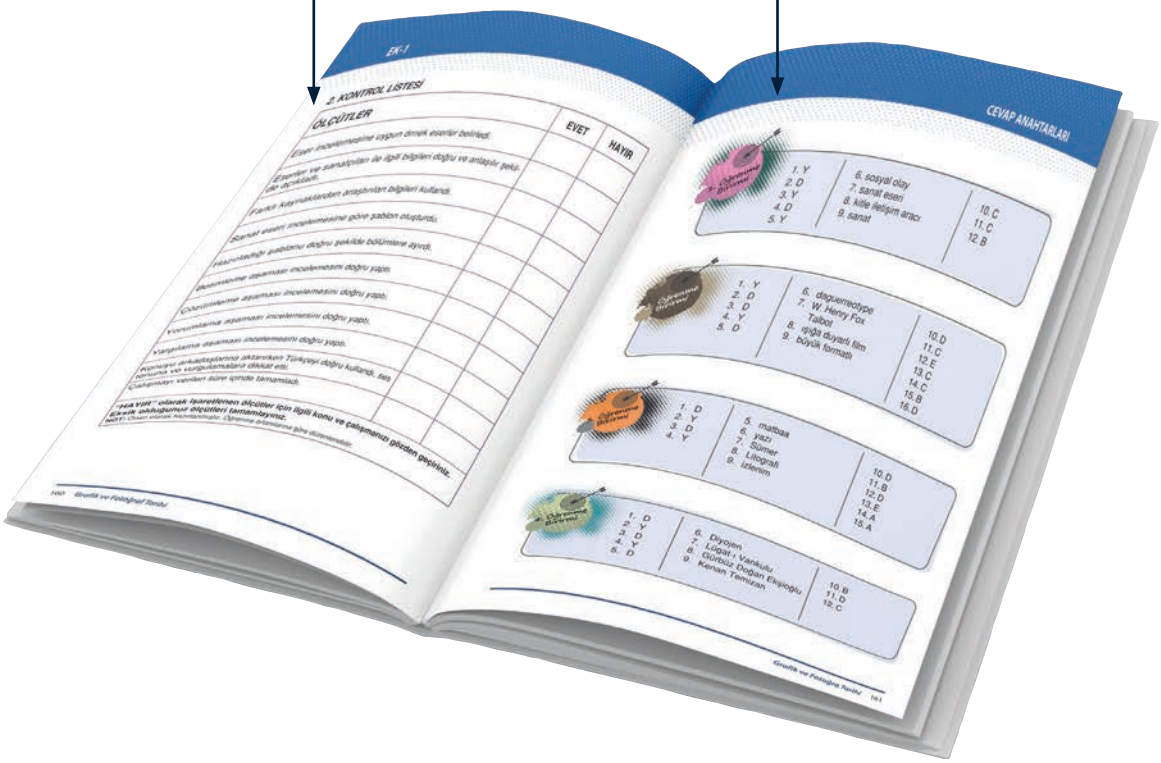

Kaynakça sayfasını gösterir.

Konu başlıklarını gösterir.

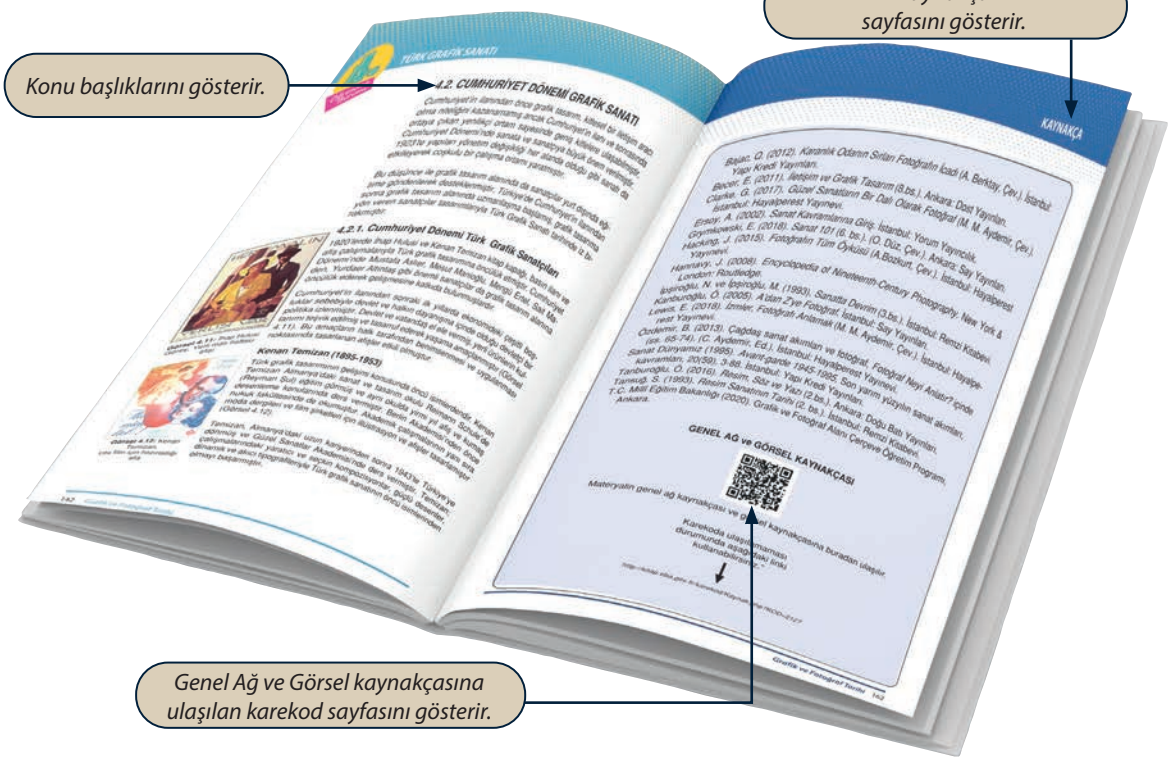

Genel Ağ ve Görsel kaynakçasına ulaşılan karekod sayfasını gösterir.

KONULAR

1.1. SOSYAL GÜNDEM
1.2. KÜLTÜR SANAT GÜNDEMİ
1.3. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI İLE İLGİLİ GELİŞMELER
1.4. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI İLE İLGİLİ YAYINLAR

1. Öğrenme Birimi

KÜLTÜR SANAT etkinlikleri

Neler Öğreneceksiniz?

- Sosyal gündemi takip etme
- Kültür sanat gündemini takip etme
- Grafik ve fotoğraf alanı ile ilgili gelişmeleri inceleme
- Grafik ve fotoğraf alanı ile ilgili yayınları inceleyerek takip etme

Temel Kavramlar

- Basılı ve Süreli Yayınlar
- Etkinlik
- Fotoğraf
- Grafik
- Kültür Sanat
- Sosyal Gündem

Hazırlık Çalışmaları

1. Sanat etkinliklerini takip etmenin faydaları neler olabilir?
2. Daha önce katıldığınız sanat etkinlikleri nelerdir?
3. Alanınızla ilgili hangi yayınları takip etmeniz gerektiğini düşünüyorsunuz?

1. KÜLTÜR SANAT ETKİNLİKLERİ

Kültür, bir toplumu oluşturan ortak değerlerin tümüdür. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te **kültür**, "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" şeklinde tanımlanmıştır. Kültürün, toplumların yaşam biçimini karakterize eden birçok unsuru vardır.

Bir toplumda aynı kültürün parçası olan kişiler, sanat etkinlikleri ile kültür hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmektedir. İnsanlar, yaşamakta oldukları topluma ait kültürel değerleri, kültürel etkinliklerle öğrenerek hayata geçirebilir. Kültürel etkinliklerin; eğitici, öğretici ve hatırlatıcı özellikleri vardır. Kişiler, bu özellikler ile farklı kültürler hakkında bilgi edinebilir.

Sanat eserleri, içinde bulunduğu toplumun kültürel kodlarını yansıtır. Kültür ve sanat etkinlikleri ise sosyal gündem oluşturur.

Bilgi Kutusu

Tüm sanatlar iç içedir ve birbirinin ışığı altında ilerler.

1.1. SOSYAL GÜNDEM

Toplumsal yaşamda, belirli bir tarih aralığında ve yerde meydana gelen değişimler **sosyal olay** olarak adlandırılır. Toplum üyelerinin birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan sosyal olaylar bir defa yaşanır ve tekrarı olmaz. Sosyal olaylar; ekonomik, dini, kültürel ve sosyal alanlarda gerçekleşir. Örneğin Fransız İhtilali, İstanbul Bienali ve evlilik törenleri birer sosyal olaydır.

Gündem, geçmiş veya geleceğe yönelebildiği gibi çoğunlukla günübirlik olayları konu alır. Geçmiş gündem, bir süre sonra tekrar hatırlanabilir ancak kısa süre konuşulup tartışıldıktan sonra tekrar unutulabilir. Gündeme konu olan haber; toplumun gerçek dinamiğinden kaynaklanmayan, geçici bir hareket yaratmak için düzenlenmiş konulardan oluşur. Sosyal olaylar, sosyal gündemi oluşturur. Sosyal gündem sosyal mecralardan takip edilebilir (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Sosyal mecralar

Toplum üyelerinin büyük bir çoğunluğunu ilgilendiren sosyal olayların oluşturduğu sosyal gündem, çeşitli yayın organları, kitle iletişim araçları ve buna bağlı platformlar aracılığıyla takip edilir. Radyo, televizyon, basılı yayınlar gibi geleneksel medyada tek yönlü iletişim vardır. Kişiler artık karşılıklı etkileşimin olduğu iki yönlü iletişim biçimi olan sosyal mecraları tercih etmektedir

Aşağıdaki bilgilere göre bir haber ya da sosyal olay hakkında rapor hazırlayınız.

1. Gündemdeki önemli sosyal olayları veya haberleri araştırınız. Araştırmanız sonucunda belirleyeceğiniz bir haber veya olay seçiniz.
2. Seçtiğiniz sosyal olay veya haber hakkında medyada yer almış farklı görüş ve izlenimleri araştırınız.
3. Elde ettiğiniz bilgileri kullanarak rapor hazırlayınız.
4. Raporunuza sosyal olay veya haber hakkındaki düşüncelerinizi ekleyiniz.
5. Raporunuzu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

1.1.1. Kitle İletişim Araçları

İletişim; insanların birbirleriyle etkileşimde bulunabilmeleri için farklı araçlar kullanarak duygu, düşünce ve tutumlarını karşı tarafa aktarabilmek için kullandıkları yoldur. İnsanlar bu aktarma işlemini bazen kişilere bazen de kitlelere ulaştırmak ister.

Ortaklaşa amaçlar için bir araya gelmiş insan topluluğu veya büyük insan kalabalığına **kitle** denir. Kitle kültürü olgusu, 19. yüzyılın ortalarında Batılı ülkelerin sanayileşmelerini tamamlaması sonucunda hızlı teknolojik gelişmeler ile insan hayatını etkilemeye başlamıştır.

TDK Güncel Sözlük'te dağınık insan topluluklarının örgütlenmiş bir kaynaktan iletilen haber veya uyarılara aynı anda maruz kalması, birtakım kaynaklardan elde edilen bilgi ve haberlerin değişik araçlarla geniş halk topluluklarına yaygın olarak duyurulması **kitle iletişim** şeklinde tanımlanır.

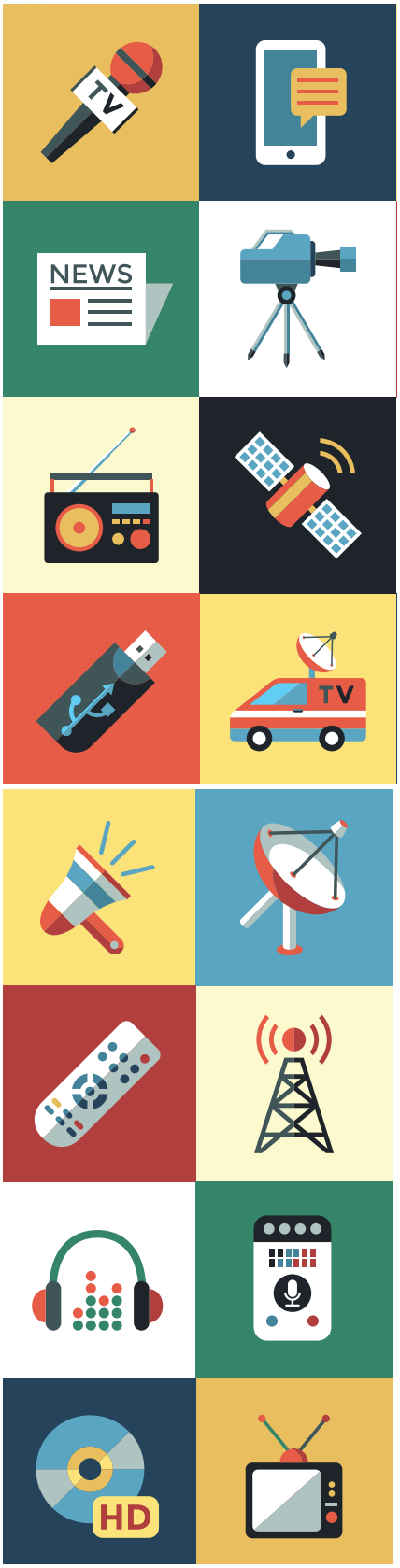

Görsel 1.2: Kitle iletişim araçları

Topluluklara yapılan duyurular yaşantımızda önemli bir yere sahip olan kitle iletişim araçları ile karşı tarafa kısa sürede ve en net şekilde aktarmaktadır.

Günümüzde birçok farklı alanda farklı araçlarla kitle iletişimi yapılmaktadır (Görsel 1.2). Bu araçlar sayesinde dünya ile iletişim kurularak farklı kitlelerle kolay ve hızlı iletişim sağlanabilmektedir. Kitle iletişim araçları şu şekilde sıralanabilir:

- Posta
- Telefon
- Fax
- Gazete
- Radyo
- Televizyon
- Uydu
- İnternet

Kitle iletişim araçları kitlelere yönelik iletişim yapmayı sağlayan yazılı, görsel ve işitsel materyallerin tümünü ifade eder. Bu araçlar, kitlesel bir boyutta iletişim kurabilmeyi ve bilgi alışverişi yapabilmeyi sağlar. Kitle iletişim araçlarıyla bilgi, çok kısa sürede geniş kitlelere ulaştırılır. Kitle iletişim araçlarının amaçları şunlardır;

- Haber vermek,
- Bilgi aktarmak,
- Kamuoyu oluşturmak,
- Halkı bilinçlendirmek,
- Reklam yapmak,
- Eğlendirmek,
- Eğitmek,
- Kültürleri nesillere tanıtmak,
- Dış dünyayı görmeyi ve tanımayı sağlamak,
- Eşya ve hizmetlerin tanıtılmasına, satılmasına olanak sağlamaktır.

Kitle iletişim araçları, insanların sosyalleşmesi, sosyal kararlar alması ve bilgi sahibi olmasına kadar birçok alanda önemli rol oynar. Kitle iletişim araçlarının, toplumun olgunlaşmasında ve toplumun doğru karar vermesinde etkisi büyüktür.

Kitle iletişim araçları, ülke ve dünya hakkında kamuoyuna bilgi verir, aynı zamanda hangi konuların kamuoyunun önceliği olduğunu belirler. Bu etki internet aracılığı ile hızlıca dünyaya yayılabilmektedir (Görsel 1.3). Kitle iletişim araçlarının gündeminde olan, ağırlık ve yer verilen konular toplumda önemli olarak algılanır.

Görsel 1.3: Kitle iletişim

Basılı Yayın: Haber ve iletilerin basılı olarak topluma aktarıldığı tüm kitle iletişim araçlarını ifade eder. Gazete ve dergi, kitlelere bilgi aktarımında kullanılan basılı yayın araçlarındandır. Gazeteler günlük, dergiler ise haftalık veya aylık olarak kitlelere ulaşmaktadır (Görsel 1.4).

Kitap ve süreli yayınlar içerik ve işledikleri konular bakımından kültür ögeleri ile ilgilidir. Kültür ögeleri, sözden yazıya geçirilmiş sonra kitap veya süreli yayınlara basılmıştır. Basılı yayınların kültür ögelerini kayıt altına alma, koruma, saklama, yayma ve tanıtma gibi görevleri vardır. Tüm kültür ögeleri, basılı yayın araçlarıyla bağlantılıdır.

Görsel 1.4: Basılı yayınlar

Bilgi Kutusu

"Matbuat milletin umumî sesidir. Bir milleti tenvir ve irşatta, bir millete muhtaç olduğu fikrî gıdayı vermekte, hulâsa bir milletin hedefi saadet olan istikamet-i müşterekede yürümesini teminde matbuat, başlı başına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir."
Mustafa Kemal ATATÜRK

Görsel-İşitsel Yayın: Görsel yayınlar görme, işitsel yayınlar ise işitme duyularını etkiler. Bazı yayınlar hem görsel hem de işitsel yayın olabilir. Görsel ve işitsel araçların başında sesli filmler ile televizyon yayını gelir.

Günümüzdeki görsel ve işitsel yayıncılık 20. yüzyılda biçimlenmiştir. 20. yüzyıl önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlerin yanı sıra yayıncılık alanında da köklü değişikliklere neden olmuştur. Teknolojik yenilikler, uyduların devreye girmesi, yeni iletişim ve kitle iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı, günümüz radyo ve televizyon sektöründe yaşanan gelişmeler görsel ve işitsel yayıncılığı etkilemiştir. Bu etkileşim, yayıncılığı yeniden şekillendirmiştir.

Radyo, haberlerin ve iletilerin sesli olarak aktarıldığı işitsel bir kitle iletişim aracıdır. Televizyon ise hem görsel hem işitseldir. Radyo ve televizyonun kitlelere bilgi aktarmanın yanı sıra eğlendirme, gündem oluşturma ve yönlendirme gibi işlevleri de vardır.

Bilgisayar, cep telefonu, hareketli filmler, televizyon, kapalı devre televizyon, video, slayt, radyo, kapalı yayın düzeni, ses aygıtı, plakçalar, mp3, cd çalar, başlıca görsel-işitsel araçlardandır (Görsel 1.5).

Dijital Yayın: Yayınların dijital ortamda farklı dil ve kullanıcılarla etkileşimli hâle gelerek, çok sayıda kişiye ulaşmasını sağlayan yayıncılık platformuna **dijital yayıncılık** denir. Bu platform aracılığı ile kişilere ulaştırılan yayınlara da **dijital yayın** adı verilir.

Görsel 1.5: Kapalı yayın düzeni

Bireyler; gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi geleneksel medya araçlarında yayınlanan içerikleri tüketen konumundadır. Yeni medya olarak adlandırılan dijital yayın araçlarında ise bireyler, geleneksel medyanın aksine içerikleri hem üretir hem de tüketir.

Yayımlanan basılı materyaller farklı dağıtım yöntemleri ile hedef kitlelere ulaşmaktadır. Materyallerin basımı ve dağıtımı için emek, para ve zaman harcanmalıdır. Bunun sonucunda belli seviyede kitlelere ulaşılabilir. Günümüzde dijital yayıncılık ile yayınlar hızlı ve zahmetsizce kitlelere ulaşmaktadır.

Basılı yayının aksine dijital yayıncılık ile istenildiği zaman yayınlar güncellenebilir. Dijital yayıncılık; yayının güncellenmesi, eskimesi ve yayını kaybetme gibi sorunları da ortadan kaldırır.

Yayın üzerinde farklı, hareketli görsel ve yazılı özelliklerle kullanıcıların ilgisi daha fazla çekilebilir. Gelişen, değişen kullanıcı tercihleri takip edilerek bu değişiklikler dijital platformlara taşınabilir. Dijital yayıncılık her zaman yeniliği ve güncelliği takip etmek zorundadır (Görsel 1.6).

Sosyal medya, dijital yayın için önemli alanlardan biridir. Günümüzde haberleşme, eğlence, bilgi paylaşımı, sosyal kültürel etkinlikler ve bunların duyurulması genellikle sosyal medya platformları üzerinden yapılmaktadır.

Görsel 1.6: Dijital medya

Aşağıdaki tabloda bırakılan boşluklara verilen yayın organlarına uygun örnekler yazınız.

Basılı yayın	Görsel-işitsel yayın	Dijital yayın
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

1.2. KÜLTÜR SANAT GÜNDEMİ

Mesleki gelişimde, kişilerin alanında meydana gelen yenilikleri takip ederek çağa ayak uydurması son derece önemlidir. İçinde bulunulan zamanla senkronize olarak ilerlemek, ancak yeniliklere ve değişimlere hâkim olmakla mümkün olabilir.

Bilgi Kutusu

Hegel'a (Hegil) göre; sanattaki güzellik doğadaki güzellikten üstündür. Sanat, insan aklının ürünüdür. Kendisine doğanın taklidinden başka amaç bulmalıdır.

Günümüzde, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, hayatın her alanında olduğu gibi grafik ve fotoğraf sektöründeki değişimleri de beraberinde getirmiştir. Grafik tasarım ve fotoğraf alanındaki sektörler büyük ölçüde teknoloji tabanlı çalışmaktadır. Dolayısıyla bu iki sektörün teknolojiden bağımsız değerlendirilmesi mümkün değildir. Teknolojik gelişmelerin yanı sıra kültürel, ekonomik ve bilimsel alandaki gelişmeler de grafik ve fotoğraf alanını doğrudan etkilemekte ve değiştirmektedir.

Kültür ve sanat, bir toplumun gelişmesinde önemli etkendir. Kültürel etkinlikler; gazete, dergi, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları ve sosyal medya kanallarıyla kitlelere duyurulmaktadır. Sosyal yaşam içinde oldukça önemli bir yeri olan bu etkinlikler, kitlelere ulaştırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

1.2.1. Sanat Etkinlikleri

Sanatın nasıl tanımlanacağı yüzyıllardır tartışılan bir konudur. "Sanat nedir?" sorusunun kesin ve her yönüyle kapsayıcı tek bir cevabı yoktur. Sanat, insan ve doğadaki gerçeklik arasındaki estetik ilişki olarak adlandırılabilir. Bununla birlikte insanın duygu ve düşüncelerini, estetik olarak anlatma biçimlerinden de biridir. TDK Güncel Sözlük'te sanat, "Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan

üstün yaratıcılık" şeklinde tanımlanmıştır. Sanat bir ifade biçimidir. Sanatçının iç dünyasının ve yaşantısının yansımaları, sanat eserlerinde estetize edilmektedir. Bu nedenle bir sanat eserini anlayabilmek için sanatçının kişisel yaşam öyküsünü (öz geçmiş) bilmek önemlidir. Sanat eserleri sahnelenerek veya sergilenerek, düzenlenen çeşitli sanat etkinlikleri aracılığıyla kitlelere sunulmaktadır.

Kültür sanat hayatı; sergi, film gösterimi, tiyatro, konser, dans gösterisi, söyleşi, atölye çalışmaları gibi birçok sanat etkinliğini kapsar. Sanat etkinlikleri, kişilerin çevresiyle iletişimini güçlendirir. Bu durum, sosyal yaşam için bir gerekliliktir. Sanat etkinliklerinin sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik birçok olumlu etkisi bulunmaktadır.

Bulunduğunuz çevrede bu ay içinde yapılacak kültür sanat etkinlikleri gündemini belirleyerek aşağıdaki tabloyu uygun şekilde tamamlayınız.

Kültür-sanat etkinlikleri	Etkinlik adı	Etkinlik yeri	Etkinlik tarihi
Tiyatro			
Bale			
Sinema			
Sergi			
Opera			
Fuar			
Konser			
Söyleşi			
Atölye çalışmaları			

Sanat; görsel, işitsel ve dramatik sanatlar şeklinde sınıflandırılır.

- Görsel sanatlar, göze hitap eder (resim, fotoğraf, mimari ve heykel).
- İşitsel sanatlar, kulağa hitap eder (şiir, edebiyat ve müzik).
- Dramatik sanatlar hem göze hem kulağa hitap eder (opera, bale, tiyatro, sinema).

Güzel sanatlar hitap ettiği duyu organlarına göre geleneksel olarak sınıflandırılır (Şema 1.1).

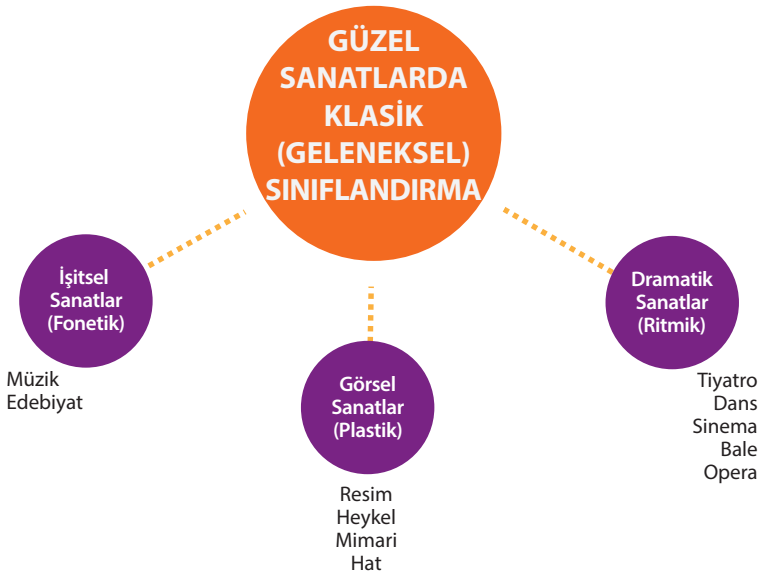

Şema 1.1: Güzel sanatlarda klasik sınıflandırma

Çağdaş sınıflandırma sanat dalının niteliğini ve tekniğini göz önünde bulundurur (Şema 1.2).

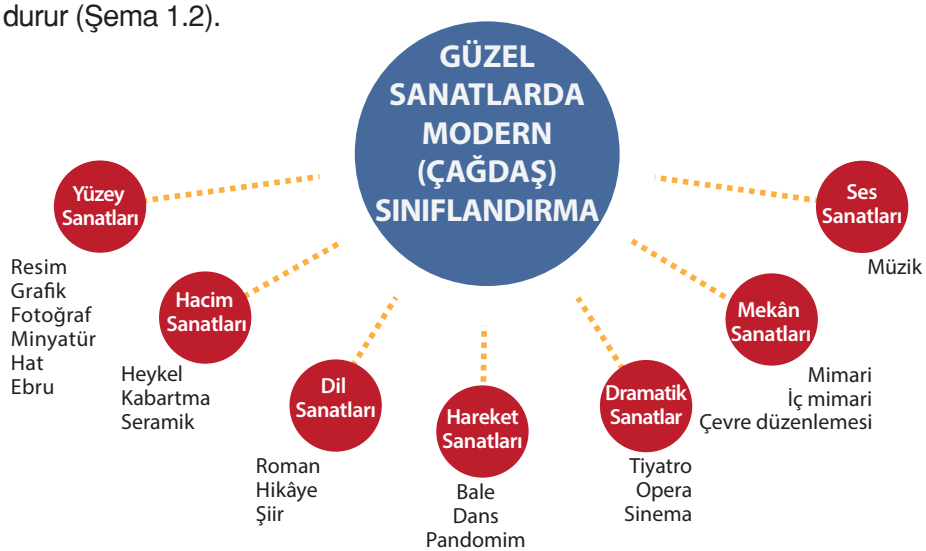

Şema 1.2: Güzel sanatlarda modern sınıflandırma

Güzel sanatlar insanda coşku ve hayranlık uyandırır. Kişinin duygu ve düşünce dünyasını etkileyerek kişiye estetik bakış açısı kazandırır. Sanat eserleri tektir. Sanat eseri sanatçısının duygu ve düşüncelerini yansıtır. Sanat eserleri güzel, etkileyici, özgün, öğretici, evrensel ve yaratıcıdır.

Görsel Sanatlar (Plastik Sanatlar): Görsel sanatlar maddeye biçim veren sanatlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda zevk ve güzellik kavramlarını içeren sanat dalları da görsel sanatlar kapsamında yer almaktadır. Görsel sanatlar terimi ilk kez Fransızcada **beaux arts** (buz ağ) olarak fotoğraf, heykel, baskı gibi görsel sanatları tanımlamak için kullanılmıştır. Günümüzde klasik ya da akademik sanatlar görsel sanatlar adı altında yer almaktadır. Evrensel bir eylem olan sanatı belli bir kalıba sığdırmak mümkün değildir. Görsel sanat yaratıcılığın, zevklerin ve hayal dünyasının dışavurum hâli olarak tanımlanabilir (Görsel 1.7).

Görsel 1.7: Grafik sanatlar

Resim, heykel, fotoğraf, grafik, seramik ve mimari gibi göze hitap eden, maddeye biçim veren, görsel formları barındıran sanatlardır.

Görsel sanatlar eğitimi alan kişi özgün düşünen, üreten ve estetik duygusu gelişmiş kişidir. Görsel sanatlar derslerinde; görsel algılama, şekil ve yüzey, kompozisyon, renk yöntemleri verilmektedir.

Duygu ve düşünceler; çizim, boyama, baskı ve biçimlendirme gibi tekniklerle ortaya çıkan görsel formlarla ifade edilir. Görsel sanat eserleri; müze, sanat galerisi ve birçok kamusal alanda sergilenerek kitlelere sunulur (Görsel 1.8, 1.9, 1.10, 1.11).

Görsel 1.8: Fotoğraf sergisi

Görsel 1.9: Sergi alanı

Görsel 1.10: Dijital sergi

Görsel 1.11: Sergi alanı

İşitsel Sanatlar (Fonetik Sanatlar): Antik Yunan döneminden bu zamana kadar kullanılan **phonetique** (fonetik) kelimesi dilimize Yunancadan geçmiştir. Müzik ve edebiyat gibi kulağa hitap eden, sese ve söze biçim veren sanatlardır. Bu sanatlar işitmeye yöneliktir (Görsel 1.12).

Görsel 1.12: Konser

Ritmik Sanatlar (Dramatik Sanatlar): Tiyatro, sinema, opera, bale ve dans gibi işitsel ve görsel unsurları bir arada bulunduran, göze ve kulağa hitap eden, harekete biçim veren sanatlardır. Ritmik sanatlar, eyleme dönüşmüş ifadeleri ses ve söz aracılığıyla iletir. Ritmik sanatlarda insan kendisini veya bir olayı anlatır. Alanında uzman kişilerden oluşan bir ekip çalışması ile sahnelenerek halka sunulur (Görsel 1.13).

Görsel 1.13: Bale gösterisi

Etkinlik

Yaşadığınız şehirdeki kültür sanat gündemiyle ilgili yayınları takip ederek bir kültür sanat etkinliğine katılınız. Katıldığınız etkinlikle ilgili bir sunum hazırlayınız.

1. Gündemdeki kültür-sanat etkinliklerinden birini seçiniz.
2. Etkinliğin türü ve konusu hakkında bilgi edininiz.
3. Etkinlikle ilgili fotoğraflar çekiniz.
4. Etkinliğe katıldıktan sonra izlenimlerinizi yazınız. Etkinlik sırasında çektiğiniz fotoğraflarla bir sunum hazırlayınız.
5. Hazırladığınız sunumu ve izlenimlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANINDAKİ GELİŞMELER

Sanayileşme dönemiyle dünyada modern yaşama geçilmesi ve fotoğrafın keşfi, grafik tasarımın çıkış noktasını oluşturmuştur. Sanayileşme ile ürünlerin tanıtımına ve duyurusuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu alanda ilk çalışmaları ressamlar yapmıştır. Baskı tekniklerinin gelişmesi, fotoğrafın ilerlemesi tipografinin de bu çalışmalara dahil olması ile grafik, resimden ayrılmış ve tasarım dalı olarak ilerlemeye devam etmiştir. 1919'da Almanya'da kurulan Bauhaus (bauhas) okulu, sanat ve tasarım alanında birçok yeniliğin öncüsü olmuştur.

Bilgi Kutusu

Osmanlı Döneminde fotoğraf ilk olarak "ateş yazması" şeklinde tanımlanmıştır.

1.3.1. Grafik ve Fotoğraf Sektörleri

Grafik ve fotoğraf, birbiriyle bağlantılı ve aynı zamanda çalışma alanı oldukça geniş iki sektördür. Bu alanlarda hayal gücü geniş, yaratıcı, tasarım becerisi olan ve çok yönlü düşünebilen kişilerin yetişmesi sektörün gelişimi açısından önemlidir.

Grafik ve fotoğraf alanında yetkin olabilmenin ilk koşulu teorik bilgi olsa da yetkin olmak tek başına yeterli değildir. Kişi kendini sektörün uygulamalı alanlarında da geliştirmelidir. Örneğin her iki alanda da kullanılan tasarım ve görüntü işleme programları başta olmak üzere sektördeki tüm yeni araçlar hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Sektörde kullanılan programlar ve araçlar mutlaka takip edilmelidir.

Sektörde teorik ve pratik olarak yetkin olunmak istenirse alandaki yenilik, gelişme, etkinlik, atölye çalışması, yarışma ve fuarlar eş zamanlı takip edilmelidir.

Günümüzde hayatın her alanını etkileyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler, grafik ve fotoğraf sektörünün gelişmesini sağlamıştır. Aynı zamanda yeni çalışma ve hizmet alanlarının da ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

Grafik Sektörü

Grafik; reklam, sanat ve tasarım alanlarında, kurumsal kimlik, kitap, dergi, katalog, basın ilanı, logo tasarımı, ambalaj tasarımı, font tasarımı gibi basılı mecraları kapsar. Aynı zamanda web sitesi arayüz tasarımı, banner (benır), retouch (ritaç) gibi dijital tasarımları, bilgisayar programı aracılığı ya da el çizimleri ve uygulamaları ile görsellerini tasarlama işlemlerini yapan sektördür (Görsel 1.14). Bu sektörde çalışan grafikerlerin estetik yönü, görüş açıları gelişmiş olmalıdır. Tasarım yapılırken işin pazarlamasına, sunumuna ve tasarımın güncel olmasına dikkat edilmelidir. Grafikerler, kitlelere ürün sundukları için yapılan tasarımın insanlar üzerindeki sosyolojik ve psikolojik boyutlarına da dikkat etmelidir.

Sektörde grafiker olarak çalışanlar baskı öncesi ve sonrası işlere de hâkim olmalıdır. Basım sonrasında oluşabilecek hatalar ürün tasarımının önüne geçer.Ürün sadece tasarım aşamasından oluşmamaktadır.

Grafik sektörü basılı mecrada (matbaa teknikleri gibi baskı öncesi ve sonrası işler) ve dijital mecrada (web sitesi ara yüzü tasarımı internet sitelerine banner, hareketli banner, mailing, uygulama ara yüz tasarımları, sosyal medya görselleri ya da bilgisayar oyunları) çalışmalarını sürdürebilir.

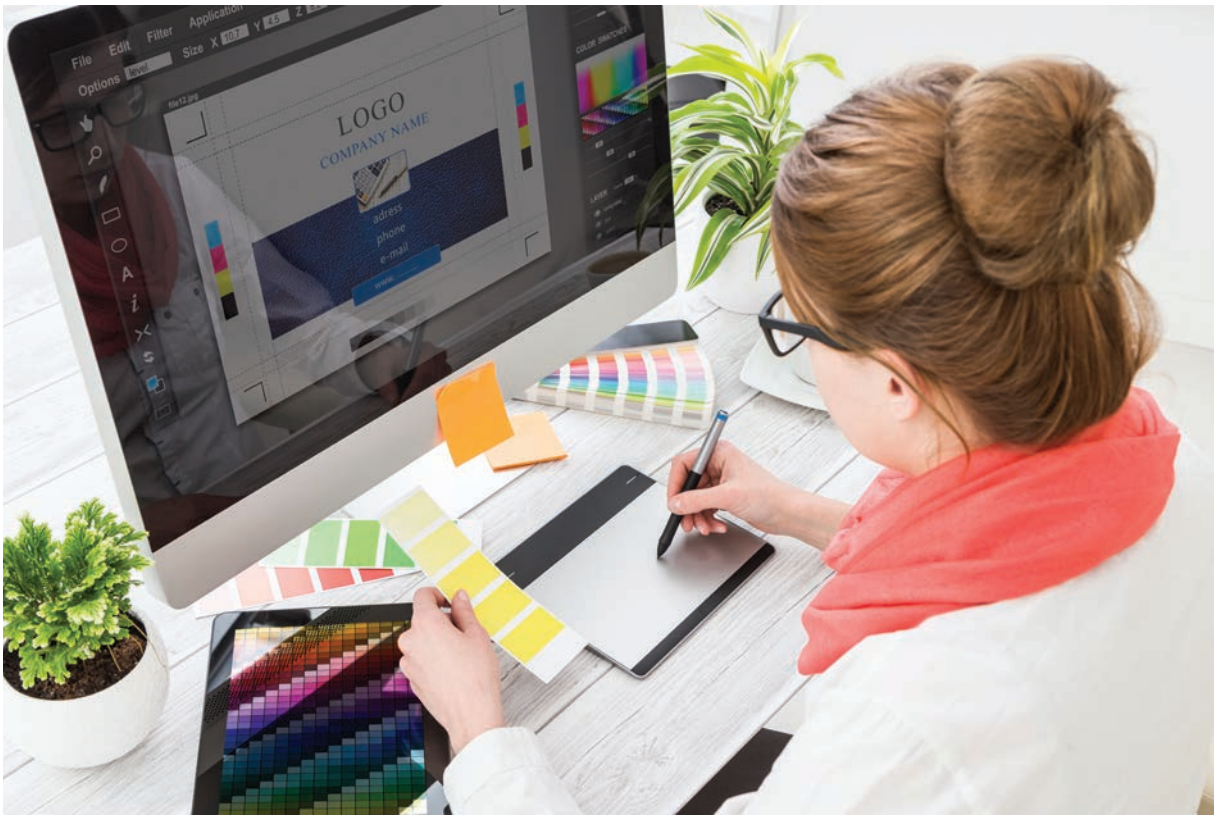

Görsel 1.14: Grafik tasarım

Türkiye'de gelişen grafik tasarım süreci ve Türk grafik sanatçılarını araştırınız.

1. Türkiye'de grafik tasarım alanındaki sanatçılardan birini seçiniz. Seçtiğiniz sanatçının biyografisini ve eserlerini araştırınız. Araştırmanızda sanatçının eserleriyle ilgili teknik bilgilere de yer veriniz.
2. Elde ettiğiniz verileri sunum hâline getirerek sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız. Sunumunuzu yaparken diksiyon ve hitabet kurallarına dikkat ediniz.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Araştırınız

Bu alanda eğitim almış kişiler; grafiker, grafik tasarımcı, sanat yönetmeni, eğitmen gibi unvanlarla;

- Reklam ajanslarında,
- Grafik tasarım stüdyolarında,
- Matbaalarda,
- Medya şirketlerinde,
- Tanıtım bölümü bulunan tüm kurum ve kuruluşlarda çalışabilmektedir.

Bilgi Kutusu

Grafiker Almanca **Graphiker**, grafik tasarımcı ise İngilizce **Graphic Designer** (gırafik dizaynır) kelimelerinin karşılığıdır. İki kelime de aynı anlama gelmektedir.

Fotoğraf Sektörü

Fotoğrafçı, yaratıcı düşünce ile teknik bilgiyi birleştirerek fotoğraf çeken kişidir. Fotoğrafçılar ilgi alanlarına ve uzmanlıklarına göre; moda, portre, doğum, ürün fotoğrafçısı olarak adlandırılır.

Profesyonel fotoğrafçılar; yayıncılar, fotoğraf ajansları veya eğitim ve kamu sektörleri gibi sektörlerde çalışabildikleri hâlde serbest de çalışabilir. Fotoğrafçıların çalıştıkları işe göre görev tanımı çeşitlenmekle birlikte ortak sorumlulukları da vardır.

Fotoğrafçı, müşterilerle iletişim kurarak müşterinin isteğini belirler. İstenilen görüntüyü elde etmek için farklı yer ve koşullarda çalışır. Fotoğraf makinesinin yanı sıra teknik ekipmanı gerektiği gibi kullanarak fotoğraf işleme programlarına da hâkim olmalıdır.

Grafik tasarımcılar, galeri yöneticileri, ressamlar, editörler ve sanat yönetmenleri gibi diğer profesyonellerle birlikte çalışabilir. Fotoğrafçı, sektörel trend ve yeni teknikleri takip etmelidir. Sabırlı ve konsantrasyonunun yüksek olmasının yanı sıra takım çalışmasına yatkın olmalıdır.

Bu alanda eğitim almış kişiler; fotoğrafçı, fotoğraf çekim elemanı, fotoğraf baskı operatörü ve eğitmen gibi unvanlarla;

- Fotoğraf stüdyolarında,
- Reklam ajanslarında,
- Medya şirketlerinde,
- Yayın kuruluşlarında,
- Tanıtım bölümü bulunan tüm kurum ve kuruluşlarda çalışabilmektedir (Görsel 1.15, 1.16).

Fotoğraf alanında profesyonel olarak çalışan kişiler reklam, pazarlama, tanıtım ve fotoğraf ile ilgili yayınları, teknolojik gelişmeleri takip etmelidir. Fotoğrafçıların alandaki yayınları, gelişmeleri ve sektördeki güncel haberleri takip etmeleri, genel kültürlerini geliştirmelerine ve farklı disiplinlerle ilgili bilgi edinmelerine yardımcı olacaktır.

Görsel 1.15: Ürün fotoğrafı çekimi

Görsel 1.16: Fotoğraf stüdyosu

Araştırınız

Fotoğraf alanı ile ilgili iş, kariyer ve eğitim olanaklarını, profesyonel bilgisayar programlarını, meslek alanlarını, kişilerin görev tanımlarını araştırınız.

1. Araştırma sonuçlarını rapor hâline getirerek sunum hazırlayınız.
2. Hazırladığınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Araştırınız

Grafik ve fotoğraf alanı ile ilgili fakülte ve yüksekokulları, iş olanaklarını ve kişilerin yeterliliklerini araştırınız.

1. Araştırma sonuçlarını rapor hâline getirerek sunum hazırlayınız.
2. Hazırladığınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Grafik ve fotoğraf alanı ile ilgili fuar, yarışma, workshop (vorkşap) gibi sektörel etkinlikleri araştırınız.

1. Araştırma sonuçlarını rapor hâline getirerek sunum hazırlayınız.
2. Hazırladığınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen "1. Kontrol Listesi"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

1.4. GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI İLE İLGİLİ YAYINLAR

Alan ile ilgili yayınları takip etmek; yaratıcı düşünce tasarım sürecinin gelişmesi, bir tasarımda yer alması gereken metin ve görsel ögelerin etkili kullanılması gibi konularda kişilerin gelişmesine olanak sağlar. Üretim aşamasında da çağdaş ve geleneksel tekniklerle yaratılabilecek değişiklikler takip edilebilir.

1.4.1. Grafik ve Fotoğraf Alanındaki Basılı Yayınlar

Grafik tasarım ve fotoğraf alanında çalışan kişiler, teorik ve pratik bilgilerini güncel tutabilmek için uygulamaların yanı sıra basılı yayınları da takip etmelidir. Basılı yayınlar; kitap, dergi ve bildirilerdir (Görsel 1.17, 1.18). Kitap, dergi, basılı ve süreli yayınları takip etmek alanla ilgili yeniliklerle birlikte temel ve önemli bilgileri öğrenmek için de gereklidir.

1.4.2. Grafik ve Fotoğraf Alanındaki Süreli Yayınlar

Belli aralıklarla yayınlanan dergi ve gazete gibi yazılı kitle iletişim araçlarına **süreli yayın** denir. Süreli yayınlar, en yeni ve güncel bilgileri içerir. Bu yayınlar, çoğunlukla basılı olmakla birlikte yeni medya döneminin gelişmesiyle dijital olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 1.17: Basılı yayınların yer aldığı bir kütüphane

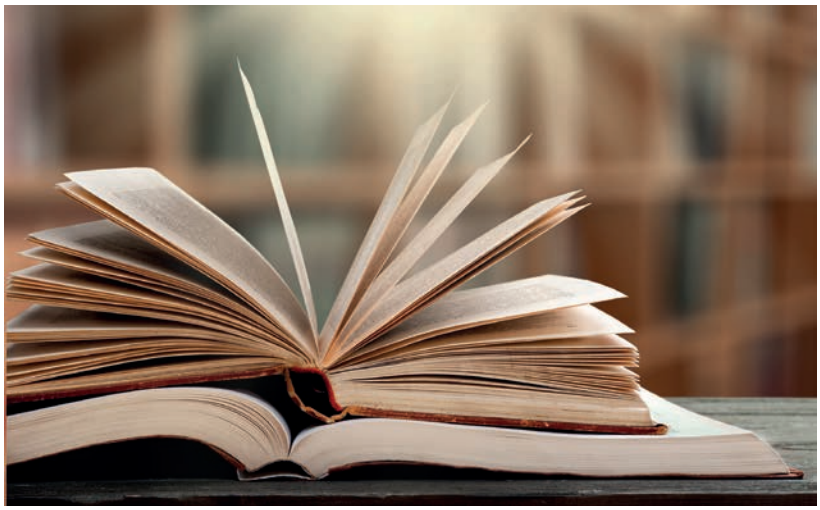

Görsel 1.18: Basılı yayın

Süreli yayınlar, grafik ve fotoğraf alanı ile ilgili güncel bilgi ve gelişmeleri takip edebilmek için oldukça önemli kaynaklardır (Görsel 1.19,1.20). Grafik alanındaki süreli yayınlarda genellikle alanla ilgili güncel gelişmeler, portfolyolar, sektörle ilgili haberler, sanatçı ve tasarımcıların röportajları, grafik tarihi, uygulama ve teknikleri gibi bölümler bulunmaktadır. Fotoğraf alanındaki süreli yayınlarda ise alanla ilgili güncel gelişmeler, çekim teknikleri, fotoğraf makinelerinin tanıtımları, alanla ilgili genel kültür bilgileri, sanatçı ve fotoğrafçıların röportajları gibi bölümler yer almaktadır. Alan ile ilgili yayınların alanda faaliyet gösteren kişiler tarafından takip edilmesi kişilerin kendilerini geliştirebilmesi için önemlidir.

Görsel 1.19: Farklı yayınlar

Görsel 1.20: Süreli yayınlar

Grafik ve fotoğraf sektörleri ile ilgili basılı ve süreli yayınları araştırınız. Bulduğunuz yayınların içeriklerini inceleyiniz.

1. Araştırma sonuçlarını rapor hâline getirerek sunum hazırlayınız.
2. Hazırladığınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol l istesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Araştırınız

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki parantezlere cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (….) Ritmik sanatlar kulağa hitap eden, sese ve söze biçim veren sanatlardır.
2. (….) Süreli yayın, belli aralıklarla yayınlanan kitle iletişim araçlarıdır.
3. (….) Sergiler, alanında uzman kişiler tarafından sahnelenerek sunulmaktadır.
4. (….) Bir toplumu oluşturan ortak değerlerin tümüne kültür denir.
5. (….) Sosyal olaylar sadece basılı yayın araçlarıyla kitlelere duyurulur.

B) Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Toplumsal yaşam içinde belirli tarihlerde meydana gelen değişimlere …… denir.
7. Toplumun kültürel kodlarını …… en iyi yansıtır.
8. Kitle iletişim araçlarından olan …… görsel ve işitseldir.
9. İnsan ve doğadaki gerçeklik arasındaki estetik ilişkiye …… denir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

10. Duygu ve düşüncelerin çizim, boyama, baskı ve biçimlendirme gibi tekniklerle ifade edildiği sanat eserleri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dramatik
B) Eylem
C) İşitsel
D) Plastik
E) Ritmik

11. İçerik paylaşmak, iletişim kurmak ve kültürel etkinlik duyuruları yapmak için kullanılan ortam aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kitap
B) Televizyon
C) Sosyal medya
D) Dergi
E) Radyo

Ölçme ve Değerlendirme

12. Aşağıdakilerden hangisi görsel-işitsel kitle iletişim araçlarındandır?

A) Animasyon
B) Dergi
C) Müzik
D) Sinema
E) Televizyon

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

13. Alanınızdaki yenilikleri ve sektörel gelişmeleri takip etmek neden önemlidir?

.....
.....
.....
.....

14. Sanatın insan hayatındaki önemi nedir? Örneklendirerek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

15. Grafik ve fotoğraf sanatlarının insan hayatındaki önemi nedir? Örneklendirerek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

16. Güzel sanatlarda klasik sınıflandırmayı örneklendirerek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

KONULAR

2.1. FOTOĞRAFIN TARİHSEL GELİŞİMİ
2.2. İLK FOTOĞRAF MAKİNELERİ
2.3. İLK FOTOĞRAF ÖRNEKLERİ
2.4. KARANLIK KUTU (CAMERA OBSCURA)

2. Öğrenme Birimi

FOTOĞRAFIN TARİHSEL gelişimi

Neler Öğreneceksiniz?

- Fotoğrafın tarihsel gelişimini açıklama
- İlk fotoğraf makinelerini ve gelişimini açıklama
- İlk fotoğraf örneklerini inceleme
- Karanlık kutuyu (camera obscura) açıklama

Temel Kavramlar

- Archertype (arçırtayp) / Calotype (kalotayp)
- Camera obscura (karanlık kutu)
- Cyanotype (sayenotayp)
- Daguerreotype (degerotayp)
- Fotoğraf
- Helyografi
- Paralaks hatası

Hazırlık Çalışmaları

1. Fotoğrafın ortaya çıkışındaki etkenler neler olabilir?
2. Fotoğrafın bulunuşu günlük yaşamı nasıl etkilemiş olabilir?
3. Sosyal medyada fotoğraf kullanımı hakkındaki düşüncelerinizi paylaşınız.

2. FOTOĞRAFIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Fotoğraf, günlük hayatın içinde en sık karşılaşılan görseller arasında yer almaktadır. Fotoğrafın tarihsel gelişimini anlayabilmek için öncelikle "Fotoğraf nedir?" sorusu cevaplanmalıdır. Fotoğraf, Yunanca ışık anlamına gelen "photos" (fotos) ve çizmek anlamına gelen "graphos" (grafos) sözcüklerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Kelime anlamına bakıldığında fotoğraf, ışıkla yazı yazmaktır. Işık, fotoğraf için olmazsa olmaz denilen özelliklerin başında gelmektedir. Fotoğrafın icadına zemin hazırlayan görüntünün sabitlenmesine yönelik çalışmalarda ışık ve ışığın kimyasallarla olan etkileşimi belirleyici bir unsur olmuştur. İnsanoğlu yüzyıllarca yaşadıklarını ve gördüklerini ifade etmenin, geleceğe iz bırakmanın türlü yollarını aramıştır. Fotoğraf, ortaya çıktığı andan itibaren tarihi belgeleyerek ölümsüzleştiren bir araç olmuştur. Görsel 2.1'de fotoğrafın tarihi belge olma özelliği görülmektedir.

Görsel 2.1: Tarihten fotoğraflar

Bilgi Kutusu

Fotoğraf, toplumların görsel hafızalarını oluşturan tarihi belgedir.

2.1. FOTOĞRAF TARİHİ

İnsan, gözünün gördüğünü ve anlık oluşan görüntüleri aktarmak için fotoğrafa yönelmiştir. Fotoğrafın bulunuşundan önce, uzun yıllar boyunca gerçek görüntüyü kaydetmek için resim sanatı kullanılmıştır. Resim sanatı, ressamların kişisel yorumlarını da içerdiği için gerçek görüntüyü tümüyle yansıtamaz. Bu nedenle fotoğraf gerçeği tam olarak yansıtabilmenin bir yolu olmuştur.

Ressamlar fotoğrafın bulunmasından önce çalışmalarında gerçeği tam olarak yansıtabilmek için "karanlık kutu" anlamına gelen "camera obscura (kamera obskura)" kullanmıştır. Camera obscura'yla dış dünyadaki görüntü yüzeye doğrudan aktarılmış, aktarılan görüntü üzerinden resimleri çizilmiştir. Bu sayede ressamlar, var olan gerçeklikteki oran-orantı, kompozisyon, denge ve perspektif gibi birçok unsuru gerçekte var olduğu gibi resmedebilmiştir.

Camera obscura'nın gerçek görüntüyü yansıtabilmesi, ressamları bu alanda farklı arayışlara teşvik etmiştir. Gerçek görüntüyü yakalayabilme peşinde koşan ressamlar, bu sayede fotografik görüntüyü oluşturmanın temellerini atmıştır. Yıllar içinde teknoloji ve kimyanın gelişmesi ile fotoğraf alanında buluşlar çoğalmış, gerçek görüntüyü elde edebilmek için çalışmalar yapılmıştır.

Fotoğrafçılar, 1826'da ilk kez kaydedilen fotoğraftan önce görüntüyü sabitleyebilmek için yıllar boyunca farklı teknikler denemiştir. Fotoğraf; optik, mekanik ve kimyasal süreçleri içeren görüntüdür. Fotoğrafın ortaya çıkışı, birçok fikir ve deneyi içeren uzun bir gelişim sürecini kapsamaktadır.

Fotoğraf makinesinin gerçekliği birebir kaydetmesi insanları fotoğrafa yöneltmiştir. Dünya üzerinde yaşamın ve o anın kanıtı olan fotoğraf herkesin ilgisini çekmiş, fotoğraf makinelerinin teknolojik gelişimi ve ulaşımının kolaylaşması da fotoğrafın kullanım alanlarını genişletmiştir. Fotoğraf her alanda ve her kesimde kendine yer bularak geniş kitlelere yayılmış, herkes tarafından kullanılabilir hâle gelmiştir. Böylece fotoğraf insan gözünün gördüğünü diğer insanlara aktarabilmek için kullanılan en etkili araç olmuştur.

Bilgi Kutusu

Fotoğraf kelimesi, ilk defa 1839'da Sir John Herschel (Sör Con Herşel) tarafından Royal Akademi'de verdiği bir ders sırasında kullanılmıştır. Fotoğrafçılık alanına pek çok katkısı bulunan Herschel, negatif ve pozitif kelimelerini de fotoğraf tarihinde ilk kez kullanan kişidir.

2.1.1. Fotoğrafın Bulunuşu

Fotoğrafın bulunuşunun dünyaya ilanı 19. yüzyıl olsa da temelleri çok daha eski zamanlara dayanmaktadır. Fotoğraf makinesi tek bir kişi tarafından icat edilmemiştir. Fotoğraf makinesi fikri, farklı bilim insanlarının görüntünün sabitlenmesiyle ilgili uzun süren çalışmaları sonucunda oluşmuştur. Fotoğraf makineleri zamanla gelişmiş, fotoğraf baskıları ortaya çıkmıştır.

Fotografik görüntünün oluşumuna dair ilk adımlar 1802'de ışığın kaydına yönelik deneyler yapan Thomas Wedgwood (Tomas Vecvud) ve Humphry Davy (Hamfri Devi) tarafından atılmıştır. Wedgwood ve Davy, küçük nesnelerin görüntülerini yüzey üzerinde yakalamak ve kalıcı olarak kaydetmek için gümüş nitrat çözeltisiyle ıslatılmış beyaz kâğıt kullanmışlar ancak elde ettikleri görüntüler kalıcı olmamıştır. Bu girişimlerden sonra fotografik görüntüyü yüzey üzerine sabitlemeye yönelik çalışmalar devam etmiştir.

1820'lerde bilim insanı Joseph Nicephore Niepce (Cosef Nisefor Nips), metal levhalar üzerinde çeşitli kimyasalların kullanılmasını içeren bir dizi fotoğraf işlemini sistematik olarak denemiştir. Niepce, kendi yaptığı camera obscura'yı kullanarak uyguladığı denemelerin sonucunda, 1826'da ilk kalıcı fotografik görüntüyü elde etmeyi başarmıştır. Niepce bu tekniğe "güneş çizimi" anlamına gelen **helyografi** adını vermiştir. Fotoğrafın yaratıcılarından Görsel 2.2'de Joseph Nicephore Niepce, Görsel 2.3'te ise Sir John Herschel görülmektedir.

2.1.2. İlk Fotoğraf Teknikleri ve Fotoğrafın Gelişimi

Görsel 2.2: Joseph Nicephore Niepce

1826'da Niepce tarafından ilk kalıcı görüntünün elde edilmesinden sonra fotoğrafın bulunuşunu takip eden yıllarda çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Bulunan tekniklerle fotoğrafın gelişim süreci başlamıştır.

Helyografi

Joseph Nicephore Niepce'in ilk kalıcı görüntüyü elde etmede kullandığı yöntemdir. Fotografik görüntü, kurşun ve alaşım kaplı metal plaka üzerine düşürülen güneş ışığının kimyasallarla tepkimeye girmesi sonucunda oluşmaktadır. Niepce, evinin penceresinden kaydettiği ilk görüntü denemesinden sonra helyografi yöntemiyle birçok fotoğraf görüntüsü kaydetmeyi başarmıştır (Görsel 2.4).

Görsel 2.3: Sir John Herschel

Görsel 2.4: Niepse, Masa, 7x11,7 cm, Helyografi, 1827-1829

Bilgi Kutusu

Helyografi yönteminde kullanılan yüzey, kimyasallar ve pozlama süresinin uzunluğu nedeniyle ortaya çıkan görüntülerde netlik azdır. Daguerreotype yönteminde ise oldukça detaylı ve keskin görüntüler elde edilebilmiştir.

Daguerreotype

Fransız Louis Jacques Mande Daguerre (Lui Jek Monde Deger) tarafından bulunmuştur (Görsel 2.5). Daguerre, sabit nesnelerin detaylı görüntülerini stüdyoda yüzey üzerine kaydetmiş ve bu görüntüyü sabitlemeyi başarmıştır. Pozlama süresini sekiz saatten üç dakikaya düşürmüştür. Bu yönteme **daguerreotype (degerotayp)** ismini vermiştir.

Daguerreotype, kimyasal ve teknik bir dizi yöntemle yapılan bakır levhalar üzerinde detaylı, pozitif ve tek görüntü elde etme yöntemidir. Daguerreotype ile çekilen fotoğraflar her zaman tektir, çoğaltılamaz. En önemli özelliği, fotoğraflara büyüteç yardımıyla bakıldığında detaylı görüntüler sağlamasıdır. Oldukça pahalı ve zahmetli olan daguerreotype, ticari açıdan başarılı ilk fotoğraf üretme yöntemidir. Görsel 2.6'da daguerreotype kamera, Görsel 2.7'de bu tür kamera ile çekilen portreler görülmektedir.

Görsel 2.5: Louis Mande Daguerre, 1844

Görsel 2.6: Daguerreotype kamera

Görsel 2.7: Daguerreotype ile çekilmiş portreler

Görsel 2.8: Daguerre, Sanatçının Atölyesi, 1837

1837'de Daguerre, başarıyla pozlandırılmış ve sabitlenmiş "Sanatçının Atölyesi" isimli ilk dagerotaypını çekmiştir (Görsel 2.8). Daguerre, 1838'de Temple (Tempıl) Bulvarı'nın tarihin bilinen ilk insan görüntüsünü içeren fotoğrafını çekmiştir. Bulvar kalabalık olmasına rağmen uzun pozlama süreleri sebebiyle hareketli olan tüm figürler hayaletimsi bir görüntüye dönüşmüştür. Fotoğrafta uzun pozlama süresi boyunca sabit duran, ayakkabısını boyatan bir kişi ve ayakkabı boyacısı net olarak kaydedilmiştir.

Daguerreotype yöntemi, 1839 yılının Ağustos ayında Paris'teki Güzel Sanatlar Akademisi ve Fransız Bilimler Akademisi'nin ortak bir toplantısında Francois Arago (Fransua Arago) tarafından resmen ilan edilmiştir (Görsel 2.9).

Calotype

Niepce'in fotoğrafla ilgili çalışmalarından habersiz olan İngiliz bilim insanı William Henry Fox Talbot (Vilyım Henri Fox Talbot), fotoğrafla ilgili araştırmalarına 1833'te Niepce'in ölümünden sonra başlamıştır. 1835'te İngiltere'deki Lacock (Lagık) Manastırı'nın kütüphane penceresini fotoğraflamıştır. Bu fotoğraf günümüze kadar ulaşan en eski negatif görüntüdür.

William Talbot, negatiften alınma ilk pozitif baskıyı yapmış ve görüntünün devamlılığını (birden çok kaydedilebilir olmasını) sağlamıştır. Talbot'un 1841'de keşfettiği bu yöntemle pozlandırma süresi onlarca dakikadan saniyelere kadar düşmüştür. Daha önce pozitif ve tek nüsha olduğu için çoğaltılamayan görüntüler bu yöntem sayesinde negatiften çoğaltılabilir hâle gelmiştir.

Talbot, buluşuna Yunanca güzel anlamına gelen "kalos" ve izlenim anlamına gelen "tupos" sözcüklerinden türettiği **calotype** (kalotayp) adını vermiştir. Günümüzde de bütün fotografik yöntemlerin temeli olmayı sürdüren calotype, ilk gerçek negatif-pozitif fotoğraf işlemidir (Görsel 2.10).

Görsel 2.9: Francois Arago, 19 Ağustos 1839 Daguerreotype yönteminin ilanı

Görsel 2.10: William Henry Fox Talbot, Açık Kapı, 1844 Cyanotype

Astronom Sir John Herschel (Sör Jan Hörşıl) bilimsel keşifleri fotoğraf sanatına uygulayan bir bilim insanıdır. Fotoğrafa renk eklemek amacıyla yaptığı denemelerin sonucunda 1842'de mavi baskı da denilen **cyanotype (sayenotayp)** yöntemini geliştirmiştir. Cyanotype, ışığa karşı duyarlı demir tozlarının potasyum siyanür ve amaonyum sitrat çözeltisine karıştırılmasıyla elde edilen, kimyasal sıvının (emilsiyon) kâğıda sürülüp kurutulması sonucu ışığa duyarlı bir fotoğraf kâğıdı elde edilmesi yöntemidir. Pozlama sonucunda kâğıdın ışık gören kısımlarında mavi [cyan (sayen)] renkte bir görüntü oluşmaktadır (Görsel 2.11).

Görsel 2.11: Sir John Herschel, cyanotype denemelerinden, 1838

Görsel 2.12: Frederick Scott Archer, 1855

Archertype / Wet Collodion

1851'de fotoğrafçı Frederick Scott Archer (Frederik Sıkot Arçır), başlangıçta archertype (arketayp) olarak bilinen, cam levhayı negatif olarak kullandığı **wet collodion** [vet kolodiyın (ıslak kolodyum)] yöntemini geliştirmiştir. Bu yöntemle, geniş ton yelpazeli, berrak, solmayan, yeniden üretilebilen detaylı fotoğraflar elde etmiştir. Kolodyum işlemiyle üretilen görüntüler, daguerreotype yönteminin yerini almaya başlamıştır (Görsel 2.12).

Araştırınız

Basılı ve dijital kaynaklardan fotoğrafın tarihsel gelişimini araştırınız.

1. Araştırma konusuna uygun, konuyu destekleyecek fotoğraflar bulunuz.
2. Bulduğunuz fotoğrafların kimin tarafından hangi teknikle ve ne zaman çekildiğini not alınız.
3. Elinizdeki görsel ve yazılı belgeleri sunum hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

2.2. İLK FOTOĞRAF MAKİNELERİ

Fotoğraf makinesi, görüntüleri ışığa duyarlı yüzey üzerinde tespit etmeyi ve sabitlemeyi sağlayan bir araçtır. İlk fotoğraf makineleri, günümüzde kullanılanlardan ağırlık ve boyut bakımından oldukça farklıdır. Kullanım alanına göre bazen bir oda büyüklüğünde bazen de bir kalem kadar küçük fotoğraf makineleri yapılmıştır.

Fotoğraf teknolojisinde yaşanan gelişmelerle makine ve film boyutları giderek ergonomik ve daha kullanışlı hâle gelmiştir. Basit bir karanlık kutu (camera obscura) ile başlayan fotografik görüntü kaydı, ilerleyen yıllarda optik ve çeşitli eklentilerin dâhil olmasıyla daha sistemli bir hâle gelmiştir. Ortaya çıktığı ilk yıllarda görüntüler cam, gümüş, bakır levha gibi yüzeylere kaydedilirken sonraki yıllarda ışığa duyarlı filmler üzerine kaydedilmeye başlanmıştır.

Bilgi Kutusu

Türkiye'de ilk stüdyo 1850'de Vassilaki Kargopoulo (Vasilaki Kargabulo) tarafından İstanbul Pera Palas'ta açılmıştır. Sultan Abdülmecid Kargopoulo'ya Ressam-ı Hazreti Şehriyari (Padişah Hazretleri'nin Fotoğrafçısı) ünvanını vermiştir.

2.2.1. Fotoğraf Makinelerinin Gelişimi

1888'de George Eastman'ın (Corc İstmın) "Siz düğmeye basın, gerisini biz yaparız." sloganıyla seri üretim ilk fotoğraf makinesi "Kodak" piyasaya sürülmüştür. Bu makineler yüz pozluk filmle dolu olarak satılmaktaydı. Çekimden sonra, makine ve film firmaya gönderilmekte, burada filme banyo işlemi yapılmakta ve daha sonra makineye yeni film doldurularak sahibine iade edilmekteydi. George Eastman'ın ürettiği fotoğraf makinesi ile fotoğraf, geniş halk kitlelerine yayılmıştır. Kişilerin fotoğraf makinesi kullanmaya başlaması fotoğrafın teknik gelişimine olanak sağlamıştır.

1900'de fotoğrafçılığı geniş kitlelere ulaştıracak ilk **kompakt fotoğraf makinesi** piyasaya sürülmüştür.

1907'de Lumiere (Lumiır) kardeşler tarafından ilk **renkli fotoğraf tekniği** autochrome (otokrom) tanıtılmıştır. Renklerin birbirine eklenerek cam levha üzerine uygulanması yöntemi autochrome, fotoğraf tarihinde çığır açan yeniliklerden olmuştur.

1925'te ilk **35 mm kamera** piyasaya sürülmüş ve kısa sürede foto muhabirleri de dâhil olmak üzere birçok kişi tarafından tercih edilmiştir.

1930'lara kadar doğal renklerde bir fotoğraf çekilememiştir. Bu döneme kadar fotoğrafçılar renkli fotoğraf elde edememiş, fotoğrafları elle boyamıştır. 1935'te başarılı ilk **renkli film** üretilerek modern fotoğraf teknolojisinin temelleri atılmış ve fotoğrafçılığın etki alanı genişlemiştir.

1949'da ilk **dijital fotoğraf makinesi SLR** "Single Lens Refleks (Singıl Lens Rifleks)" piyasaya sürülmüş ve fotoğrafçılar tarafından kısa sürede benimsenmiştir.1985'te bu makinelere **otomatik netleme** özelliği kazandırılarak fotoğrafçılara kolaylık sağlanmıştır. Otomatik netleme

özelliğinin yanı sıra fotoğrafçılara ve fotoğrafın gelişimine önemli bir katkı sağlayan başka bir teknolojik gelişim ise 1959'da piyasaya sürülen değişken odak uzaklıklı ilk **zoom objektif** olmuştur.

19. yüzyılın sonlarına doğru gelişen teknoloji sayesinde fotoğrafçılık, yeni makine ve tekniklerle her kesime hitap eden, popüler ve nispeten daha kolay bir uğraşı hâline gelmiştir. İlerleyen yıllarda fotoğraf; teknik, estetik, politik ve kültürel alandaki yeniliklerle gelişimini sürdürmüştür. Günümüzde de ortaya çıkan yeni teknik, sistem ve cihazlarla fotoğrafçılık değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir. Fotoğraf makineleri geliştikçe kullanılan film boyutu, objektif ve vizör çeşitlerine göre sınıflandırılmıştır.

2.2.2. Analog Fotoğraf Makineleri

Camera obscura'nın ardından filmli ve dijital makineler kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan fotoğraf makinelerinin öncüsü olarak bilinen erken dönem filmli fotoğraf makinelerinin, kullanılan film boyutuna göre çeşitli formatları bulunmaktadır.

Büyük Formatlı Fotoğraf Makineleri

Büyük formatlı fotoğraf makineleri, 18x24 cm, 13x18 cm, 10x15 cm gibi ebatlardaki plaka film üzerine fotoğraf çeken makinelerdir. Bu makineler oldukça ağırdır ve taşınmaları zordur. Genellikle sabit kalınan stüdyolarda, reklam çekiminde ve mimari çekimlerde kullanılır. Büyük boyutlu ve detaylı fotoğraf çekimlerinin yapılmasına olanak sağlar. Günümüzde dijital modelleri de kullanılmaktadır (Görsel 2.13).

Görsel 2.13: Büyük formatlı fotoğraf makineleri

Orta Formatlı Fotoğraf Makineleri

Orta formatlı fotoğraf makineleri, şerit hâlinde bulunan 6x9 cm, 6x6 cm, 4,5x6 cm gibi ebatlardaki roll filmler (makaraya sarılmış rulo film türüdür) üzerine fotoğraf çeken makinelerdir. Büyük formatlı makinelere göre boyutları daha küçüktür, ağırlık olarak nispeten daha hafiftir. Genellikle moda, reklam, stüdyo ve portre çekimlerinde kullanılır. Günümüzde dijital modelleri de reklam ve moda fotoğrafçılığı alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Görsel 2.14).

Görsel 2.14: Orta formatlı fotoğraf makineleri

Küçük Formatlı Fotoğraf Makineleri

Küçük formatlı fotoğraf makineleri, standart 35 mm sinema filmi olarak bilinen 24x36 mm ebadında filmler üzerine fotoğraf çeken makinelerdir. Boyutları küçüktür ve ağırlık olarak hafiftir. Bu nedenle taşınması ve kullanımı kolaydır. Hem amatör hem de profesyoneller tarafından tercih edilen bu makineler birçok alanda kullanılabilmektedir. Film boyutlarının küçük olması baskı sırasında görüntü kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır (Görsel 2.15).

Görsel 2.15: Küçük formatlı fotoğraf makineleri

2.2.3. Teknik Özelliklerine Göre Fotoğraf Makineleri

Teknoloji geliştikçe fotoğraf makineleri de gelişimini sürdürmüştür. Teknolojinin gelişmesiyle filmli fotoğraf makinelerinin kullanımı teknik olarak kolaylaşmış ve bu makineler fotoğrafçılar tarafından bir süre

daha kullanılmaya devam etmiştir. Değişen çağa ayak uydurabilmek amacıyla dijital fotoğraf makineleri geliştirilmiştir. Günümüzde sanatçılar tarafından çoğunlukla dijital makineler tercih edilse de zaman zaman filmli makinelerin de kullanıldığı görülmektedir. Çeşitli teknik gelişmelerle günümüze ulaşan fotoğraf makineleri boyutlarına göre küçük, orta, büyük formatlı olarak sınıflandırılmaktadır. Teknik özelliklerine göre ise kompakt, polaroid, SLR, TLR ve aynasız olarak sınıflandırılmaktadır.

Kompakt Fotoğraf Makineleri

Kompakt fotoğraf makineleri, küçük formatlı makinelerdir. Objektifi makine gövdesine sabit, basit vizörlü, hafif ve küçük boyutlu makinelerdir. Görüntüler direkt filme veya sensöre yansır. Bu makinelerde teknik açıdan fotoğraf makinesi ve objektif birbirinden bağımsızdır. Fotoğraf çekimi sırasında vizörden bakılan kadraj ile objektifin görüş açısı farklıdır. Buna **paralaks hatası** denir (Şekil 2.1).

Kompakt fotoğraf makinelerinin kullanımı kolaydır. Fotoğraf makinesi üzerinde otomatik ayarlar bulunduğu için genellikle teknik ayarlamaların yapılmasına gerek yoktur. Fotoğraf çekimi için sadece kadraj ayarlaması yapıp deklanşöre basmak yeterlidir (Görsel 2.16).

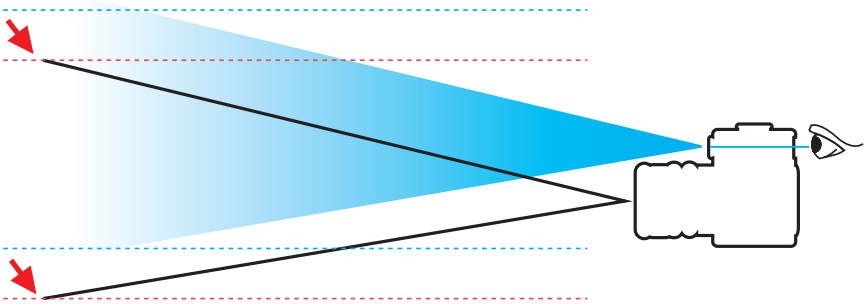

Şekil 2.1: Paralaks hatası

Görsel 2.16: Kompakt fotoğraf makinesi

Polaroid Fotoğraf Makineleri

Fotoğrafı direkt baskı hâlinde bir dakikadan daha az bir sürede çıkaran polaroid fotoğraf makinesi 1945'te Dr. Edwin Land (Edvin Lend) tarafından piyasaya sürülmüştür. Böylece oldukça zorlu işlemler olan fotoğraf çekimi ve baskısı, polaroid makinelerle çok daha kısa sürede yapılabilmiştir. Bu makinelerde film yerine ışığa duyarlı fotoğraf kartı kullanılır. Görüntü direkt kartın üzerine düşer, pozlandırma ve baskı makine gövdesinde gerçekleşir. Baskıya anında ulaşılması nedeniyle genellikle anı fotoğraflarında tercih edilir (Görsel 2.17).

Görsel 2.17: Polaroid fotoğraf makinesi

Tek Objektifli Fotoğraf Makineleri (SLR)

Görsel 2.18: Tek objektifli fotoğraf makinesi

Tek objektifli fotoğraf makinesi adı, makinenin çalışma sisteminden gelmektedir. Tek objektifli SLR [Single Lens Reflex (Singıl Lens Refleks)] makinelerde objektifin gördüğü görüntü vizörden bakılan görüntüyle aynıdır. Dışarıdan gelen ışık, 45 derecelik eğimle duran bir aynadan yansıdıktan sonra makine içindeki buzlu cama ulaşır ve böylece netlik ayarı yapılır. Bu ayna sistemi aynı zamanda objektiften makine içine gelen görüntünün düz olarak görülebilmesini sağlar (Görsel 2.18).

Objektifleri değiştirilebilir olduğu için teknik ve estetik açıdan çok çeşitli fotoğraflar çekilebilir. Bu makinelerde ışık ve netlik gibi ayarlar genellikle elle (manuel) ayarlanır. Bununla birlikte otomatik modları da bulunur. Tercihe göre farklı birçok çekimde kullanılabilir.

Çift Objektifli Fotoğraf Makineleri (TLR)

Görsel 2.19: Çift objektifli fotoğraf makinesi

Bu isim İngilizcede "çift objektifli" anlamına gelen "Twin Lens Reflex (Tivin Lens Refleks)"ten gelmektedir. Bu fotoğraf makinelerinde üst üste duran iki tane objektif bulunur. Objektiflerin biri netlik ayarı, diğeri vizör görevinde kadraj ayarı yapmak için kullanılır (Görsel 2.19).

Çift objektifli makinelerin içinde de 45 derecelik eğimle duran ayna sistemi vardır. Bu ayna sayesinde görüntüler vizöre düz olarak yansır ve makineye gelen görüntülere yukarıdan bakılarak kadraj ayarı yapılır (Görsel 2.20). Bu makinenin dezavantajı aynaya düşen görüntünün ters olarak yansımasıdır. Objektif ve vizörün görüş açısının farklı olması paralaks hatalarının oluşmasına sebep olur.

Görsel 2.20: Çift objektifli makinede üstteki vizörden bakılarak kadraj ayarı yapılması

2.2.4. Dijital Fotoğraf Makinelerinin Gelişimi

İlk dijital fotoğraf makineleri 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Dijital fotoğraf makineleriyle fotoğraf çekimi sırasında yapılması gereken birçok işlem elektronik olarak daha hızlı yapılabilmektedir.

Işık ayarlaması, fotoğrafı çektikten sonra elektronik ekrandan anında görüntüleyebilme, fotoğrafın çekim tarihi, saati ve bunun gibi birçok bilgiyi kaydedebilmek dijital fotoğraf makineleriyle mümkün olmuştur.

İlk dijital fotoğraf makinesi, mühendis Steven Sasson (Sitivın Sasın) tarafından 1975'te geliştirilmiştir (Görsel 2.21). Bu model, günümüzde kullanılan fotoğraf makinelerinin aksine 3,6 kilogramlık ağırlığıyla oldukça hantaldır. Buna rağmen bu makineler o dönem için devrim niteliğindedir.

Görsel 2.21: İlk dijital fotoğraf makinesi

1988'de 2 MB'lık belleğiyle beş ila on fotoğraf saklayabilme kapasitesinde bir dijital fotoğraf makinesi geliştirilmiştir. 1990'da ilk taşınabilir dijital fotoğraf makinesi, 1995'te dijital ekranlı ilk fotoğraf makinesi ve video çekebilen ilk dijital fotoğraf makinesi kullanıma sunulmuştur. 1996'da ise kompakt flaş kullanan ilk dijital fotoğraf makinesi geliştirilmiştir (Görsel 2.22).

Görsel 2.22: İlk dijital ekranlı fotoğraf makinesi

Dijital Tek Objektifli Fotoğraf Makineleri (DSLR)

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak "Dijital Singel Lens Reflex (DSLR)" makineler geliştirilmiştir. DSLR makinelerin SLR makinelerden tek farkı dijital olmalarıdır. DSLR fotoğraf makineleri, her geçen yıl çeşitli teknolojik özellikler eklenerek gelişmeye devam etmektedir. 2003'ten sonra dijital fotoğraf makineleri kullanıcıya sağladığı hız ve kolaylık sebebiyle filmli makinelerden daha fazla tercih edilmiştir (Görsel 2.23).

Görsel 2.23: DSLR fotoğraf makinesi

Aynasız Fotoğraf Makineleri

Görüntüyü vizöre yansıtan pentaprizma ve ayna mekanizması olmayan, dolayısıyla gerçek vizör yerine dijital vizörden bakılarak çekim yapılabilen makinelerdir. **Mirrorless** (mırırlıs) ismiyle de tanınmaktadır.

DSLR fotoğraf makinelerine göre avantajı daha küçük ve hafif olmasıdır. Dezavantajı ise küçük olması nedeniyle bataryasının çabuk bitmesidir. Kompakt makine tarzı bir gövdesi olmasına rağmen DSLR makinelerde olduğu gibi objektifi değiştirilebilir ve görüntü kalitesi yüksektir.

Görsel 2.24: Aynasız dijital fotoğraf makineleri

İlk filmli aynasız fotoğraf makinesi SLR makinelerden önce piyasaya sürülmüştür ancak SLR makinelerin gelişiminden sonra pek tercih edilmemiştir. Yeni teknolojilerle geliştirilerek günümüzde yeniden kullanıma sunulan bu makineler hafifliği, taşıma kolaylığı, görüntü kalitesi, yüksek ISO değerlerine çıkabilme gibi özellikleriyle tercih edilmektedir (Görsel 2.24). Aynasız fotoğraf makinelerinin bir diğer avantajı da daha uzun ömürlü olmalarıdır. DSLR makinelerde belirli bir çekim sayısından sonra görüntü kalitesinde ve keskinlikte kayıplar meydana gelmektedir. Aynasız makineler bu bakımdan daha avantajlı olmakla birlikte özellikle video kısmında çok daha başarılı hâle gelmektedirler.

Araştırınız

Fotoğraf makineleri ve gelişim süreçleri ile ilgili araştırma yaparak pano hazırlayınız.

1. Kitap, dergi ve internet gibi ulaşabildiğiniz kaynaklardan fotoğraf makineleri ile ilgili görseller bulunuz.
2. Ulaştığınız fotoğraf makinesi görsellerini türlerine göre sınıflandırarak not ediniz.
3. Fotoğraf makinelerinin teknik özelliklerini yazınız.
4. Fotoğraf makinelerinin gelişimini kronolojik (zamandizinsel) olarak sıralayınız.
5. Hazırladığınız panoyu kullanarak arkadaşlarınıza konu ile ilgili kısa bir sunum yapınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

2.3. İLK FOTOĞRAF ÖRNEKLERİ

Fotoğrafın 1820'lerde başlayıp günümüze dek ulaşan gelişim sürecinde birçok fotoğraf ünlenerek tarihe adını yazdırmıştır. Fotoğrafın bulunuşu çeşitli alanları etkisi altına alan önemli bir gelişmedir. Bu nedenle ilk fotoğraflar belge niteliğiyle fotoğraf tarihindeki yerini almıştır. Fotoğraf, gelişimi boyunca çeşitli sanat akımlarından etkilenmiş, bu doğrultuda farklı tarzlarda fotoğraflar ortaya çıkmıştır.

2.3.1. İlk Fotoğraf

1826'da Joseph Nicephore Niepce, Fransa'daki evinin tavan arasındaki penceresinden görünen görüntüyü sabitleyerek ilk kez negatif bir görüntü tespit etmiştir. Bu görüntü ilk fotoğraf olarak kabul edilmiştir. İlk fotoğraf, küçük boyutlu ve düşük kalitededir.

Niepce ilk fotoğrafı, evinin penceresinden avluya yönelttiği camera obscura'yla yaklaşık sekiz saatlik bir pozlama sonucunda elde etmiştir. Görüntüyü, lavanta yağından eritilmiş yuda bitümü (ışığa duyarlı yağ) sürdüğü kurşun ve kalay karışımı metal levha üzerine düşürmüştür. Niepce, bu yöntemi taş baskı çalışmalarını yaptığı sırada tesadüfen keşfetmiştir. Güneş ışığının yağ ile temas ettiği yerlerin beyazlaştığını görmüş ve bunu görüntüyü kalıcı hâle getirebilmek için kullanmıştır. Fotoğrafta güneş ışığından etkilenmeyen yerler siyah, ortaya çıkan görüntü ise pozitiftir (Görsel 2.25). Niepce'ın ilk başarılı denemesi fotoğraf tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bulunduğu yıllarda çok az bilinen bu fotoğraf 1839'da dünyaya ancak duyurulabilmiştir.

Görsel 2.25: İlk fotoğraf, Joseph Nicephore Niepce, 1826

2.3.2. İnsan Ögesi İçeren İlk Fotoğraf

Kalıcı olarak sabitlenen bir diğer görüntü ise Louis Jacques Mande Daguerre'in yıllar süren denemelerinin ardından ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda daguerreotype yönteminin erken örneklerinden biridir (Görsel 2.26).

Görsel 2.26: İnsan ögesi içeren ilk fotoğraf, Daguerre, 1838

Kalabalık Paris Bulvarı'nı gösteren bu fotoğrafta daguerreotype yönteminden kaynaklı çok sayıda ayrıntı bulunmaktadır. Çekim süresi nedeni ile fotoğrafın pozlama süresi boyunca geçen insanlar görülmemektedir. Her ne kadar Niepce'in fotoğrafından daha kısa sürede çekilmiş olsa da buradaki süre bir insanın sabit gözükebilmesi için oldukça uzundur. Bu sebeple fotoğrafta sadece uzun süre sabit duran ayakkabı boyacısı ve ayakkabısını boyatan kişi net olarak kayıt altına alınmıştır. 1838'de çekilen bu fotoğraf, ''bilinen ilk insan fotoğrafı'' olarak tarihe geçmiştir.

Daguerre de Niepce gibi 1820'den başlayarak yüzey üzerinde fotografik bir görüntü elde edebilmek için birçok çalışma yapmıştır. Daguerre'in fotoğrafla ilgili ilk denemeleri natürmorttur ancak Daguerre kısa sürede mimari yapıları fotoğraflayarak denemeler yapmaya başlamıştır. Bilinen ilk fotoğrafın uzun süren bir pozlamayla ortaya çıkışından sonra Daguerre'in birkaç dakikalık pozlaması sonucu ortaya çıkan deneme fotoğrafı, fotoğraf tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

2.3.3. İlk Yansıma Fotoğrafı

Calotype yöntemini bulan Fox Talbot, bu yöntemle kâğıt üzerinde görüntü elde edebilmek için yaptığı denemelerde su birikintileri ve ağaçları çekmeye başlamıştır. 1841'de çektiği fotoğrafta yakaladığı suya yansıma görüntüsü, kendinden sonra gelen fotoğrafçılık alanına öncülük ederek en yaygın kullanılan görüntülerden olmuştur (Görsel 2.27).

Görsel 2.27: William Henry Fox Talbot, Bir Gölete Yansıyan Kış Ağaçları, 1841

2.3.4. İlk Otoportre

Daguerreotype yöntemi, kullanılmaya başlandıktan kısa bir süre sonra yoğun ilgi görmüş ve sonrasında net, keskin, çarpıcı detaylar barındıran birçok görüntü üretilmiştir. Fotoğrafçı Robert Cornelius (Rabırt Kornelyus), daguerreotype yöntemiyle otoportresini çekmiştir. Bu fotoğraf, günümüze kadar kalan en eski daguerreotype olmasının yanı sıra çekilen ilk otoportre olarak da fotoğraf tarihinde önemli bir yere sahiptir (Görsel 2.28).

2.3.5. İlk Fotoğraf Kitabı

Botanikçi ve fotoğrafçı Anna Atkins, John Herschel tarafından geliştirilen ve mavinin tonlarında görüntüler veren cyanotype yöntemiyle 1843-1853 yılları arasında İngiliz adalarındaki deniz bitkileri üzerine bir çalışma yapmıştır. Atkins, kitaplar sayesinde bu çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaşabileceğini düşünerek fotoğraf tarihindeki ilk fotoğraf kitabını çıkarmıştır (Görsel 2.29).

Görsel 2.28: Robert Cornelius, Otoportre, 1839

Görsel 2.29: Anna Atkins, Dictyota Dichotoma, 1843

2.3.6. İlk Belgesel Fotoğraflar

Fotoğrafın icadından dört yıl sonra David Octavius Hill (Devid Oktavyus Hil) ve Robert Adamson (Rabırt Edımsın) ortak çalışmaya başlamıştır. Bu ortaklığın ardından 1843-1847 yılları arasında Newhaven (Nivhevın) bir balıkçı köyünde portre, manzara ve sosyal belgesel fotoğrafları içeren dikkat çekici bir çalışma ortaya koymuştur. Hill ve Adamson, daha ucuz olduğu için calotype yöntemini kullanmayı tercih etmiştir. Balıkçılar serisi, fotoğraf tarihindeki ilk belgesel fotoğraf çalışmasıdır (Görsel 2.30).

Görsel 2.30: David Octavius Hill ve Robert Adamson, 1843-1847

2.3.7. İlk Savaş Fotoğrafları

1853-1856 yılları arasında Roger Fenton (Racır Fentın) tarafından çekilen fotoğraflar, ilk savaş fotoğrafları arasında yer almaktadır. Roger Fenton'ın çekmiş olduğu fotoğraflar dönemin teknolojisi göz önüne alındığında teknik bağlamda zor fotoğraflardır. Pozlama sürelerinin uzun olması nedeniyle daha çok kurgusal bağlamda ve cephe gerisini belgelemiştir. Ayrıca dönemin kraliyeti kendisinden özel olarak; savaşın iyi yönlerini, askerlerin orada tatil havasında olduklarını ve her şeyin yolunda gittiğini gösteren fotoğraflar çekmesini istemiştir (Görsel 2.31). Bu fotoğraflarda savaş alanında çekim yapılmasına izin verilmediği için savaşın dramından ziyade savaşa hazırlık aşamaları çekilmiştir. Özel olarak izinli gittiği için çekim kısıtlamasına uğramamıştır.

Görsel 2.31: Roger Fenton, 1855

2.3.8. İlk Vesikalık

1854'te Adolphe Eugene Disderi (Adolf Yucin Disderi), fotoğrafçılık alanındaki en başarılı ticari uygulamalardan biri olan ve bugünkü vesikalık fotoğrafın da temelini oluşturan "carte de visite" (kartvizit) çalışmasının patentini almıştır. Disderi'nin geliştirdiği tek bir levha üzerine sekiz farklı görüntü kaydedebilen fotoğraf makinesi sayesinde fotoğrafçılar modelleriyle farklı pozlarda çeşitli aksesuarlarla denemeler yapabilmiştir. Bu yöntem sayesinde portre fotoğrafçılığına talep artmıştır (Görsel 2.32).

Görsel 2.32: Adolph Eugene Disderi, 1863

Asıl adı Gaspard-Félix Tournachon (Gespırt-Filiks Turnoson) olan Nadar tıpkı Disderi gibi portre fotoğrafları çeken bir diğer fotoğrafçıdır. Aynı zamanda karikatürist, yazar ve gazeteci olan Fransız fotoğrafçı Nadar, 1854'te fotoğrafa başladığında başarılı portreleriyle dikkat çekmiştir. Kardeşi Adrien'la (Adrıın) çektiği fotoğraflardan oluşan Pandomimci Debureau'nun (Debüro) yüz ifadeleri fotoğraf serisi, 1855'te ona altın madalya kazandırmıştır (Görsel 2.33).

Görsel 2.33: Nadar & Adrien, 1854

2.3.9. İlk Fotomontaj

Daguerre ve Talbot tarafından fotografik görüntü üretim yöntemlerinin duyurulmasının ardından ilerleyen yıllarda ''fotoğrafın sanat mı yoksa bir bilim dalı mı olduğu'' sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Fotoğraflar erken dönemde sergilerde yer alsa da sanat alanında herhangi bir sınıflandırmaya dâhil olamamıştır. Bu nedenle fotoğrafın sanatsal statüsünün kabul edilebilmesi için hayal gücünün fotoğraflardaki rolünü kanıtlamak oldukça önem kazanmıştır.

Fotoğrafın güzel sanatlar statüsünde olduğunu savunan topluluklar tarafından 1850'lerde oluşturulan **piktoryal** (resimsel) fotoğraf tarzının ilk örneklerini Oscar Gustave Rejlander (Oskar Gustav Reylander) ve Henry Robinson (Henri Robinsın) gibi sanatçılar vermiştir. Piktoryal fotoğraf tarzında, masalsı ve dini konular gibi genellikle resimlerde işlenen konular tekrarlanmaktadır.

Fotoğrafın yalnızca gerçekliği belgelemekten ziyade hayal edileni görsel olarak yaratma konusunda da ne kadar yetkin olduğunu gösteren çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1857'de Oscar Gustave Rejlander Two Ways of Life [Tu Veys of Layf (Hayatın İki Yolu)] ve 1858'de Henry Robinson Fading Away [Feydin Evey (Solup Gitmek)] isimli çalışmalarını farklı negatifleri tek bir baskıda bir araya getirerek yapmıştır.

Henry Robinson'ın 1858'de ''beş farklı negatifi'' bir araya getirerek oluşturduğu Fading Away isimli fotomontajı, sanatsal fotoğraf fikrinin ortaya atılmasına zemin hazırlayarak fotoğraf tarihinde dönüm noktalarından biri olmuştur (Görsel 2.34).

Görsel 2.34: Henry Robinson, Fading Away, 1858

Bilgi Kutusu

Piktoryalizm, konunun ve kompozisyonun güzelliğini vurgulayan resimselci fotoğraf yaklaşımıdır.

2.3.10. İlk Hava Fotoğrafı

Görsel 2.35: İlk hava fotoğrafı

1860'ta Nadar, onun için büyük bir tutku hâline gelecek balonculuğa ilgi duymaya başlamış ve bir balonun içinden Paris'i fotoğraflamıştır. Paris'in ilk hava fotoğrafı, yaklaşık beş yüz yirmi metre yükseklikte bir balondan çekilmiştir. Bu fotoğraf ''ilk hava fotoğrafı'' olarak tarihe geçmiştir (Görsel 2.35).

2.3.11. İlk Hareketli Ardışık Fotoğraf

1870'lerde birden fazla kamerayla görüntü kaydetme yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır. Gelişen perde hızları ve birden fazla fotoğraf makinesiyle hareketli bir ögenin ardışık fotoğraflarını çekmek mümkün olmuştur. Bu yöntemin ilk ve en önemli örneklerinden biri Eadweard Muybridge'in (Edvırd Muvibiriç) 1870'lerdeki denemeleridir. 1878'de Muybridge, on iki ayrı fotoğraf makinesiyle kurduğu özel bir düzenekle hareket hâlindeki bir atın ardışık fotoğraflarını çekmiştir (Görsel 2.36). Ardışık fotoğraf yöntemiyle atın dört ayağının aynı anda yerden kesildiğini keşfetmiştir. Bu yöntem; tıp, fizyoloji ve antropoloji gibi alanlarda insan hareketlerin incelenmesi konusunda yardımcı olmuştur. Art arda çekilebilen fotoğraflar modern sanatı etkilemiş ve aynı zamanda sinemanın da temellerini oluşturmuştur. Atın ayağının yerden kesildiği görsel olarak bu fotoğrafta kanıtlanmış ve dünya resim tarihinde o güne kadar resmedilen neredeyse tüm koşan at figürlerinin hep bir ayağının yere sabit olarak resmedildiği fark edilmiştir. Bundan sonraki resimlerde atın ayaklarının yerden kesilerek resmedilişine rastlanmaktadır.

2.3.12. İlk Sokak Fotoğrafçılığı

Fotoğraf teknolojisindeki ilerlemeler, fotoğrafçıların stüdyo dışında da çalışmasına olanak sağlayan bir dizi yenilik meydana getirmiştir. Stüdyo dışında çalışmaya başlayan fotoğrafçılar sokak yaşamını belgeleme konusunda önemli adımlar atmıştır. Eugene Atget (Yucin Atge), 1898'de başladığı sekiz bin negatiften oluşan çalışmasında, Paris'teki sokak yaşamının oldukça geniş bir arşivini oluşturmuştur (Görsel 2.37).

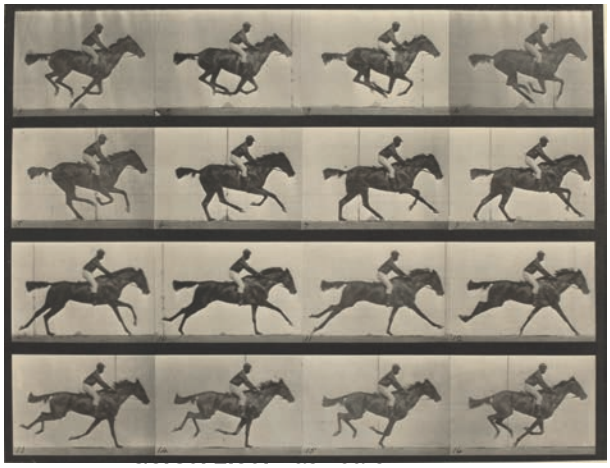

Muybridge, Hareket Halindeki At, 1878

Görsel 2.37: Eugene Atget, Paris, 1900

Bilgi Kutusu

Kadın Fotoğrafçılar

Anna Atkins, tarihin ilk kadın fotoğrafçılardan biri olmuştur. Atkins'in babası kraliyet cemiyeti sekreteri ve bilim adamıdır. Bu nedenle fotoğrafçılığı bilimsel amaçlarla kullanmıştır. Bunun yanında botanik alanında da çalışmalar yapmıştır. Büyüleyici mavilikler içerisindeki bitkileri, deniz kabuklarını ve algleri fotoğraflamıştır. Kimyasalları ve güneş ışığını kullanarak fotogramlar oluşturmuştur. Çıkarmış olduğu Cyanotype Impressions , fotoğrafik görüntülerle resimlenen ilk kitap olarak kabul edilmektedir.

1860'lı yılların başında kadın fotoğrafçı Julia Margaret Cameron (Culya Margırıt Kemırın), piktoryalist yaklaşımla fotoğraflar çekmiştir (Görsel 2.38).

Görsel 2.38: Julia Margaret Cameron, Esin Perisinin Fısıldayışı, 1865

2.3.13. İlk Renkli Fotoğraf

1861'de ilk renkli fotoğraf Thomas Sutton (Tomıs Satın) tarafından çekilmiştir. Bu fotoğraf, 1855'te fizikçi James Maxwell'in (Ceyms Maksvel) objektif önüne kırmızı, yeşil ve mavi filtreler koyarak keşfettiği renkli görüntü oluşturma yöntemiyle çekilmiştir (Görsel 2.39).

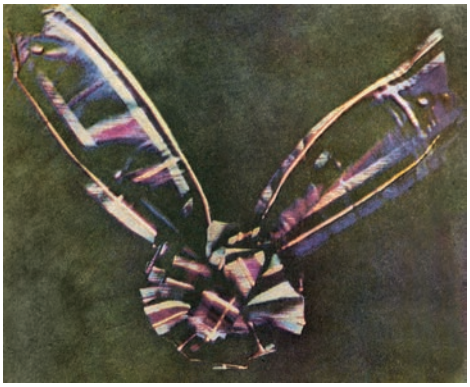

Görsel 2.39: Thomas Sutton, ilk renkli fotoğraf

Araştırınız

Tarihteki ilk fotoğraf örneklerini basılı ve dijital kaynaklardan araştırınız.

1. Ulaştığınız fotoğrafların teknik ve tarihi bilgilerini not ediniz.
2. Fotoğrafları teknik ve estetik açıdan inceleyiniz.
3. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri ve değerlendirmelerinizi kullanarak sunum hazırlayınız. Sunumda fotoğraf örneklerine de yer veriniz.
4. Hazırladığınız sunumu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

2.4. KARANLIK KUTU (CAMERA OBSCURA)

"Karanlık kutu" anlamına gelen camera obscura Latince kökenlidir. İngilizcede pinhole (iğne deliği) olarak bilinir. Günümüzde kullanılan tüm fotoğraf makinelerinin temeli camera obscura'ya dayanır. Tarihsel sürece bakıldığında camera obscura'nın keşfi, modern fotoğraf makinelerinin habercisi olmuştur.

MÖ 5. yüzyılda Çinli filozof Mo Ti, gölgenin hareketinin ışık veya objelerin hareketine bağlı oluştuğunu gözlemlemiştir. Sonraki yüzyılda ise Antik Yunan filozoflarından Aristotales, karanlık kutuyu bir güneş tutulması sırasında keşfetmiş ve çalışmalarında karanlık kutu tekniğinin temel ilkelerinden söz etmiştir.

Karanlık kutu ilk kez MS 10. yüzyılda, optik bilimine katkılarıyla bilinen Arap bilim insanı İbnü-l Heysem tarafından güneş tutulmalarını izlemek amacıyla kullanılmıştır.

Camera obscura'nın çalışma sistemine dair bilinen en eski yazılı anlatım, MÖ 400'lerde Çinli filozof Mo-Ti tarafından yapılmıştır. Karanlık kutunun bir yüzeyine açılan iğne deliğinden, dışarıdaki gerçekliğin görüntüsü içeriye ters olarak yansır (Şekil 2.2). Çalışma sistemi bu şekilde işleyen karanlık kutunun adından dolayı boyutunun küçük olduğu düşünülmektedir. Ancak ilk karanlık kutuların boyutları çok büyük ve taşınmaları da oldukça zordur (Görsel 2.40).

Bilgi Kutusu

Optikçi ve matematikçi İbnü-l Heysem, Kitâbü'l Menâzır isimli eserinde bugünkü fotoğraf makinelerinin temellerini oluşturan "karanlık oda" deneyinden bir başka deyişle camera obscura'dan bahsetmiştir.

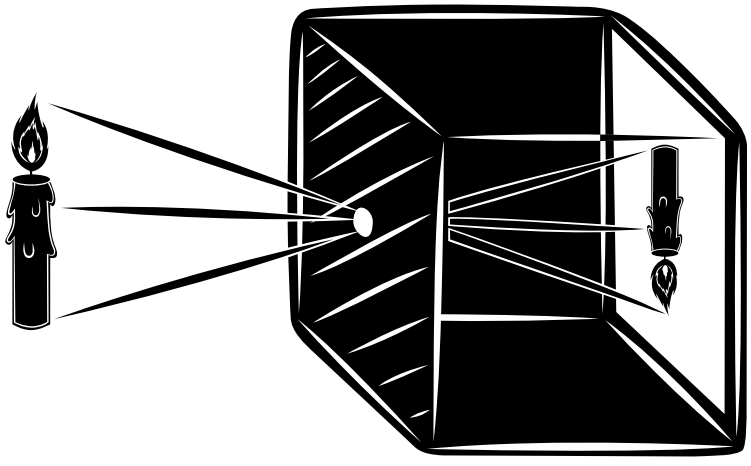

Şekil 2.2: Camera obscura'da görüntünün ters oluşması

Görsel 2.40: İlk karanlık kutuların geliştirilmiş bir modeli

15. yüzyılda Rönesans sanatçısı İtalyan Leonardo Da Vinci, insan gözünün bir camera obscura gibi çalıştığını öne sürmüştür. Çizdiği makine, silah, müzik aletlerinin bulunduğu "Codex Atlanticus (Kodeks Atlantikıs)" isimli kitabında camera obscura'nın bilimsel anlamda çalışma sistemini anlatan ilk eserini yayınlamıştır. Aynı zamanda Da Vinci camera obscura'nın yaklaşık iki yüz yetmiş adet çizimini yapmıştır (Görsel 2.41).

Görsel 2.41: Leonardo da Vinci, Codex Atlanticus I, camera oscura çizimi

Bilgi Kutusu

Alman gök bilimci Johannes Kepler (Yuhannıs Keplır), 1604'te ilk kez camera obscura terimini kullanmış ve bu mekanizmanın içine ayna ekleyerek görüntülerin düz olarak görünmesini sağlamıştır.

Aynı yüzyılda, Floronsalı sanatçı Filippo Brunelleschi'nin de (Filipo Buruneleski) görüntüyü karanlık bir oda içinde oluşturduğu ve çizimlerine yardımcı olması için kullandığı bilinmektedir.

1568'de Daniel Barbaro (Denyıl Barbaro) görüntünün daha keskin olabilmesi için camera obscura'ya mercek eklemiş ve perspektif üzerine yayımladığı eserinde bu merceğin kullanımını anlatmıştır. Karanlık kutunun önüne bir mercek takılması ile görüntü daha kaliteli olmuştur. "Camera obscura" adını alan karanlık kutuya mercek takılmasıyla fotoğraf makinesinin temeli atılmıştır.

17. yüzyılda camera obscura, boyutları küçülerek taşınabilir hâle gelmiştir. Görüntünün yansıtılabilmesi amacıyla içine ayna yerleştirilmiş ve mercekler sayesinde görüntü mesafesi ayarlanabilmiştir.

18. yüzyıl boyunca camera obscura, gerçek görüntüleri yansıtarak kopyasını çıkarmak isteyen ve resimlerinde doğru perspektifi yakalamak isteyen ressamlar tarafından kullanılmıştır (Şekil 2.3).

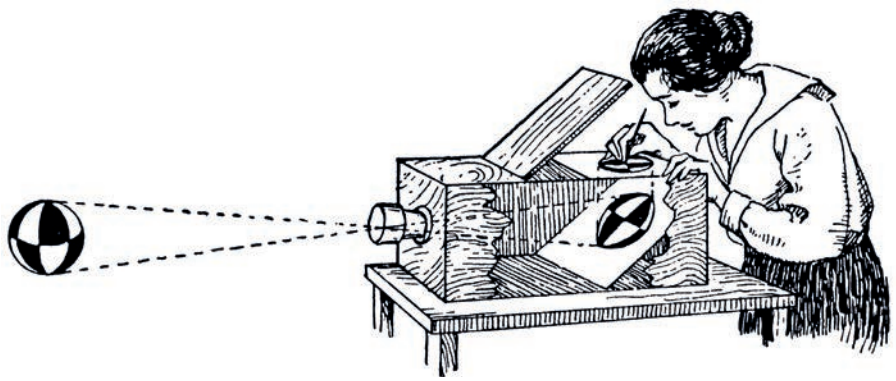

Şekil 2.3: Camera obscura, çizim

2.4.1. Camera Obscura ve Fotoğraf Sanatı

Camera obscura, yüzyılın en önemli icadı olan fotoğraf için bir araç olmuştur. 19. yüzyılda camera obscura, görüntünün yüzey üzerine kaydı için çalışmalar yapan bilim insanları tarafından kullanılmıştır. Camera obscura aşama aşama gelişerek bugün kullanılan fotoğraf makinelerinin temelini oluşturmuştur. Günümüzde camera obscura meraklıları tarafından sanatsal amaçlı kullanılmaktadır (Görsel 2.42).

Görsel 2.42: Ahşap ve metalden yapılmış camera obscura, Fransa, 2016

Önceleri ressamların sanat eserlerini üretirken yararlandıkları camera obscura, fotoğraf makinesinin temelini oluşturarak yardımcı araç vasfından kurtulmuş ve başlı başına bir sanat aracı olmuştur (Görsel 2.43).

Görsel 2.43: Abelardo Morell (Abılardo Morıl), camera obscura projesi

Araştırınız

Görsel 2. 44'te verilen fotoğrafı inceleyiniz. İğne deliği (pinhole) tekniğini ve bu teknikle çekilmiş fotoğraf örneklerini araştırınız.

1. Bulduğunuz örnekleri teknik ve estetik açıdan inceleyip değerlendiriniz.
2. İnceleme sonuçlarınızı ve fotoğraf örneklerini kullanarak sunum hazırlayınız.
3. Sunumunuzu sınıf ortamında paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''2. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Görsel 2.44: Camera obscura ile çekilmiş fotoğraf

2.4.2. Sanat Akımlarının Fotoğrafa Etkisi

Fotoğrafın erken dönem gelişim sürecinde sanatla olan ilişkisine dair birçok tartışmalı görüş ortaya atılmıştır. Ortaya çıktığı ilk zamanlarda sanat dalı olarak kabul edilmeyen fotoğraf, diğer görsel sanatlara yardımcı bir araç olarak görülmüştür. Sanat fotoğrafçılığı alanında öne çıkan ve fotoğrafı sanat dalı olarak kabul ettirebilmek için büyük çabalar gösteren isimlerden biri Alfred Stieglitz (Alfred Sitiglıts) olmuştur. Zamanla sanat dalı olarak kabul edilen fotoğraf, gelişim süreci boyunca birçok sanat akımından etkilenmiştir.

Piktoryalizm

1902'de Alfred Stieglitz'ın fotoğrafın bir sanat dalı kabul edilmesini sağlamak amacıyla başlattığı **photo-secession** (foto-sezişın) isimli resimsel (piktoryalist) fotoğraf hareketi, galerilerin ve fotoğraf topluluklarının bir süre gözdesi olmuştur. Piktoryalist fotoğraflarda Empresyonizm (İzlenimcilik) akımının etkileri görülmektedir. Empresyonizmde olduğu gibi öykülemeye önem verilmiş, tasarım elemanları ve ışık, derinlik oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Fotoğraflara baskı sırasında müdahale edilerek resimsel etki kazandırılması akımın en önemli özelliğidir (Görsel 2.45). Konular günlük yaşamdan seçilerek anlatımcı bir tarzda ifade edilmiştir.

Resimsel fotoğrafları geliştirme amacıyla kurulan Photo-Secession grubunda Alfred Stieglitz'ın yanında Edward Steichen (Edvırd Sıtaykın), Alvin Langdon Coburn (Alvin Langdın Kobörn), Fred Holland Day (Fıred Holınd Dey), Gertrude Kasebier (Görtrud Keysbayır) ve Clarence Hudson White (Kılerıns Hatsın Vayt) gibi sanatçılar yer almıştır.

Resimsel fotoğraf, 1930'larda resimsel tarza karşıt bir anlayışla ortaya çıkan "doğrudan fotoğraf" hareketine kadar etkisini sürdürmüştür. Günümüzde de resimsel tarzda fotoğraf çeken sanatçılar bulunmaktadır.

1905'te Alfred Stieglitz ve Edward Steichen, daha sonradan ismi "291" olarak değişen The Little Galleries (Dı Lidıl Galeriys) isimli sergi salonunun açılışını Photo-Secession üyelerine ait yüz adet fotoğrafla yapmıştır (Görsel 2.46). Bu sergi fotoğrafın sanat olarak görülmesinde önemli bir adım olmuştur.

Alfred Stieglitz (1864-1946) fotoğrafın sanat kabul edilmesi için ilk adımı atan ve büyük çaba gösteren Amerikan fotoğraf sanatçısıdır. Almanya'da makine mühendisliği ve fotoğraf eğitimi aldıktan sonra 1892'de Amerika'ya dönen sanatçı, New York ve Paris'teki günlük yaşamın fo-

Görsel 2.45: Alfred Stieglitz, fotoğrafta izlenimcilik etkisi

Görsel 2.46: Edward Steichen, Photo-Secession Afişi,1906

toğraflarını çekmiştir. 1902'de Photo-Secession grubunu ve 1905'te New York'ta aynı isimle bir galeri kurmuştur. Bu galeride çeşitli fotoğraf sergileri düzenlemiştir. Aynı zamanda Picasso, Matisse gibi sanatçıların eserlerinin de sergilenmesini sağlamıştır.

Stieglitz, 1903-1917 yılları arasında dünyaca ünlenen "Camera Works" (Kemıra Works) isimli bir fotoğraf dergisi çıkarmıştır. Fotoğrafın resim etkisinde kalmaması, resme benzetilmeden fotoğraf olarak var olmasını savunmuştur (Görsel 2.47). Önceki çalışmalarında Görsel 2.48'deki gibi piktoryalist tarzda fotoğraflar üretmiştir.

Bilgi Kutusu

Stieglitz, photo-secession hareketinin kurucusu olmakla birlikte "straight photography" (sitreyt fotografi) hareketini de desteklemiştir.

Görsel 2.47: Alfred Stieglitz, Araba, 1937

Görsel 2.48: Alfred Stieglitz, Equivalent (Akuavilınt), 1926

Edward Steichen (1879-1973) Amerikan fotoğraf sanatının öncülerinden biri olup aynı zamanda ressamdır. İlk fotoğraflarında resim sanatının etkileri görülmektedir. Bu fotoğraflarda bazen negatif üzerinde bazen de kart üzerinde kullandığı çeşitli kimyasallarla görüntülere müdahale etmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Amerika'nın hava birliği fotoğraf bölümünde görev almıştır. Bu dönemde çektiği fotoğraflarında Piktoryalizm yerine Realizm akımının etkisi görülmektedir. Steichen, savaş sırasında genellikle siyah-beyaz fotoğraflar çekmiştir. Savaşın ardından bir stüdyo açarak ünlülerin portreleri ve reklam fotoğrafları üzerinde yoğunlaşmıştır. Charlie Chaplin (Çarli Çeplın), Greta Garbo (Gıreda Garbo), Prenses Yusupov gibi isimlerin fotoğraflarıyla ün kazanmıştır (Görsel 2.49).

II. Dünya Savaşı'nda deniz savaşlarını görüntülemekle görevlendirilmiştir. 1942-62 yılları arasında Modern Sanatlar Müzesi'nin fotoğraf yöneticiliğini yapan Steichen'ın, 1963'te yayınlanan "A life in Photography" (a layf in fotography) adlı kitabı bulunmaktadır. Birçok sergi açarak geniş kitlelere ulaşan Steichen yeni yetişen fotoğraf sanatçılarını da desteklemiştir.

Görsel 2.49: Edward Steichen, Prenses Yusupov, 1924

Fotodinamizm

Görsel 2.50: Anton Bragaglia, Selamlama, 1911

20. yüzyıl sanat akımlarından Fütürizmin hareket ve dinamizm anlayışı 1910'lu yıllardan itibaren fotoğrafı da etkilemiş ve Fotodinamizm hareketi ortaya çıkmıştır. Teknoloji, makineler, hız ve hareket fotoğrafın konuları arasına girmiştir. Uzun ve çoklu pozlama tekniklerinin kullanılmasıyla fotoğraflara hız ve hareket etkisi verilmiştir. Fotodinamizm, fotoğrafta çeşitli deneysel uygulamalarla ifade bulmuştur. Anton Bragaglia (Anton Bragalya) bu akımın önde gelen temsilcilerindendir.

Bragaglia (1890-1960) 1911'de Fotodinamizm terimini, çektiği fotoğrafları açıklayabilmek için ilk kullanan sanatçıdır. Fotoğraflarında hareketi ve hızı anlatabilmek için fotoğraflara parçalanmışlık etkisi verilmiştir. Hareketin devamlılığının fotoğrafa bu şekilde aktarılabileceğini savunmuştur. Bulduğu bu teknik, günümüz fotoğraf sanatındaki hareketli fotoğrafın temelini oluşturmuştur (Görsel 2.50).

Doğrudan Fotoğraf

1932'de bir grup fotoğrafçı, resimsel fotoğraf hareketine tepki olarak straight photography (sitreyt fotografi) hareketini başlatmıştır. Doğrudan fotoğraf hareketi, saf fotoğraf ya da düz fotoğraf olarak da bilinmektedir. Straight photography üyeleri fotoğrafın sanat olarak kabul görebilmesi adına fotoğrafa çekim sonrasında çeşitli kimyasallarla resimsel müdahalelerde bulunulmasını eleştirmiştir. Straight photography üyeleri, fotoğrafın sanat olabilmesi için böyle bir müdahaleye ihtiyacı olmadığını savunarak doğal fotografik yöntemlerle çekilen gerçekçi görüntünün de estetik ve sanatsal olabileceği görüşünü benimsemişlerdir. Çektikleri fotoğraflarda öncelikle görüntünün netliğini ve anlaşılır olmasını önemsemişlerdir.

Bilgi Kutusu

Imogen Cunningham, F/64 Grubu'nun felsefesini desteklese de çoklu pozlama ve negatif baskılara müdahale ile denemeler yapmış ve piktoryalist tarzda fotoğraflar da üretmiştir.

F/64 Grubu

Straight photography hareketini savunan fotoğrafçılar F/64 grubunu kurararak keskin detaylar içeren doğrudan fotoğraflar üretmiştir. Imogen Cunningham (İmıcın Kanninghem), Edward Weston (Edvırd Vestın), Paul Strand (Paul Sitrend), Ansel Adams (Ensıl Edıms), bu grubunun üyeleri olup straight photography hareketinin önemli temsilcileri arasındadır.

F/64 ismi büyük format fotoğraf makinelerindeki en kısık diyafram açıklığından gelmektedir. F/64 grubu üyeleri, baskı sırasında yapılarının değiştirildiği resimsel fotoğraflar yerine dokulu ve zengin ayrıntıları olan fotoğraflar çekmiştir. Çekim sırasında doğru pozlandırma, keskin netlik, kısık diyafram kullanımına önem vermişlerdir. Aynı zamanda karanlık oda tekniklerini de uygulamışlardır.

Imogen Cunningham (1883-1976) botanik fotoğrafçısı olarak tanınmaktadır. 1907 ve 1930 yılları arasında Amerikan Kızılderili kabilelerini belgeleme projesinde çalışmıştır. Imogen Cunningham, insan formu-

na ilgi duyduktan sonra sanatçıları fotoğraflamaya başlamıştır (Görsel 2.51). 1940'lı yıllarda sokak fotoğrafçılığına yönelerek belgesel fotoğraflar çekmiştir (Görsel 2.52, 2.53).

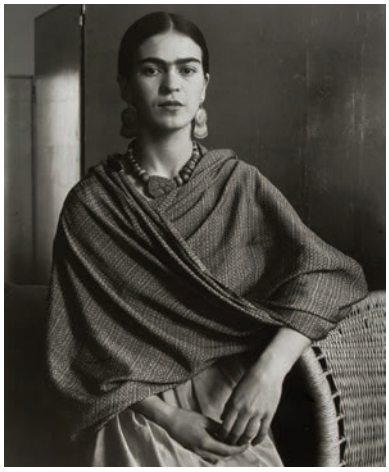

Görsel 2.51: Cunningham, Frida Kahlo (Firida Kalo), 1931

Görsel 2.52: Cunningham, belgesel fotoğraf

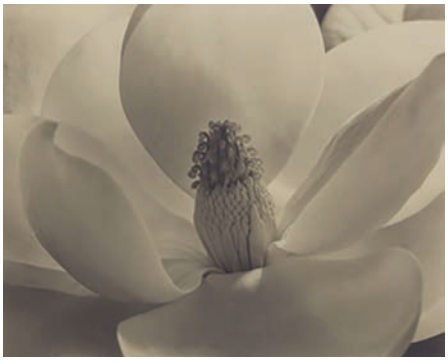

Görsel 2.53: Cunningham, Magnolia Blossom (Megnolya Bılasım), 1925

Edward Weston (1886-1958), Amerika'nın en yenilikçi fotoğrafçılarından biridir. F/64 grubunun bir üyesi olan sanatçı genellikle portre, natürmort ve doğa fotoğrafları çekmiştir. Ulusal yarışmalarda kazandığı birçok ödül bulunmaktadır. Fotoğrafa getirdiği farklı bakış açılarıyla modern fotoğrafın öncülerinden biri olmuştur (Görsel 2.54).

Paul Strand (1890-1976), 20. yüzyılın önemli fotoğraf sanatçılarından biri olup aynı zamanda film yapımcısıdır. Photo-Secession grubunun fotoğraf sergilerini takip etmiş ancak fotoğrafa sonradan resimsel müdahalelerde bulunmak yerine doğal fotoğrafçılık yöntemlerini kullanmıştır. Paul Strand, doğrudan fotoğraf hareketinin önemli temsilcilerinden biri olmuştur (Görsel 2.55). Fotoğraflarında açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

Görsel 2.54: Edward Weston, Cabbage Leaf (Kabıc Lif), 1931

Görsel 2.55: Paul Strand, Ağ Geçidi, Hidalgo, çekim 1933, baskı 1967

Genellikle doğa, mimari yapılar ve insan fotoğrafları çekmiştir. Fotoğrafçılığın yanında kameramanlık da yapmış ve çeşitli belgeseller çekmiştir. 1907'de belgesel film şirketi kuran sanatçı, 1945'ten sonra fotoğraf çalışmalarına yeniden ağırlık vermiştir.

Görsel 2.56: Ansel Adams (Ensıl Edıms), Mount Williamson (Maunt Vilyımsın), 1944

Ansel Adams (1902-1984), piyano eğitimi alan Amerikalı fotoğraf sanatçısıdır. Sanatçı 1930'lara kadar fotoğraf ve müziği bir arada yürütmüştür. 1940'tan sonra fotoğrafa yoğunlaşan Adams, ''straight photography'' hareketinin önemli temsilcilerinden biridir. Sadece siyah beyaz fotoğraflar çeken sanatçı, fotoğraflarında genellikle parlak ışığın etkisini kullanmış ve çoğunlukla doğa fotoğrafları çekmiştir (Görsel 2.56, 2.57).

Görsel 2.57: Ansel Adams, Glacier Ulusal Parkı'ndaki yaprakların yakın çekimi, 1942

Görsel 2.58: Man Ray, Rayograf, 1930

Sürrealizm ve Dadaizm

20. yüzyıl sanat akımlarından Sürrealizm ve Dadaizm, fotoğraf sanatında oldukça etkilidir. Bilinçaltını keşfetme arzusuyla ortaya konan Sürrealist eserlerdeki yaklaşım fotoğraf sanatında da görülür. Bu yaklaşımda fotoğraf teknikleriyle bilinçaltındaki hayal ve düşünceler yansıtılmıştır. Man Ray (Men Rey) kullandığı farklı fotoğraf teknikleriyle akımın önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur (Görsel 2.58).

Dadaizm, anlamsız parçaların bir araya getirildiği, izleyicisine iletmek istediği mesajı birbirinden bağımsız imgelerle bir araya getirerek kolaj ya da foto montajla izleyicisine sunan bir sanat hareketidir. Bu akım, fotoğraf sanatında oldukça etkili olmuştur.

Modern sanata yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Önemli temsilcileri arasında Man Ray, Hannah Höch (Hanna Höyh), John Heartfield (Jon Hartfiyıld), George Grosz (Corc Gıros) gibi sanatçılar bulunmaktadır (Görsel 2.59, 2.60).

Görsel 2.59: Hannah Höch, Mutfak Bıçağıyla Kesilmiş, 1919-20

Görsel 2.60: John Heartfield & George Grosz, Evrensel Şehirde Yaşa ve Koş, 1919

2.4.3. Farklı Yaklaşımların Fotoğrafa Etkisi

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler, fotoğraf alanında birçok değişime neden olmuştur. Bu değişimler fotoğrafın sınırlarını zorlamıştır. Deneysel fotoğraf çok hızla gelişen dijital teknolojiye karşı bir tavır olarak ortaya çıkmıştır.

Sanatçılar 19. ve 20. yüzyılda teknik bilgi, görsel esinlenme, anlam yaratma, görüntünün açıklamaya çalıştığı dünyayı sorgulama sürecinde öncü yaklaşım ve karanlık oda uygulamalarını benimsemiştir. Gelişim süreci boyunca birçok sanat akımından etkilenen fotoğraf, farklı yaklaşımlardan da etkilenmiştir.

Moda ve Toplum

Fotoğrafın basında kullanılması yarım ton baskı işlemlerinin ortaya çıkışı ile olmuştur. Moda fotoğrafçılığı 1910'lardaki sosyete dergilerinin etkileriyle ortaya çıkmıştır. 1914'te moda dergisinde çalışan ilk kadrolu fotoğrafçı Adolph de Meyer'dır (Adolf de Mayır). Meyer'ın çektiği aktris, dansçı ve aristokrat görüntüleri yeni bir toplumsal yaklaşım olarak belirlenmiştir.

Bilgi Kutusu

Yarım ton; sürekli tonlu görüntülerin, gri ton ve renk dengesinin, boyut veya aralıkları değişen noktalar yardımıyla oluşturulması tekniğidir. Sürekli tonlu görüntülerin sonsuz bir renk veya gri aralığı içerdiği durumlarda yarım ton işlemi, görselleri farklı boyut veya aralıklı noktalarda yalnızca tek renk mürekkeple basılan görüntüye dönüştürür. Bu çoğaltma sırasında yarım tonlu noktalar küçük olursa desenli alanlar düz ton gibi algılanır.

Renkli baskılarda ise her eksiltmeli renk, yarım ton işleminin tekrarlanmasıyla oluşur. CMYK renk modelinde kullanılan mürekkebin yarı opak özelliği, farklı renklerde yarı tonlu noktaların tam renkli görüntüler oluşturmasını sağlar.

Natürmort

Fotoğrafçılar cansız nesneleri düzenleyerek doku ve formun yeniden üretilmesi, aydınlatılması ve kompozisyonu üzerinde deneyler yapmıştır. 19. yüzyılda fotoğrafçılar uzun pozlama sürelerinden kaynaklı natürmort çekimlerine yönelmiştir.

Natürmort hareketsiz olduğu ve uzun süre bozulmadığı için yeni işlem ve teknikleri uygulamaya çok elverişlidir. İlerleyen yıllarda belgesel çekimlerinde de tercih edilmiştir. Bauhaus tasarım okulunda nesne çalışmaları, uzamsal kompozisyon, ışıklandırma ve nesne çalışmaları ile form üzerine temel ilkeleri kavratmak amaçlı yapılan alıştırma çalışmalarında kullanılmıştır.

Bauhaus ve Yeni Görüş

Bauhaus tasarım okulu 1919-1933 yılları arasında mimarlığın ve modern sanatın oluşumunu sağlayan eğitim ekolüdür. Sanat ve mimarlık eğitimi Bauhaus ilkeleriyle yeniden şekillenmiştir.

Fotoğrafta biçime önem veren Bauhaus fotoğrafçıları, montaj, aşırı pozlama ve kolaj gibi tekniklerle değişik uygulama alanları denemiştir. Portrelerde “Yeni Görüş” adı verilen bir kavramla fotoğraf sanatına farklı bakış açısı kazandırılmış ve aynalarda yakın bakıştan kaynaklanan odaklanmalar kullanılmıştır.

Bauhaus'ta fotoğraf sadece kitapların biçimlendirilmesinde kullanılmamıştır. Büyük afişler ve reklam panoları tasarlanarak tanıtım ve endüstriyel fotoğrafçılığın temelleri atılmıştır.

Toplumsal Gerçekçilik

Gerçeğin aynası olma işleviyle doğan fotoğraf, sanat ile gerçek arasındaki ilişkiyi daha çok yansıtmıştır. Toplumsal gerçekçilik akımı işçi sınıfını ve yoksulluğu belgelemeyi amaçlamıştır.

Duesseldorf Ekolü

Duesseldorf (Duseldorf) ekolünün Alman fotoğrafçılığında önemli bir yeri vardır. Su kuleleri, kireç fırınları, ahşap çerçeveli ahırlar ve depolar gibi endüstriyel ve kırsal yapıların görüntüleri çekilmiştir.

Duesseldorf ekolünde yapılar fotoğraf karesinin tam ortasına yerleştirilerek cepheden, gölgesiz yapının tüm işlevsel özelliklerini gösterebilecek şekilde, herhangi bir görsel yanılsama ve deformasyona izin verilmeden görüntülenir. Aynı binanın birden fazla küçük fotoğrafı bir ızgara hâlinde düzenlenir. Her fotoğraf yapının biraz farklı bir görünümüdür. Fotoğraf karelerinde insana yer verilmez. Fotoğrafın amacı görüntüde sadece nesnenin olmasıdır.

Kavramsal Sanat

Kavramsal sanat 1960'lı yılların başında ortaya çıkmıştır. Sanatçılar fotoğrafın mesaj verici rolünü vurgulamak ve eleştirmek için seri görüntüleri ve metni sıralama yöntemini uygulamıştır. Kavramsal fotoğraf aynı zamanda deneysel fotoğraf ve kurgu fotoğrafını kapsamaktadır.

Kavramsal fotoğraf; ortaya çıkmış bir fikri, olguyu ya da sahnelenen bir eseri temsil etmek için kullanılan fotoğraf türüdür. Sanatçılar kısa ömürlü sanat eserlerini belgelemek ve gelecek nesillere taşımak için kavramsal fotoğraftan yararlanmıştır.

Otoportre

Fotoğrafın ilk oluşumundan bu yana fotoğraf, sanatçıların otoportrelerini çekme deneyimleri ve performans sanatıyla benzeşmektedir. Performansın belgelenmesiyle oluşan fotoğraflar, otoportre çalışmaları olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmalar sırasında fotoğrafçılar, sahnede rol yapan oyuncular gibi rol yaparak otoportrelerini çekmiştir.

Reklam

Fotoğraflar; basılı yayının, marka, ürün, moda, yemek, seyahat, stok fotoğrafçılığı ya da reklam kampanyalarının önemli unsurlarındandır. Bu sektörler fotoğrafı; iletişim, tanıtım ve satış açısından kullanır.

Fotoğrafa etki eden yaklaşımlar ile ilgili düşüncelerinizi verilen boşluklara yazınız. Yaklaşımların günümüz grafik sanatına etkilerini sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Moda toplum

.....
.....
.....

Natürmort

.....
.....
.....

Bauhaus

.....
.....
.....

Toplumsal gerçekçilik

.....
.....
.....

Duesseldorf ekolü

.....
.....
.....

Kavramsal sanat

.....
.....
.....

Otoportre

.....
.....
.....

Reklam

.....
.....
.....

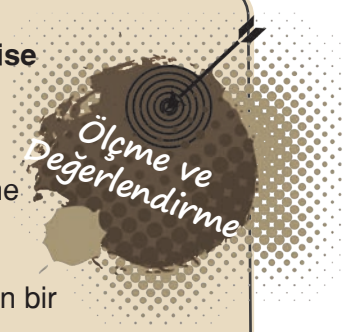

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki parantezlere cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (….) Daguerreotype, ilk fotoğrafik görüntüye verilen addır.
2. (….) Autocrome, renklerin birbirine eklenerek cam levha üzerine uygulanmasıdır.
3. (….) Cyanotype tekniğinde görüntü mavi renkte oluşur.
4. (….) Paralaks hatası, single lens reflex makinelerde karşılaşılan bir sorundur.
5. (….) Muybridge, bir atın ardışık fotoğraflarını çektiği düzeneği on iki ayrı fotoğraf makinesiyle kurmuştur.

B) Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Bakır levhaların üzerinde kimyasal yöntemlerle elde edilen detaylı görüntüler ……. olarak isimlendirilir.
7. Negatiften alınma ilk pozitif baskıyı yapan ……. görüntünün çoğaltılabilmesini sağlamıştır.
8. İlk fotoğraf görüntüleri ……. yerine cam, gümüş, bakır levhalara kaydedilmiştir.
9. Mimari çekimlerde ……. fotoğraf makineleri kullanılır.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

10. Fotoğraf kelimesini ilk kullanan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A) J. Nicephore Niepce
B) L. J. Mande Daguerre
C) Robert Cornelius
D) S. John Herschel
E) Thomas Wegdwood

11. Fotoğrafın dünyaya ilan ediliş tarihi aşağıdakilerden hangisidir?

A)1902 B) 1847 C) 1839 D) 1825 E)1820

12. Aşağıdakilerden hangisi ilk fotoğrafı çeken kişi olarak tarihe geçmiştir?

A) L. J. Mande Daguerre
B) Johannes Kepler
C) Leonardo Da Vinci
D) W. H. Fox Talbot
E) J. Nicephore Niepce

Ölçme ve Değerlendirme

13. Aşağıdaki makine türlerinden hangisinde pozlandırma ve baskı işlemi makinenin gövdesinde gerçekleşmektedir?

A) Aynasız
B) Kompakt
C) Polaroid
D) Single Lens Reflex
E) Twin Lens Refleks

14. Aşağıdakilerden hangisi fotoğraf tekniklerinden biri değildir?

A) Colotype
B) Deguerreotype
C) Fading Away
D) Helyografi
E) Wet Colodion

15. Aşağıda verilen fotoğraf türü ve bu türde çekim yapan ilk kişilerden hangisi yanlış eşleştirilmiştir?

A) Vesikalık – Adolphe Disteri
B) Renkli fotoğraf – Anna Atkins
C) Hava fotoğrafı – Nadar
D) Otoportre – Robert Cornelius
E) Sokak fotoğrafı – Eugene Atget

16. Fotoğrafta "resimsel üslup" aşağıdaki sanat akımlarından hangisini açıklar?

A) Dadaizm B) Fütürizm C) Sürrealizm D) Piktoryalizm E) Realizm

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

17. Camera obscura'nın çalışma sistemini ve kullanıldığı yerleri örneklerle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

18. Paralaks hatası nedir? Örneklendirerek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....

KONULAR

3.1. YAZI VE KÂĞIDIN TARİHÇESİ
3.2. RÖNESANS DÖNEMİ GRAFİK SANATI
3.3. ENDÜSTRİ DÖNEMİ VE SONRASI GRAFİK SANATI
3.4. 20. YÜZYIL VE SONRASI GRAFİK SANATI

3. Öğrenme Birimi

AVRUPA GRAFİK sanatı

Neler Öğreneceksiniz?

- Yazının ve kâğıdın tarihçesini açıklama
- Rönesans Dönemi öncü sanatçılarının grafik eserlerini ayırt etme
- Endüstri Dönemi ve sonrası öncü sanatçılarının grafik eserlerini ayırt etme
- 20.yy ve sonrası öncü sanatçılarının grafik eserlerini ayırt etme

Temel Kavramlar

- Gravür
- Hiyeroglif
- Kâğıt
- Kaligrafi
- Litografi
- Papirüs
- Parşömen
- Rönesans
- Sanayi Devrimi
- Tipo baskı
- Tipografi
- Yazı

Hazırlık Çalışmaları

1. İnsanlar, yazının bulunuşundan önce hangi yollarla iletişim kurmuş olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
2. Yazının bulunuşunun grafik tarihindeki yeri ve önemi neler olabilir?
3. Kâğıdın kullanımı grafik tarihinin gelişim sürecini nasıl etkilemiş olabilir?
4. Teknolojik gelişmelerin grafik sanatına etkileri neler olabilir?

3. AVRUPA GRAFİK SANATI

Grafik sanatı, ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar farklı üslup ve uygulamalarla varlığını sürdürmüştür. Çoğunluğu Avrupa'da ortaya çıkmış Kübizm, Fütürizm, Konstrüktivizm, Pop-Art gibi 20.yüzyıl. sanat akımlarından etkilenmiştir. Sanat akımlarının yanı sıra toplumsal dönüşüm, kültürel değişim, teknolojik gelişim süreçleri de grafik tasarımı etkisi altına almıştır.

Yazının bulunuşu dünya tarihine yön vermiştir. Aynı zamanda grafik tasarımın da ortaya çıkışının temelini oluşturmuştur. Matbaa, fotoğraf ve bilgisayarın icadı ise grafik tasarımın üç önemli sıçrama noktasını oluşturur. Zamanla teknoloji daha da ilerlemiş ve grafik tasarım bilgisayarda yapılmaya başlanmıştır. Yazının bulunuşunun ardından kâğıdın keşfi ve matbaanın icadı, grafik sanatının yaygınlaşmasında önemli bir etken olmuştur. İnsanlığın iletişim ihtiyacından doğan ve bir iletişim sanatı olan grafik tasarım, çağın ve teknolojik gelişmelerin gerektirdiği toplumsal değişimlerle artık görsel bir iletişim aracı olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde dijital teknolojilerin ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla sosyal medya uygulamaları ve internet sitesi arayüz tasarımları, 2D veya 3D animasyon çalışmaları, sahne tasarımları gibi konular da grafik tasarıma eklenmiştir. Bununla birlikte bilgisayarda grafik tasarım, web tasarımı, çizgi film ve animasyon, dijital illüstrasyon gibi meslek dalları oluşmuştur. Gelişimi Avrupa'da başlayıp dünyaya yayılan, Endüstri Devrimi ile başlayıp günümüze kadar uzanan ve yeni çağa ayak uyduran grafik sanatı süregelen teknolojik değişim ve yeniliklerle gelişimini sürdürmeye devam etmektedir (Görsel 3.1).

Bilgi Kutusu

Grafik tasarım, görsel bir iletişim sanatıdır. Birinci işlevi de, bir mesaj iletmek veya bir ürün ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarım terimi ilk kez 20. yüzyılın ilk yarısında metal kalıplara oyularak yazılan ve çizilen daha sonra da çoğaltılmak üzere basılan görsel malzemeler için kullanılmıştır (Becer, 2011: 33).

Görsel 3.1: Grafik tasarımda teknolojik gelişim

3.1. YAZI VE KÂĞIDIN TARİHÇESİ

İnsanoğlunun hayatını sürdürme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra inanç, yaşantı ve tecrübelerini diğer insanlarla paylaşma, sonraki kuşaklara aktarma ihtiyacı da vardır. Bu nedenle insanoğlu, yaşadığı dönemin insanlarıyla ve sonraki kuşaklarla sürekli iletişim kurma çabasında olmuştur. İlk çağlarda insanlar mağara duvarlarına yaptıkları resim, çizim ya da sembollerle iletişim kurmuştur. Günümüzde iletişimi sağlamanın en etkin yollarından biri olan yazının bulunuşu ile insanlık tarihi büyük bir değişimin kapılarını aralamıştır.

3.1.1. Yazının Bulunuşu ve Tarihsel Gelişimi

TDK Güncel Sözlük'te yazı "düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Yazı; duygu ve düşüncenin sembol, işaret veya harflerle ifade edilmesi olup aynı zamanda bir iletişim aracıdır. Yazının bulunuşundan önce insanlar duygu ve düşüncelerini mağara duvarlarına yaptıkları resimler ve çanak çömleklere çizdikleri sembollerle ifade etmiştir. Görsel 3.2'de görülen antik semboller zamanla değişerek yazıyı oluşturmuştur. İletişim kurma ihtiyacı ve insanın evrimi ile MÖ 3000'li yıllarda ilk harfli alfabenin bulunması görsel yazılı iletişim sorununun çözülmesinde büyük bir aşama olmuştur.

Görsel 3.2: Antik semboller

Bilgi Kutusu

"Ancak yazıya geçmiş düşüncenin değeri vardır; geri kalanlar boş çırpınmalardan, rüzgârın alıp götürdüğü bir saatlik hayallerden başka bir şey değildir."
Emile Zola

Yazı; dünya tarihinde uygarlığın, bilimin ve sanatın gelişmesinde en önemli buluştur. Öyle ki bu buluş tarihçiler tarafından tarihin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Yazının bulunuşu ile insanlık tarihi "tarih öncesi çağlar" ve "tarih çağları" olarak iki ayrı bölümde incelenmeye başlanmıştır (Tablo 3.1). Yazının bulunuşuyla insanlık tarihi bir nevi kayda girmiş, geçmiş günümüze ulaşabilen yazılı belgeler sayesinde daha kesin ve güvenilir bilgilerle aydınlatılabilmiştir.

Tablo 3.1: Tarih Öncesi Çağların ve Tarih Çağlarının İncelenmesi

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR		TARİH ÇAĞLARI			
TAŞ ÇAĞI (MÖ 60000-5500) 1. Eski Taş Çağı (MÖ 60000 -10000) 2. OrtaTaş Çağı (MÖ 10000-5500 3. Yeni Taş Çağı (MÖ 8000-5500)	MADEN ÇAĞI (MÖ 5500-1200) 1.Bakır Çağı 2. Tunç Çağı 3. Demir Çağı (Yazı Bakır Çağı'nın ortalarında bulunmuş ve tarih çağları başlamıştır.)	İLK ÇAĞ (MÖ 3200-MS 375) Yazının icadından Kavimler Göçü'ne kadar olan dönemi kapsar.	ORTA ÇAĞ (375-1453) Kavimler Göçü'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar olan dönemi kapsar.	YENİ ÇAĞ (1453-1783) İstanbul'un Fethi'nden Fransız İhtilali'ne kadar olan dönemi kapsar.	YAKIN ÇAĞ (1789-) Fransız İhtilali'nden günümüze kadar olan dönemi kapsar.

İlk yazı işaretlerinin görüldüğü kil tabletler, İran'ın Susa kentinden Fenike'nin Utarit limanına kadar geniş bir coğrafyada yer alan kentlerde ele geçmiştir. Yazılı tabletlerin en fazla görüldüğü yer ise Orta Mezopotamya kentleridir. Yazı, tarih boyunca çeşitli materyallerle biçimlendirilerek farklı yüzeylere kaydedilmiştir. Böylece bilginin gelecek nesillere aktarımı sağlanmıştır.

Piktografik Yazı (Resimyazı)

Bulgaristan'da bulunan Magura Mağarası'ndaki günümüzden 8000 ila 4000 yıl öncesine ait resimler, "resimyazı" nın temelini oluşturacak niteliktedir (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: Resimyazı, Magura Mağarası

Mağara duvarlarına veya kayalara kazınarak, boyanarak yapılan resimler zamanla sadeleşerek resimyazıya dönüşmüştür. Resimyazı diğer adıyla piktografik yazı; bir nesne, olay, yer ya da kavramı resmetme yoluyla temsil eden sembollerden oluşur. Kavram ve düşüncelerin nesne çizimi yoluyla sembolleştirildiği piktografi, günümüz grafik sanatında "piktogram" kavramı olarak yerini almıştır.

Hiyeroglif: Resim yazının ilk örneklerini MÖ 3500 yılında Mezopotamya ve Mısır'da rastlanan hiyeroglifler oluşturur. Hiyeroglifte yaklaşık yedi yüz farklı sembol bulunur ve bunların sadece yirmi dört tanesi harflere karşılık gelir.

Hiyeroglif başlangıçta taş, ahşap, deri gibi çeşitli yazı yüzeylerine uygulanmıştır (Görsel 3.4). Mısırlıların "papirüs" adını verdikleri kâğıdın keşfinden sonra sadeleştirilerek boya, kamış ve fırçalarla papirüslere çizilmeye başlanmıştır.

Görsel 3.4: Hiyeroglif, oyma taş duvar, Karnak

Çin Yazısı: Günümüzde sadece Çin yazısı, resimyazısı sistemindeki sembollerden oluşmaktadır. Her kelime ayrı bir sembolle ifade edildiği için geleneksel Çin yazısının öğrenimi ve kullanımı çok zordur. Hayvan kemikleri, ağaç, kâğıt, ipek ve bambu tabletler gibi yüzeylere kamış kalem ve fırçayla yazılmıştır (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Geleneksel Çin yazısı

Fonografik (Hece) ve Akrofonik (Harf) Yazı

Resimyazıda şekillerin yan yana getirilmesiyle somut bir kavram kolaylıkla anlatılabilirken soyut kavramları anlatmak oldukça zordur. Bu nedenle soyut bir kavramı ya da düşünceyi anlatabilmek için birden fazla nesne yan yana çizilmiştir. Örneğin "kolay" kavramı için kol ve ay resimleri yan yana çizilmiştir. Böylece her hece için bir sembol belirlenerek hece yazısı oluşturulmuştur.

Hint Yazıları: Brahmi (bırami) alfabesine dayanır. Yüzden fazla çeşidi bulunmaktadır. Hindistan ve çevresinde kullanılan Hint yazıları, hece yazısı sistemine dayanmaktadır. Fonografik yazıda yan yana kullanılan resim, işaret ve semboller sayesinde açıklayıcı birçok bilgi kil tabletlere yazılmaya başlanmış ve önemli şehirlerdeki ticari hayat kayıt altına alınmıştır. Günlük hayatta kil tabletlerin kullanımı yaygınlaşınca fonetik yazı da sadeleşmek zorunda kalmıştır. Tabletlerde kullanılan resim ve semboller zamanla sadeleşerek hece yerine baştaki sesi ifade eder hâle gelmiştir. Böylelikle ilk alfabe yazısı olarak kabul edilen çivi yazısı sistemine geçilmiştir.

Sümer Çivi Yazısı: İlk örnekleri fonografik yazı sistemine tabi olup Mezopotamya'da Urug ve Sümer tabletlerinde görülmüştür. Görsel 3.6'da arpa dağılımının idari hesabını açıklayan erken dönem bir çivi yazısı örneği görülmektedir.

Görsel 3.6: MÖ 3100-2900, Urug kil tableti, fonografik yazı

Farklı kaynaklardan kil tablet fotoğraflarını ve tabletlerin üzerindeki yazı sistemlerini inceleyiniz.

- Altta ayrılmış bölüme incelediğiniz sembol ve işaretlerden beğendiğinizi çiziniz.

Etkinlik

- İncelediğiniz kil tabletlerden birini seçerek üzerindeki işaret, sembol, resim gibi görsellerin hangi döneme ve uygarlığa ait olduklarını tahmin ederek aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....
.....
.....

- Bu yazı veya işaretler hangi yazı sistemine girmektedir? Nedenlerini açıklayınız.

.....
.....
.....

- İşaret ve sembollerin ait olduğu çağda hangi anlamlarda kullanılmış olabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.

Yazının başlangıcı mağara resimlerine dayandırılsa da bugünkü anlamda yazıyı bulan uygarlık Sümerler olarak bilinir. MÖ 3000'li yılların ortalarında Sümerlerin geliştirdiği çivi yazısıyla kil tabletlere yazılı örnekler, tarihte alfabe sistemiyle oluturulmuş ilk yazı örnekleri olarak kabul edilmektedir (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: Sümer çivi yazısı

Sümerlerin yerleşik hayata geçen ilk medeniyet olduğu bilinmektedir. Sümerler, Güney Mezopotamya'ya yerleşerek verimli tarım arazileri oluşturmuş, köyleri birleştirerek şehir devletleri kurmuştur. Ekonomi, ticaret, eğitim, toplumsal yaşam, din gibi pek çok yönüyle tüm dünya medeniyetlerini etkisi altına almıştır.

Okuma yazma öğretmek için tabletler hazırlamışlar, okullarında matematik, edebiyat, astronomi, tıp, madencilik, tarım, müzik alanlarında eğitim vermişlerdir. Yazının icadı Sümer medeniyetinin gelişimini sağlamakla kalmamış, günümüz medeniyetlerinin bugünkü hâlini almasında atılan ilk adım olmuştur.

Sümer çivi yazısı, ucu sivri kamışlarla kil tabletlere yazılmıştır. Yatay ya da dikey çizgilere bağlanan üçgen şekiller, çiviye benzediğinden bu ismi almıştır. MÖ 3000'li yıllarda kil tabletlere yazılan çivi yazısı; çeşitli ekonomik, politik, dini, edebi ve bilimsel belgelerde kullanılmıştır. Çivi yazısı zamanla gelişerek harf sistemiyle ifade edilmiştir (Görsel 3.8).

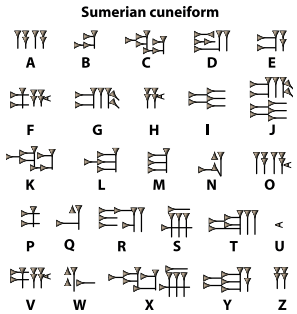

Görsel 3.8: Çivi yazısının Latin harflerindeki karşılığı

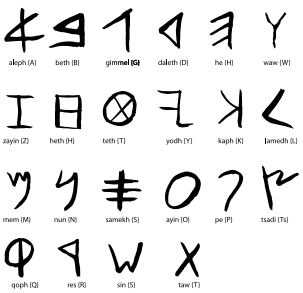

Görsel 3.9: Fenike alfabesi

Görsel 3.10: Fenike el yazması

Görsel 3.11: Yunan alfabesi

Sümerler'den sonra Akadlar, Elamlar, Hititler, Urartular ve Fenikeliler de çivi yazısını geliştirerek kullanmıştır. Birçok kavim tarafından kullanılan ve çözülmesi zor olan çivi yazısı, 1844'te İngiliz subay Henry Ravlinson (Henri Ravlinsın) tarafından çözülmüştür. Böylece ilk uygarlıklara dair bilgiler de gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu yazı tipi papirüsün icat edilmesiyle son bulmuştur.

Fenike Yazısı: MÖ 1500 yılında Fenikeliler ilk kez ses temelli alfabe yazısını oluşturmuştur. Fenikeliler, kavramları resimleştirmek yerine sesleri işaretlerle ifade etmiştir. Yazmak, Fenikelilerin alfabeyi buluşundan önce belli bir sınıfın elindeyken alfabenin bulunuşundan sonra herkes için ulaşılabilir bir eylem hâline gelmiştir. Görsel 3.9'da yirmi iki sessiz harften oluşan Fenike alfabesinin, ilk satırda sağdan sola, ikinci satırda soldan sağa olacak şekilde birbirini takip ederek yazıldığı görülmektedir. Fenike yazısı İbraniler, Yunanlılar ve Romalılar tarafından kullanılmıştır (Görsel 3.10).

Yunan (Greek) Yazısı: Fenike yazısını kullanan Yunanlılar, MÖ 9. yüzyılda Fenike yazısında olmayan "a,e,i,o,u" sesli harflerini yazıya ekleyip yazıyı kolaylaştırarak geliştirmişlerdir. Yunanlılar, yazının yönünü soldan sağa çevirmiş ve harflere geometrik bir uyum kazandırmıştır (Görsel 3.11). Okuma yazma kolaylaşınca okuryazar oranı da artmıştır. Mezar yazıtları, çanak, çömlek ve vazolar, ağaç yaprakları gibi her türlü yüzey, yazı yüzeyi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 3.12). MS 2. yüzyıldan itibaren Yunan yazısı balmumu tabakayla kaplı ahşap ve parşömenlere uygulanmıştır.

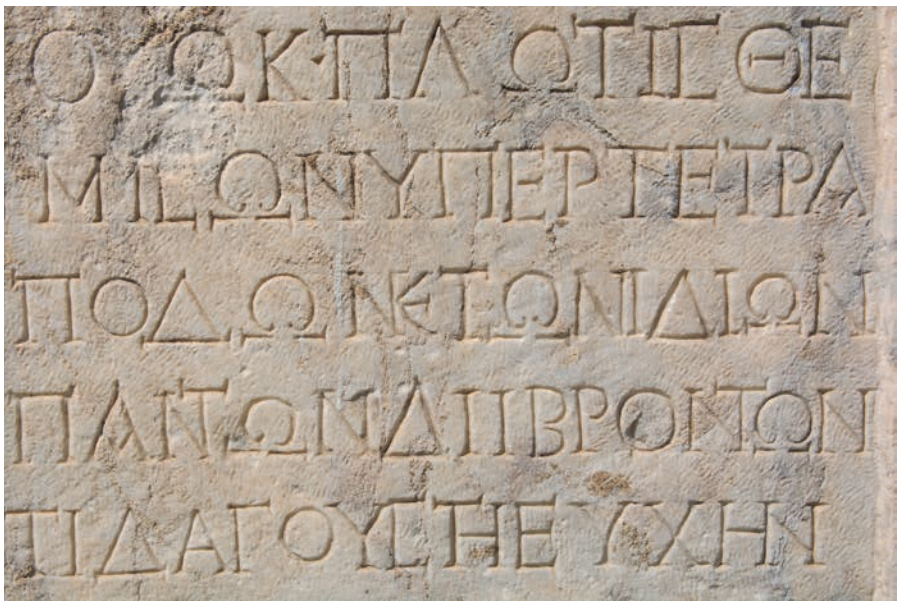

Görsel 3.12: Antik Greek yazısı, taş tablet

Latin (Roma) Yazısı: Romalıların Yunan yazısına bazı harfler eklemesiyle ortaya çıkmış ve adını "Latin Alfabesi" olarak almıştır. Latin alfabesi, Batı Yunan alfabesinden türetilmiştir ve alfabede yirmi üç ses bulunmaktadır. Roma İmparatorluğu'nun ulaştığı ülkelere yayılarak dünyada en çok kullanılan yazı türü olmuştur (Görsel 3.13, 3.14).

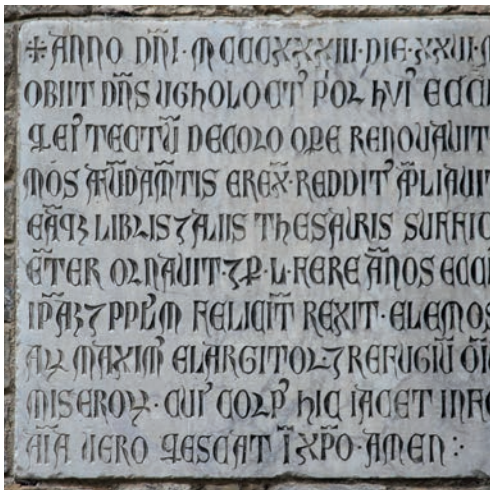

Görsel 3.13: Antik Latin yazıt, Roma Dönemi

Görsel 3.14: Latin alfabesi

Arap Yazısı: Nebatî yazıdan türeyen ve sessiz harflerden oluşan alfabede harfler bitişik yazılmaktadır. Sami dil ailesinde yer almakta ve sağdan sola doğru yazılmaktadır (Görsel 3.15, 3.16). İslam devletlerinin gelişmesiyle Arap yazısının önemi artmış, bu yazı Irak ve Ön Asya'ya yayılmıştır.

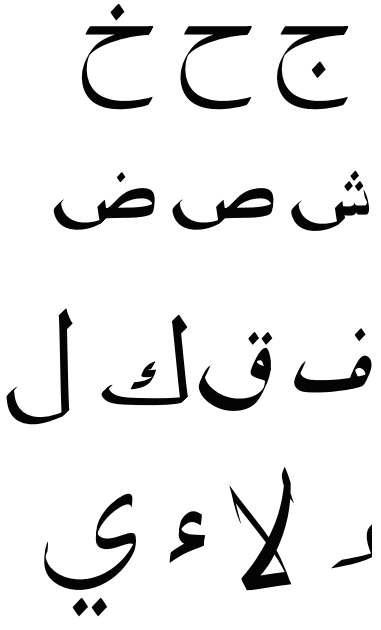

Görsel 3.15: Arap alfabesi

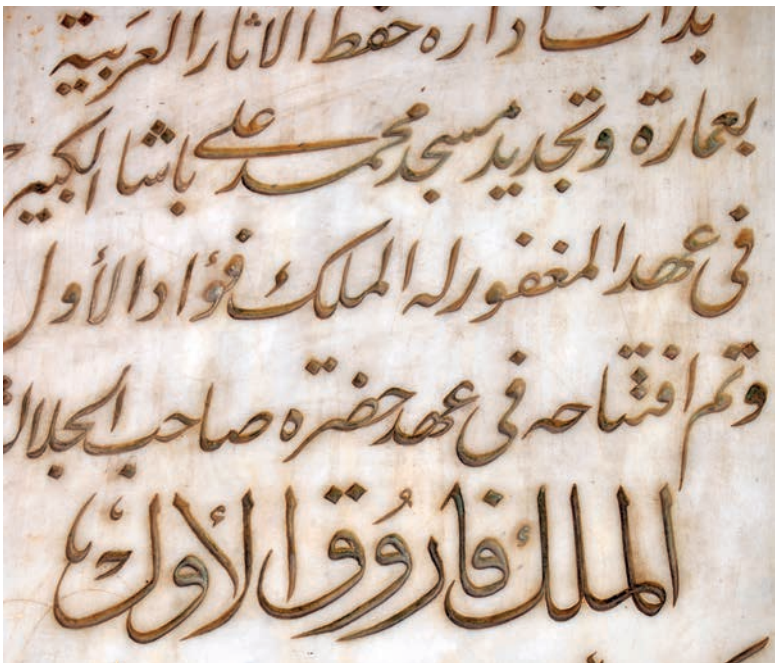

Görsel 3.16: Mermer üzerinde eski Arap yazısı

Görsel 3.17: Eski Türk yazısı, Orhun Yazıtı

Türk Yazıları: MS 6-9. yüzyıllarda Türkler, Göktürk (Orhun) ve Uygur olmak üzere sağdan sola doğru yazılan iki çeşit yazı kullanmıştır (Görsel 3.17, 3.18). Göktürk alfabesi otuz sekiz, Uygur alfabesi ise on dört harften oluşmaktaydı. Bunlardan başka kısa dönemlerde Mani, Soğut (Soğd), Brahmi, Tibet, Süryani, Kiril alfabelerini de kullandıkları günümüze ulaşan sınırlı sayıda eserlerden bilinmektedir. Türkler, 9 ile 11. yüzyıllarda İslamiyet'i kabul ederek Arap alfabesini benimsemiştir. Arap alfabesi Osmanlı döneminde Türklerin en çok kullandığı alfabe olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1 Kasım 1928 tarihinde ''Harf Devrimi'' yasası kabul edilmiştir. Arap alfabesinin yerine Latin alfabesi temel alınarak oluşturulan "Yeni Türk Alfabesi" kullanılmaya başlanmıştır. Alfabe yirmi dokuz harften oluşmaktadır.

Yazının gelişimi binlerce yıllık bir süreçtir. Kil tabletlerle başlayan yazının yolculuğu; papirüs, parşömen ve kâğıtla günümüze dek devam etmiş; tablet, bilgisayar, cep telefonu gibi teknolojik gelişmelerle dijital dünyaya, geleceğe doğru yönelmiştir. İletişimde en önemli unsurlardan biri olan yazı, sürekli bir değişim ve hareket hâlindeki insanlık tarihine paralel, değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir.

Görsel 3.18: Eski Uygur yazısı, Kutadgu Bilig

Tarihte uygarlıkların kullanmış olduğu yazıların isimlerini tabloda verilen uygun yazı türlerinin altına yazınız.

Piktografik Yazı	Fonografik (Hece) Yazı	Akrofonik (Harf) Yazı

Araştırınız

Çeşitli kaynaklardan farklı uygarlıklara ait piktografik, fonografik ve akrofonik yazı örnekleri araştırınız.

1. Örneklerin hangi uygarlıklara ait olduğunu açıklayınız.
2. Bulduğunuz yazı örneklerini krolonojik (zamandizinsel) olarak sıralayınız. Yazının tarihçesini kısaca açıklayan, görsellerle destekli bir tarih şeridi hazırlayınız. Çalışmanızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

3.1.2. Kâğıdın Bulunuşu ve Tarihsel Gelişimi

Bilgi paylaşımında en önemli dönüm noktası kâğıdın icadıdır. MS 105 yılında Çin'de Cai Lun (Kay Lun), suda ıslatarak yumuşattığı keten, pamuk paçavraları ve dövülmüş dut ağacı kabuklarını buğday unuyla karıştırarak sulu bir karışım elde etmiş ve bu karışımı delikleri bulunan bir elek üzerine dökmüş, karışımdaki suyun fazlasını süzerek kurutmuş ve ilk kâğıt dokusunu meydana getirmiştir. Bu nedenle **kâğıt**; selülozik malzemenin sıvı ya da hamur hâline getirildikten sonra bir elek üzerinde keçeleştirilmesi veya hasırlaştırılması ile elde edilen tabaka olarak tanımlanabilir.

Kâğıdın Bulunuşunun Grafik Sanatındaki Önemi

Kâğıt, insanoğlunun iletişimini kolaylaştıran en önemli buluşlardan biridir. Günümüzde yazı yazmak ve resim yapmak için kullanılan en yaygın malzeme kâğıttır. Kâğıt, iletişim sanatı olarak doğan ve gelişen grafik sanatında da önemli bir yer edinmiştir. Rönesans Dönemi'nde kâğıt kullanımının yaygınlaşması grafik sanatların gelişim sürecini etkilemiştir. Kâğıdın baskı malzemesi olarak kullanılmaya başlanması da gelişim sürecinin önemli adımlarından biri olmuştur.

Kâğıdın Tarihçesi

Tarihi kayıtlar kâğıdın MS105 yılında Çinliler tarafından bulunduğunu söylemektedir ancak yapılan arkeolojik araştırmalarda bulunan en eski belge MÖ 2. yüzyıla aittir. Bu da kâğıdın varlığının Çin'deki keşfinden çok daha öncelere dayandığını göstermektedir. Papirüs ve parşömen isimleriyle tanınan ve kâğıda benzeyen malzemeler kâğıdın ataları olarak kabul edilebilir (Görsel 3.19).

Papirüs, Mısır'da yetişen ve papirüs adı verilen bir bitkiden elde edilerek yazı veya resim yüzeyi olarak milattan önce kullanılmıştır. Mısır'da Birinci Hanedanlığa kadar kullanıldığı bilinmektedir.

Görsel 3.19: Papirüs üzerine yazılmış bir metin

Mısırdan Yunanlılara ve Romalılara yayılmış ve MS 3. yüzyılda yerini parşömene bırakıncaya kadar kullanılmıştır (Görsel 3.20, 3.21).

Parşömen, üzerine yazı yazmak veya resim yapmak için inceltilmiş hayvan derisinden yapılan bir malzemedir. Batı Anadolu'daki Bergama Krallığı'nda icat edilmiş ve adını "Bergamon (parşömen) kâğıdı" olarak almıştır. Her iki yüzünün de kullanılabilmesi, dayanıklı olması onu hat ve tezhip sanatının vazgeçilmez malzemesi hâline getirmiştir. Günümüzde farklı şekilde işlenmiş hâlleri kullanılmaktadır.

Görsel 3.20: Papirüs üzerinde Mısır yazısı ve resmi

Görsel 3.21: Parşömen örneği

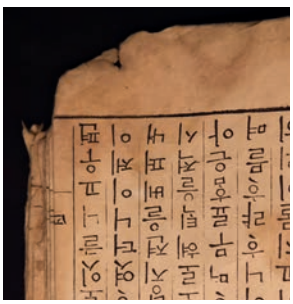

Görsel 3.22: Çin yazısıyla antik kâğıt

Günümüzde kullandığımız şekliyle kâğıt ilk olarak Çin'de ortaya çıkmış ve oradan tüm dünyaya yayılarak insanlık tarihini önemli ölçüde etkilemiştir (Görsel 3.22). Kâğıdın Çin'de günlük yaşama girmesiyle mürekkep, fırça ve kamışla farklı üslup ve karakterlerde yazılan **kaligrafi** sanatı gelişmiştir. Kültürler arası etkileşim zamanla yazı karakterlerinin çeşitlenmesini sağlamıştır. Kâğıdın icadıyla kayıt altına alınan yazılı belgeler giderek artmış; tarihsel olaylar, ticaret ve ekonomi, kültür, sanat gibi her türden bilgi kaydedilmeye başlanmıştır. Bu kayıt altına alma işlemi; bilginin çoğaltılması, paylaşılması ve saklanarak gelecek nesillere aktarılmasının önünü açmıştır.

Kâğıdın Çin'den Orta Asya, İran ve Semerkant'a kadar yayılışı İpek Yolu ile olmuştur. MS 8. yüzyılda Semerkant'ta kurulan kâğıt fabrikasını Bağdat, Kahire ve Fas'ın Marekeş şehirlerinde kurulan fabrikalar izlemiştir. Kâğıt, Araplar aracılığıyla 11. yüzyılda İspanya'ya taşınmış, oradan da 13. yüzyılda İtalya'ya ulaşmıştır. Kâğıdın diğer Avrupa ülkelerine, Rusya, Amerika ve Kanada'ya sırasıyla yayılması ise 14 ile 19. yüzyıllar arasında gerçekleşmiştir. Bu nedenle Ortaçağ Avrupası uzun bir süre gelişime kapalı kalmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde İstanbul'un fethinden sonra İstanbul, Bursa ve Yalova'da kurulan ilk kâğıt fabrikalarında el yapımı kâğıt üretilmeye başlanmıştır. Makine ile kâğıt üreten ilk kâğıt fabrikası 1886'da İzmir'in Halkapınar semtinde kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde bunu 1934'te İzmit'te kurulan Sümerbank Selüloz Sanayi Müessesesi takip etmiştir. Fabrikanın adı 1955'te Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi (SEKA) olmuştur.

Geçmişten günümüze kullanılan kâğıt çeşitlerini araştırınız.

1. Çeşitli kaynaklardan farklı dönemlere ait kâğıt çeşitlerini araştırarak bir sunum hazırlayınız.
2. Kâğıt çeşitleri ile ilgili örnekler bulunuz. Bulmuş olduğunuz örneklerin çıktılarını alınız.
3. Kâğıt örneklerini kronolojik (zamandizinsel) olarak sıralayınız.
4. Örneklerle (ait oldukları dönemi ve uygarlıklarını da yazarak) bir tarih şeridi hazırlayınız.
5. Çalışmanızı sınıfınızda ya da atölyenizde sergileyiniz. Sunumunuzu sınıf ortamında paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen "1. Kontrol Listesi"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

3.2. RÖNESANS DÖNEMİ GRAFİK SANATI

Günümüzde birçok alanda sıklıkla karşılaşılan grafik tasarım, bir düşünceyi veya mesajı iletmek için metin ve görsellerin iki veya üç boyutlu düzenlenmesini içeren yaratıcı bir süreçtir. Başlangıç tarihi, yazının bulunuşuna ve hatta mağara resimlerine dayandırılsa da gerçek anlamda ortaya çıkışı sanayileşme ve modern yaşama geçiş ile Rönesans Dönemi'nde olmuştur.

3.2.1. Rönesans Dönemi

15. ve 17. yüzyıllar arasında Avrupa'da Antik Yunan ve Roma uygarlıklarına ait unsurların ön plana çıkarılmasıyla bilim ve sanat alanında gerçekleştirilen gelişmeye **Rönesans** denir. Rönesans, "yeniden doğuş" anlamına gelmektedir. İlk olarak İtalya'da ortaya çıkmış ve buradan birçok Avrupa ülkesine yayılmıştır.

Rönesans; savaşlar, açlık, veba salgını ve Haçlı Seferleri'nin görüldüğü Ortaçağ'ın ardından gelen bir dönemdir. Ortaçağ'ın katı ve skolastik düşünce sistemi özellikle sanatçıların tepkisine yol açmıştır. Bilim ve sanat insanları kilise ve din adamlarının uyguladığı baskıdan kurtulmak ve daha özgür eserler üretmek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan bilim, sanat ve kültür alanlarındaki büyük değişim, toplumun her kesimini zamanla etkisi altına alarak yeni teknik ve teknolojilerin gelişmesini sağlamıştır. Dinin ve kilisenin sanat üzerindeki etkisi

azalmış ve sanatçılar artık din dışında eserler de üretmeye başlamıştır. Rönesans sanatı önceki dogmatik yaklaşım yerine daha insancıl bir bakış açısıyla dine yaklaşmıştır.

Sanatçılar çoğunlukla yine dini konuları ele almış ancak daha özgür ve bireysel hareket ederek iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini özgürce yansıtma fırsatı bulmuştur. Dini konuların dışında doğaya ait konular, çeşitli motifler de resmedilmeye başlanmıştır. Doğaya, insan vücuduna ve güzelliğe önem verilmiştir. Anatomi ve perspektif alanındaki gelişmeler sanatı etkilemiş ve insan vücudu idealist, mükemmelliyetçi bir yaklaşımla işlenmiştir.

Dönemin önemli ressamları arasında Leonardo da Vinci (Lonardo da Vinci), Giotto (Jıotto), Tiziano (Titsyano), Raphael (Rafael), Peter Brueghel (Pitır Burugel), Michelangelo (Mikelanjelo), Albrecht Dürer (Albreht Dürer) sayılabilir (Görsel 3.23, 3.24, 3.25).

Görsel 3.23: Tiziano, "Bir Kadın Portresi", 117x97 cm, 1508, Ulusal Galeri, Londra

Görsel 3.24: Giotto, "Basit Bir Kişiye Saygı", 270x230 cm, Assisi Bazilikası, İtalya

Görsel 3.25: Leonardo da Vinci, "Mona Lisa", 77x53 cm, 1503-1506, Louvre (Luuvr) Müzesi, Paris

Araştırınız

Aşağıda verilen Rönesans Dönemi sanatçılarını ve önemli eserlerini araştırarak verilen boşluklara yazınız. Araştırdığınız Rönesans Dönemi sanatçılarının eserlerinden oluşan bir pano hazırlayınız.

SANATÇI	ÖNEMLİ ESERLERİ
Leonardo da Vinci	
Giotto	
Tiziano	
Raphael	
Peter Brueghel	
Michelangelo	
Albrecht Dürer	

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

3.2.2. Rönesans Dönemi Grafik Sanatı ve Sanatçıları

Rönesans Dönemi grafik sanatı denilince tam olarak grafik sanatından ve sanatçılarından bahsetmek mümkün değildir. Bunun nedeni o dönemde grafik sanatçısı ya da tasarımcısının olmamasıdır. Metal ve ahşap malzemelerin oyularak yapıldığı ve bugün grafik sanatında önemli bir yeri olan "özgün baskı" denilen çalışmalar, Rönesans Dönemi sanatçıları arasında oldukça popüler hâle gelmiştir. Bu nedenle gravür tekniğiyle eserler ortaya koyan Rönesans Dönemi sanatçılarını "erken dönem grafik sanatçıları" olarak tanımlamak mümkündür.

Alman ressam Albrecht Dürer ve İtalyan ressam Andrea Mantegna (Andrea Manteyna) özellikle gravür baskılarıyla tanınmış Rönesans sanatçılarındandır. Ressamlar tarafından başta gravür olmak üzere özgün baskı tekniklerinin geliştirilmesi ve kullanımı, grafik sanatların gelişmesinde rol oynamıştır.

Görsel 3.26: Dürer, gravür baskı, 35x25.9 cm, 1501

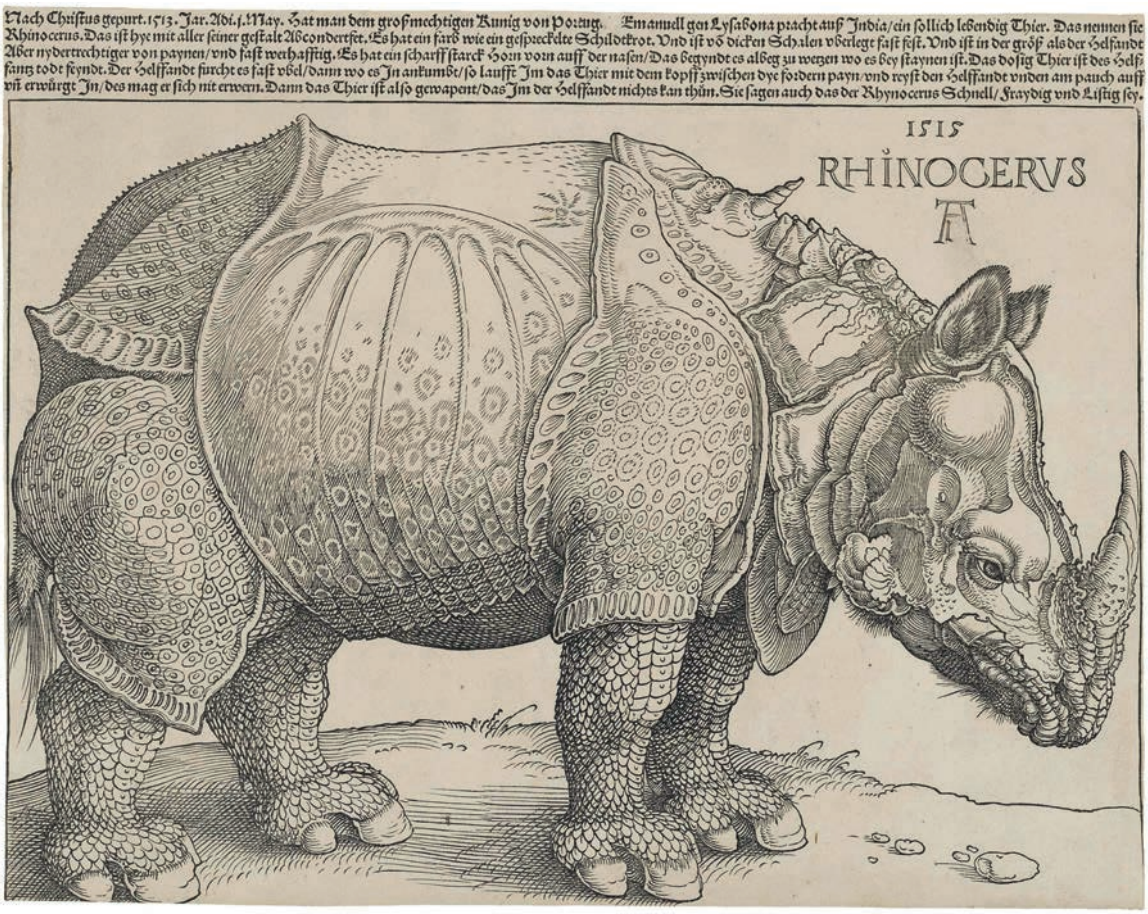

Görsel 3.27: Dürer, gravür baskı, 23.5x29.8 cm, 1505

Görsel 3.26, 3.27'de Dürer'in, 3.28, 3.29'da Mantegna'nın gravür baskıları görülmektedir. Alman ressam Albrecht Altdorfer'in (Albreht Aldorfa) geleneksel, tarihsel ve dini referanslardan yoksun, canlı görüntülerden oluşan gravürleri, manzarayı ön plana çıkaran ilk Batı Avrupa baskılarını oluşturmaktadır (Görsel 3.30).

Görsel 3.28: Mantegna, "Bakire ve Çocuk", gravür baskı, 27,7x23,1 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

Görsel 3.29: Mantegna, "Daldaki Kuş", gravür baskı, 10,5x11,5 cm, Ulusal Sanat Galerisi, Washington

Görsel 3.30: Altdorfer, gravür, 11,1x16,2 cm, Elisha Whittelsey (Elayşa Vidılsi) koleksiyonu

Görsel 3.31'deki Albrecht Altdorfer'in parşömen üzerine yapmış olduğu Maximilian (Maksimilyın) zaferini anlatan tasarım, 15. yüzyıldan günümüze ulaşan bir grafik tasarım örneği kabul edilebilir.

Görsel 3.31: Altdorfer, Maximilian'in zaferi için tasarım, 15.yüzyıl

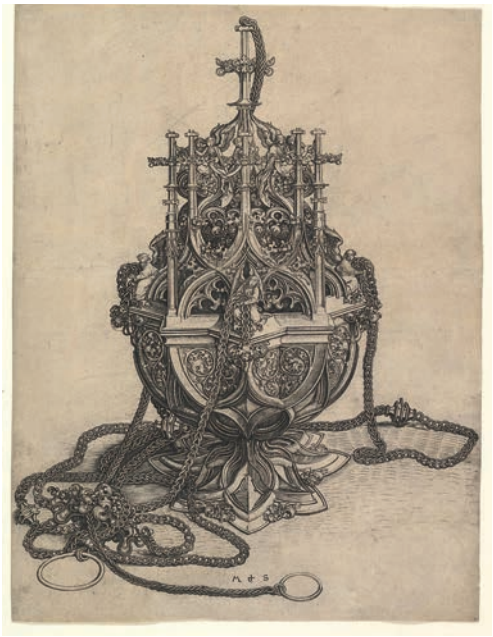

Görsel 3.32: Martin Schongauer, "Buhurdan", 15.yüzyıl, 27,1x20,7 cm

Görsel 3.32'deki Alman gravür sanatçısı ve matbaacı Martin Schongauer (Martin Şongaver) ise eserlerinde hayvan portreleri, hanedanlık armaları gibi ögeler ile dini konuları işlerken özellikle süsleme ve tasarıma odaklanmıştır.

Araştırınız

Rönesans Dönemi gravür sanatçılarını ve eserlerini araştırınız.

1. Edindiğiniz bilgileri sunum hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen "1. Kontrol Listesi"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

3.2.3. İlk Matbaa ve Tipo Baskı

Baskı, grafik tasarımın olmazsa olmazıdır. Baskının çoğaltılabilir olmasıyla aynı zamanda grafik tasarımın amacı olan reklam ve tanıtım hizmetlerini kitlelere ulaştırmak mümkün hâle gelmiştir. Tahta kalıplar kullanarak baskı yoluyla çoğaltma tekniğinin, 4. yüzyılda Mısırlılar, 8. yüzyılda Çinliler, 9. yüzyılda da Uygurlar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Bu teknik sonraki yüzyıllarda Avrupa'ya geçerek matbaa fikrinin temelini oluşturmuştur.

İlk matbaanın 1430'da Hollanda'da yapıldığı sanılmaktadır ancak kullanımı kolay olmadığı için yaygınlaşmamıştır. Bundan yirmi yıl sonra ise Almanya'da Johannes Gutenberg (Yuhanes Gutınberg), yerleri değiştirilebilen hareketli metal harfler ile tipo baskı sistemini geliştirerek matbaaya uygulamış ve "matbaanın mucidi" olarak adını tarihe yazdırmıştır.

Tipo baskı, metal harfler, işaret ve semboller gösteren metal klişelerin yan yana getirilerek dizilmesi yöntemidir (Görsel 3.33). Gutenberg'in bulduğu tipo baskı sistemi ile matbaa daha kullanışlı ve pratik bir hâl alarak kısa zamanda başta Avrupa olmak üzere tüm dünyaya yayılmıştır. Tipo baskı tekniği, Sanayi Devrimi ile başlayan modern baskı makinelerinin temelini oluşturmaktadır.

Kâğıdın yaygınlaşması, maliyetinin azalması ve matbaanın icadıyla kitaplar el yazması yerine tipo baskı yöntemiyle basılarak çoğaltılmıştır. Böylelikle kitaplar belli bir zümrenin tekelinden çıkarak halka ulaşmış, kısa zamanda okuryazarlık oranı artmıştır. Ressamların ahşap ve gravür baskı teknikleriyle oluşturduğu çizimler ise yalnızca el yazması kitaplarda kullanılmaya başlanmıştır.

Görsel 3.33: Tipo baskıda metal harflerin ve klişelerin dizilmesi

3.2.4. Sanat Eseri İnceleme

Sanat eseri olarak kabul edilen bir eserin betimleme, çözümleme ve yargılama aşamalarıyla sanatsal ve kültürel açıdan eleştirilmesine **sanat eseri inceleme** ya da **eser eleştirisi** denir. Sanat eğitimine büyük ölçüde katkısı olan eleştirel bir değerlendirmedir.
Sanat eseri incelemesi;

- Eserde fark edilmeyenleri görebilmek ve açıklamaya çalışmak,
- Kullanılan sanatsal ögeler arasındaki ilişkileri çözümlemek,
- Eseri, üretildiği çağ ve ait olduğu kültür içinde değerlendirerek anlamlandırmak ve yorumlamak,
- Eserin sanat tarihi açısından önemini kavramak gibi nedenlerle yapılmaktadır.

Her eser incelemesi, incelemeyi yapan kişinin bilgisi, kültürü, sanatsal görüşü ve felsefesi dâhilinde farklılaşmakta ve zenginleşmektedir. Bu nedenle aynı eserin farklı zamanlarda ya da farklı kişiler tarafından yapılan incelemesi farklı yorumlara neden olacaktır.

Eserin incelenmesi farklı kültürlerin ve görüşlerin ışığı altında yapılan değerlendirmeler sonucunda değişik yorumlarla sonuçlansa da sanatsal kriterleri içinde barındıran belli bir şablon dâhilinde gerçekleştirilmelidir. Sanat eseri inceleme (eser eleştirisi) şablonu, dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargılamadır.

Betimleme: Eserin adı, sanatçısı, tekniği, kullanılan malzemeler, yapım yılı ya da dönemi belirtilir. Eserin sanat formu (heykel, resim, kabartma vb.) ile konusu ya da türü (portre, peyzaj vb.) tanımlanır.

Çözümleme: Eserdeki temel tasarım ögeleri ve bunların birbiriyle ilişkileri açıklanır (Obje ya da figürlerin durumu, birbiriyle ilişkisi, espas, doku, renk, arka plan vb.).

Yorumlama: Çözümleme aşamasında değerlendirmeye göre kişisel bir yorumlama yapılır. Eserin ne anlattığı ve neden güzel bulunduğu açıklanır.

Yargılama: Eserin neden ünlü ya da değerli olduğuyla ilgili sanatsal, kültürel ve toplumsal açıdan bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmede eser, bazı sanat kuramlarıyla bağlantı kurularak ilişkilendirilir.

Eser ayrıntılı incelenerek eserin konusu, iletmek istediği mesaj, kullanılan anlamsal ya da biçimsel ögeler, işlediği soyut ya da somut kavramlar gibi konular irdelenir ve eser hakkında genel bir yargıya varılır.

Etkinlik

Görsel 3.34: Peter Bruegel, "Kör Körün Önderi", 86 cm, 1568, Neples Müzesi, İtalya

Görsel 3.34'teki eseri aşağıdaki sanat eseri inceleme şablonuna göre inceleyiniz. İnceleme sonuçlarınızı tablodaki uygun bölümlere yazınız. Yazdıklarınızı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Betimleme	
Çözümleme	
Yorumlama	
Yargılama	

Araştırınız

Rönesans Dönemi'ne ait sanatçılardan üç örnek eser seçiniz. Seçtiğiniz sanatçı ve eserler hakkında bilgi toplayınız.

1. Seçtiğiniz eserleri, elde ettiğiniz bilgilere dayanarak ve sanat eseri inceleme şablonuna göre dört başlık altında inceleyiniz.
2. İncelemenizi rapor hâline getirerek öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''2. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

3.3. ENDÜSTRİ DÖNEMİ VE SONRASI GRAFİK SANATI

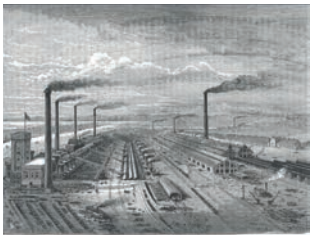

Görsel 3.35: Barrow Hermattite (Berov Hörmatay), Çelik Sanayi, 1877

Görsel 3.36: "Leeds(Lids) Keten Fabrikasında Bir Gün", Marshall's Mills'in (Marşıls Mils) çizimi, 1843

18. yüzyılın ikinci yarısında Endüstri Devrimi ve sonrasında ortaya çıkan yeni yaşam tarzı, ticari ve ekonomik gelişmeler, kültürel değişim gibi unsurlar grafik sanatının gelişiminde etkili olmuştur. Şehir nüfusunun artışı ve tüketim toplumuna geçiş gazetecilik, matbaacılık, reklam ve tanıtım hizmetlerine ihtiyacı artırmış ve böylece grafik tasarım kavramı ortaya çıkmıştır.

3.3.1. Endüstri / Sanayi Devrimi

18. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan Sanayi Devrimi, tekstil sektöründen başlamış ve diğer alanlara da yayılmıştır. Buhar gücüyle çalışan makinelerin dönemi kapanmış, insan ve hayvan gücüne dayalı üretim yerini makineleşmeye bırakmıştır (Görsel 3.35, 3.36). Böylelikle üretim miktarında da büyük ölçüde artış yaşanmıştır. Endüstri Devrimi; İngiltere'den Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Japonya ve tüm dünyaya yayılarak insanlık tarihi için bir dönüm noktası olmuştur.

Teknolojik alanda gerçekleşen hızlı gelişim grafik tasarımı da etkilemiştir. Bunlardan en önemlisi Görsel 3.37'deki "Linotype (linotayp) makinesi" adı verilen dizgi makinesinin icadıdır. 1886'da Ottmar Mergenthaler (Otmar Margentalır) tarafından geliştirilmiş ve dizgi daha kolay hâle gelmiştir.

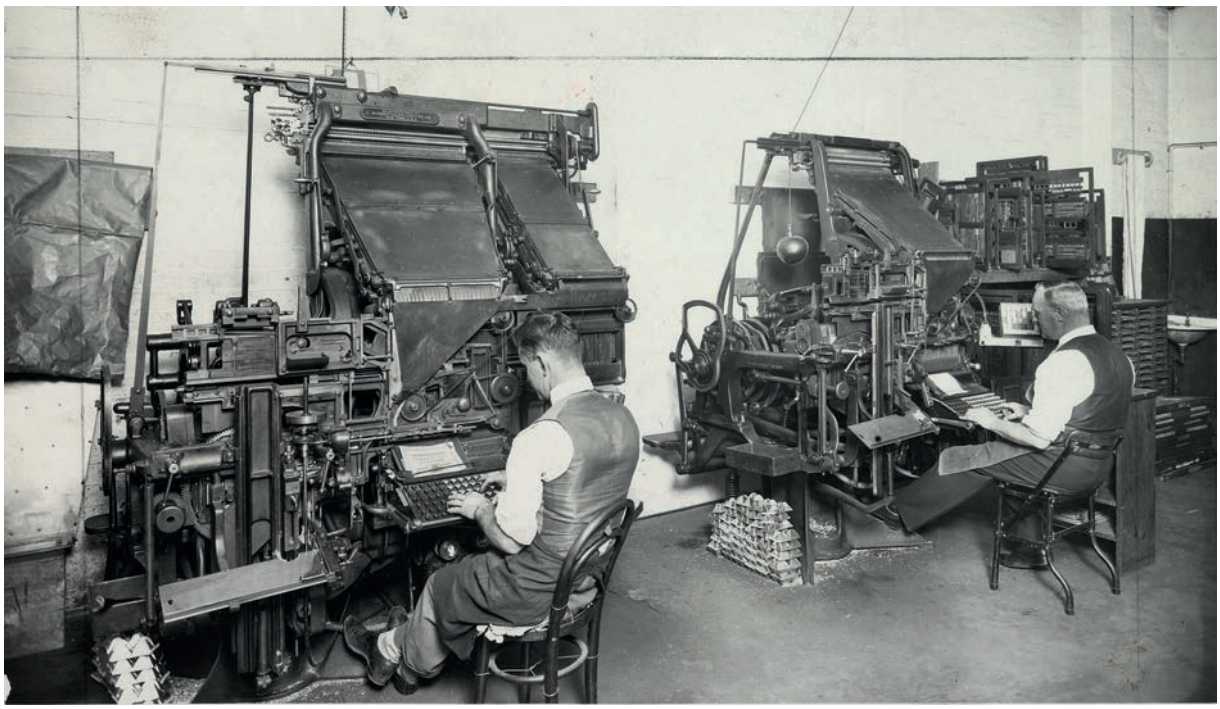

Görsel 3.37: Linotype makineleri, 1935

Ekonomik büyüme, yaşanan nüfus artışına rağmen makineleşmenin getirdiği üretim hızına bağlı olarak devam etmiş ve hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Üretim artışındaki hızı takiben ticaret, ulaşım, haberleşme gibi alanlardaki büyüme de hızla yükselmiştir.

Sanayi Devrimi ile ticaretin gelişmesi, haber alma ihtiyacının artması gazetelerin ortaya çıkışını sağlamıştır. Kâğıt üzerine basılı ilk gazete 1605'te Johann Carolus'un (Yohan Karolus) yayınladığı "Tüm Prensler ve Unutulmaz Tarih" tir. Gazeteciliğin önce Avrupa ardından tüm dünya ülkelerine yayılması 17. ile 19. yüzyıllar arasında gerçekleşmiştir. Basılı yayınların artışı nedeniyle ortaya çıkan reklam-tanıtım ihtiyacı, grafik tasarımın önemini artırmıştır. Afiş, ürün katalogları, ambalaj tasarımları, kitap resimlemeleri, film, tiyatro gibi kültürel aktiviteler için yapılan tasarımlar giderek önem kazanmıştır.

3.3.2. Tipografinin Gelişimi ve Grafik Tasarımdaki Önemi

Matbaanın yaygınlaşması, basım tekniklerinin gelişimi ve gazetelerin ortaya çıkışı ile yazı, görsel bir ifade dili olarak simgeleşmiş ve belli bir düzen içinde kullanılmıştır. Tipografi adıyla ortaya çıkan bu yazı düzenleme sanatı, zamanla belli bir düzen içinde güzel yazı oluşturmayla ilgili teknik bir uygulama hâlini almıştır (Görsel 3.38). Böylece günümüzde afiş, broşür, kitap kapağı gibi grafik tasarım ürünlerinde sıklıkla kullanılan tipografik düzenleme grafik tasarımdaki yerini almıştır. Görsel 3.39'da 1917'de yayınına başlanan "Der Dada" dergisinin sayfalarından birinde yer alan yazı düzenlemesi görülmektedir.

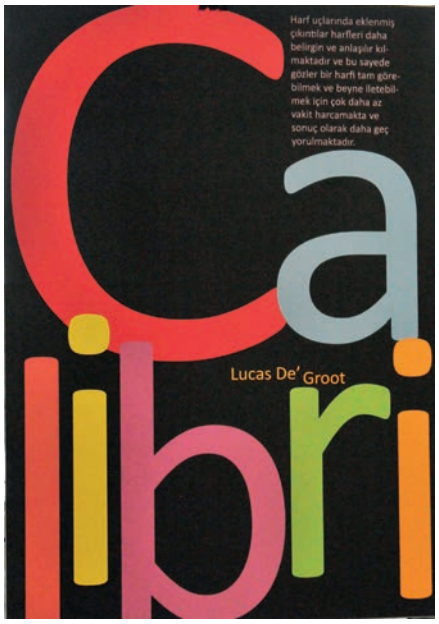

Görsel 3.38: Grafik tasarımda tipografik düzenleme

Görsel 3.39: Der Dada dergisinden tipografi örneği, 1920

Tipografik yazı düzenlemelerinin temel amacı, yazıyı kendi içinde değerli kılmaktır. Yazının anlamıyla birlikte görünümü de önemlidir. Harflerin dizilişi, renk, boyut ve karakterleri önemlidir. Tasarımda kullanılan tipografik yazı, onu destekleyen başka unsurlar (Örneğin; görseller, renk düzenlemeleri, tasarım unsurları vb.) olmasa bile bir anlam ifade eder. Bunun nedeni tipografik yazının kendi içinde tüm bu tasarım unsurlarına sahip olmasıdır. Tipografik yazı başlı başına bir görsel düzenleme unsuru olarak ele alınmalıdır. İşte bu anlayışla ortaya çıkan ve günümüze kadar gelişimini sürdüren tipografi, grafik tasarımda görsel bir ifade aracı olarak önem kazanmıştır.

3.3.3. Endüstri Dönemi ve Sonrası Döneme Ait Grafik Sanatçıları ve Eserleri

Endüstri Devrimi; toplumun kültür, yaşayış biçimi ve tüketim alışkanlıklarını etkilemesinin yanı sıra sanatı da etkilemiştir. Teknolojik gelişmeler ve savaşların neden olduğu yıkımlar sanatta yeni estetik arayışlarına zemin hazırlamış, sanatın ilkeleri ve uygulama biçimleri değişime uğramıştır.

Bu dönemde litografi ve fotoğrafın bulunuşu grafik tasarımın ilerlemesini sağlayan önemli etkenlerden olmuştur.

Litografi ve Grafik Tasarım

Litografi, kireç taşı üzerine yağlı mürekkeple yapılan çizimlerin ya da yazılan yazıların kâğıt gibi düz yüzeylere basılmasıyla uygulanan ve el ile yapılan bir baskı tekniğidir. Bu teknik ilk bulunduğunda taş ile uygulanmış, bu nedenle "taş baskı" olarak adlandırılmıştır. 1796'da Alman oyuncu Alois Senefelder(Alois Zenfeder) tarafından geliştirilen bu baskı tekniği, yağın su ile karışmaması esasına dayanır. Litografinin sanatsal anlamda kullanımını başlatan ilk kişi François Johannot (Fonsuva Juhanu) olmuştur. Görsel 3.40'ta George Sand'ın (Corc Send) kitabı için litografi baskı tekniğiyle yaptığı bir illüstrasyon çalışması görülmektedir.

Araştırınız

Endüstri Dönemi ve sonrası öncü sanatçıların grafik tasarım eserlerini araştırınız.

1. Araştırmalarınız sonucunda elde ettiğiniz görsel ve yazılı bilgileri düzenleyerek bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu öğretmeninize ve arkadaşlarınıza sununuz.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Hanoré Daumier (Hanor Domier) litografi tekniğiyle yaptığı baskılarla ünlü bir sanatçıdır. Ressam, heykeltıraş, karikatürist ve baskı resim sanatçısı olarak anılmaktadır. Dört binden fazla taş baskı çalışması bulunmaktadır (Görsel 3.41, 3.42).

Görsel 3.40: François Johannot, George Sand'ın çalışmaları için illüstrasyon, litografi, 1853

Görsel 3.41: Daumier, "Peter I, kardeşi Miguel I'e karşı", renkli litografi, 1833

Görsel 3.42: Daumier, "İşitme", litografi, 1839, Avrupa sanatı koleksiyonu, Brooklyn (Bıroklin) Müzesi

1840'a kadar afiş; kâğıtlara özensizce yapılan çizimler ve basit kâğıtlara aktarılan yazılar hâlinde duvar duyuruları olarak algılanmıştır. Litografi tekniğinin gelişmesiyle afiş, geniş renk seçenekleri ve farklı boyutlarla çoğaltılabilir hâle gelmiştir. Bu nedenle litografi, dönemin afiş sanatçıları tarafından kullanılan vazgeçilmez bir teknik olmuştur.

Henri de Toulouse-Lautrec (Hanri de Tuluus Lötrek) özellikle renkli litografi tekniğiyle yapmış olduğu afiş tasarımlarıyla öne çıkmıştır (Görsel 3.43, 3.44). Goya (Goya), Pablo Picasso (Pablo Pikasso), Henri Matisse (Hönri Metis), Joan Miro (Juen Miro), Edvard Munch (Edvırd Manç) gibi ressamlar da litografiyi ustalıkla kullanarak eserler üretmiştir.

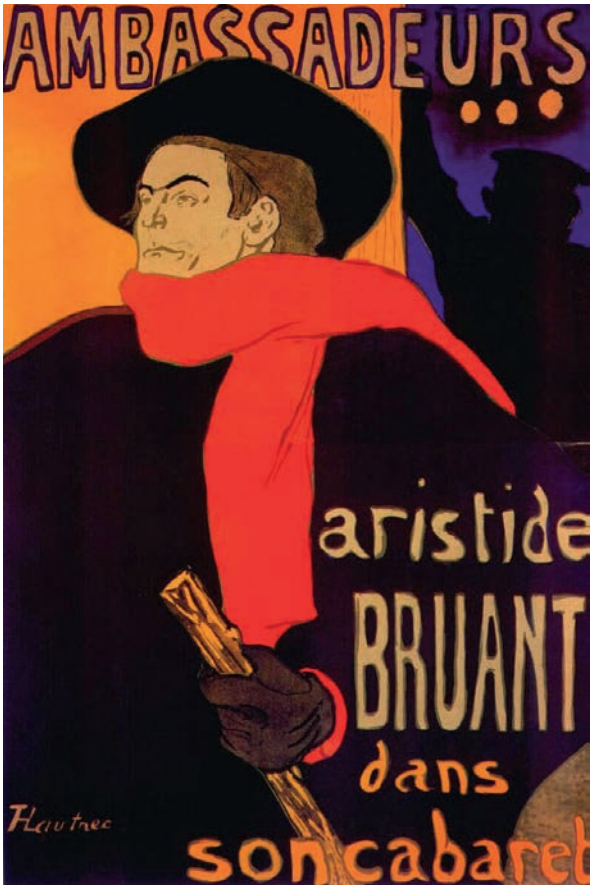

Görsel 3.43: Henri de Toulouse-Lautrec, afiş, litografi, 1892

Görsel 3.44: Toulouse-Lautrec, litografi, 1899, 56x38.1 cm. Modern Sanat Müzesi, New York

Fotoğraf ve Grafik Tasarım

Camera obscura ve fotoğrafın icadı 19. yüzyılın önemli gelişmeleri arasında yer almaktadır. Fotoğraftan önce grafik tasarımda kullanılan görseller genellikle elle çizilmekteydi. Fotoğrafın bulunuşu ve gelişmesiyle tasarımcılar afiş, broşür gibi çalışmalarında çizimlerin yanı sıra fotoğraftan da faydalanmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru çeşitli sanat akımlarından etkilenen o dönemin fotoğraf sanatçıları gerçekliği aynen kopyalayan fotoğraflar dışında birden fazla negatif filmi birleştirerek manipüle edilmiş görüntüler elde etmiştir (Görsel 3.45, 3.46). Bunlar, çağımızda bilgisayar teknolojisiyle yapılmakta olan "foto-manipülasyon" tekniğinin ilk örnekleri olarak kabul edilebilir.

Görsel 3.45: Kafasını sallayan adam, cam negatiften gümüş baskı, Christophe Goeury (Kristof Gaury) Koleksiyonu, 1880

Görsel 3.46: Jelatin gümüş baskı, Uluslararası Fotoğraf ve Film Müzesi, Christophe Goeury Koleksiyonu, 1930 New York (Anonim)

Günümüzde kullanılan kitle iletişim araçlarının çoğunda fotoğraf kullanılmakta ve bu durum görsel iletişimin sağlanmasında oldukça etkili olmaktadır. Fotoğrafın gerçeği yansıtması ve belge niteliği taşıması nedeniyle izleyicisini ikna etme gücü yüksektir. Aynı zamanda fotoğraf manipülasyon gibi farklı tekniklere açıktır ve bu nedenle tasarımcılar tarafından da tercih edilmektedir.

Görsel 3.47: Koloman Moser tarafından tasarlanan 13. Viyana Secession sergisi afişi, 1902

3.4. 20. YÜZYIL ve SONRASI GRAFİK SANATI

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında toplumun okuryazarlık oranı ve eğitim seviyesinin artışına paralel olarak kitap ve dergilerin sayısı artmış, kitle iletişim çağı başlamıştır. Bu nedenle görsel iletişim ve grafik tasarım daha önemli hâle gelmiştir.

Doğal ve tarımsal yaşamdan endüstri çağının gerektirdiği farklı bir yaşam tarzına geçen insanın dünyasını tasarlayan ve biçimlendiren sanatçılar ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru Hollanda ve Rusya'da başlayan Bauhaus (Bavhavs) ekolü ile yeni bir biçim dili oluşmuştur.

Avusturya'da, Gustav Klimt (Gustav Kılimt) liderliğindeki bir grup genç sanatçı, akademik gelenekleri reddetmiş ve yeni ifade biçimleri aramıştır. Görsel 3.47'deki Koloman Moser'ın (Kolomın Mozır) "13. Viyana Secession (Seseşın) Sergisi" afiş tasarımında figür ve yazı, modüler ve geometrik süslemeyle birbirini bütünleyecek biçimde harmanlanmıştır. Afiş; yatay, dikey ve dairesel çizgilerin dengesiyle oluşturulmuştur. Bu afiş, grafik tasarımda geleneksel resim tarzından uzaklaşılarak geometrik ve sade biçimlere geçişin görüldüğü güzel bir örnektir.

Bu dönemde grafik tasarım, yeni biçimlendirme dilleriyle kendini gösteren çeşitli sanat hareketleri ve akımların etkisi altında ifade bulurken bir taraftan da teknolojik gelişmelerin getirdiği yeniliklerle zenginleşerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Günümüz grafik tasarımcıları özel olarak geliştirilmiş yazılımlarla bilgisayarlarda, grafik tabletlerde, internet bağlantılı ve bulut sistemli program ve uygulamalarda çeşitli tasarımlar yapabilmektedir. Sosyal medya, e-ticaret, dijital katalog, arayüz tasarımı, interaktif tasarım, animasyon, 3D tasarım, dijital illüstrasyon, mobil uygulamalar ve mobil web site tasarımları gibi çağın gerektirdiği yeni alanlarda çalışmaktadırlar.

Sürekli yenilenen teknoloji, grafik tasarımcıların işini kolaylaştırmıştır ancak tasarımcıların kendilerini geliştirme ve güncelleme ihtiyacını da doğurmuştur. Grafik tasarımcının sürekli değişen ve gelişen teknolojiyle barışık olması, tasarımlarını ifade edebilmek ve sektörde yer alabilmek açısından bugün olduğu gibi gelecekte de büyük önem taşıyacaktır.

3.4.1. 20. Yüzyıl Sanat Akımları

20. yüzyıldan başlayarak gittikçe artan kültürler arası etkileşimin, toplumları ve sanatçıları etkisi altına almasıyla çeşitli sanat akımları ortaya çıkmıştır. Fütürizm, Kübizm, Konstrüktivizm, Dadaizm ve Sürrealizm gibi modern sanat akımları, geçmişin sanat kurallarını değiştirerek, tamamen yıkarak veya yeni olanla birleştirerek değişen çağın yaşam tarzına uygun çeşitli biçimlendirme üsluplarıyla sanata farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Empresyonizm (İzlenimcilik)

19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan Empresyonizm, kendinden sonraki yüzyılı şekillendirecek modern sanat hareketlerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Bu akım nesnelerin kavramlarından arındırılarak anlık bir görüntü, bir izlenim olarak sanata yansıtılması anlayışına dayanır (Görsel 3.48). İlk kez 1870'lerde Fransa'da ortaya çıkan bu sanat akımı, ilk zamanlarda tepki çekmiş ancak Endüstri Devrimi ile daha çok ifade gücü bulmuştur.

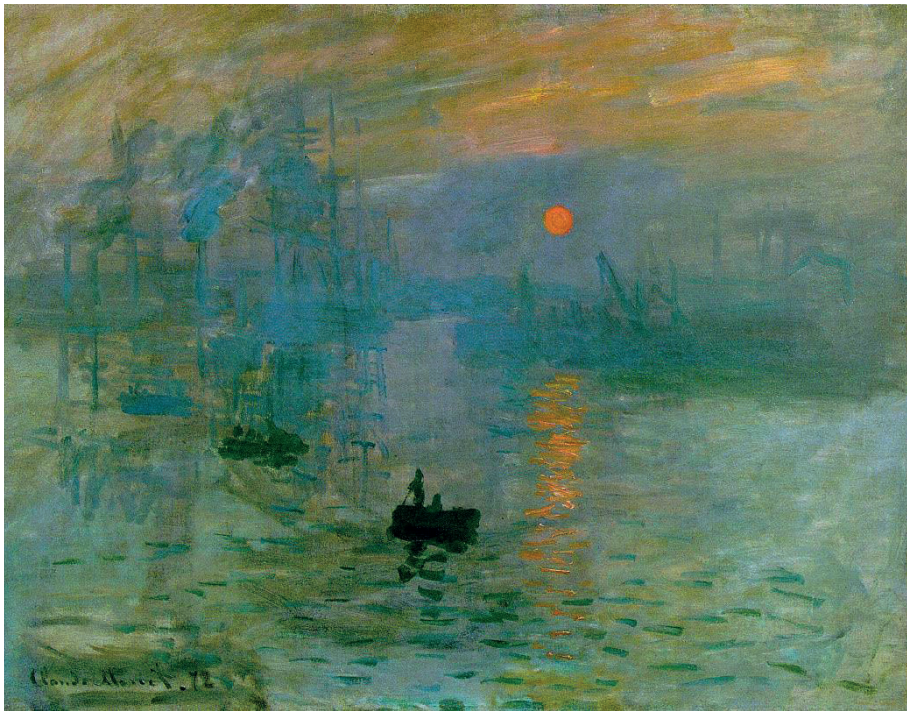

Görsel 3.48: Monet, "İzlenim, Gün Doğumu", 1872

Bilgi Kutusu

Grafik sanatı, sanat akımlarından etkilenerek farklı tarz ve teknikler geliştirmiştir. Tasarımcının yaşadığı dönemin sanat anlayışı ve toplumun kültürel yapısı yaptığı tasarımları da etkilemiştir (Becer, 2011: 101).

Empresyonist sanatçılar atölyelerinden dışarı çıkarak çoğunlukla manzara konulu eserler üretmiştir (Görsel 3.49, 3.50). Anı resmettikleri, üzerinde çok düşünmeden yalnızca gördüklerini (izlenimlerini) aktardıkları eserleriyle klasik sanat anlayışına ters düşmüş ve o dönemin sanat çevresi tarafından dışlanarak 1800'lü yılların sonlarına kadar sergilere kabul edilmemişlerdir.

Görsel 3.49: Manet, "Teknede" 1874

Görsel 3.50: Cezanne "Alacalı", 1893-1894

Sert eleştirilere rağmen ayakta kalan ve adını Monet'in "İzlenim, Gün Doğumu" adlı eserinden alan İzlenimcilik akımı, katı sanat kalıplarını yıkmayı başararak yeni sanat akımlarının ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur. Bu nedenle akım, modern sanatın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Claude Monet (Kılaud Monet), Edouard Manet (Eduvard Manet), Paul Cezanne (Paul Sezan), Edgar Degas (Edgar Degas), Auguste Renoir (Aguste Renua) gibi sanatçılar ürettikleri eserleriyle dünyaca tanınan önemli empresyonist sanatçılar arasında yer almaktadır. (Görsel 3.51, 3.52).

Görsel 3.51: Degas, "Kadın Şapkacısı", 1885

Görsel 3.52: Renoir, "Salıncak", 1876

Post-Empresyonizm (Ard-İzlenimcilik)

19. yüzyılın sonlarına doğru bazı empresyonist sanatçılar, izlenimciliğin kimi kurallarının dışına çıkarak kendilerini daha özgür ifade etmek, doğal izlenimlerin yanında kendi duygularını da resmetmek istemiştir. Eserlerinde sembolik motifler, doğal olmayan renkler, fırça darbeleri kullanmıştır. Post-empresyonizm, kendinden sonra gelen Fovizm ve Kübizm akımlarının oluşumuna öncülük etmiştir. Van Gogh (Van Goh), Georges Seurat (Jorj Seura), Henri Rousseau (Anri Rusaov), Poul Gaugin (Pol Gogen) akımın önemli temsilcileri arasında yer almaktadır (Görsel 3.53, 3.54, 3.55, 3.56, 3.57).

Görsel 3.53: Van Gogh, "Arles Kadınları", 1888, Hermitage Müzesi

Görsel 3.54: Seurat, "Grande Jatte (Gıron Jet) Adası'nda Bir Pazar Öğleden Sonrası", 1884

Görsel 3.55: Henri Rousseau, "Antilobun Üzerine Atlayan Aç Aslan", 1905

Görsel 3.56: Van Gogh, "Sargılı Kulak ile Otoportre", 1889

Görsel 3.57: Poul Gaugin, 1882

Ekspresyonizm (İfadecilik / Dışavurumculuk)

1890'larda Almanya'da başlayan bu akım; abartı, biçim çarpıtmaları ve coşkunun sanatta ifade bulmuş hâlidir. Edvard Munh, Gustav Klimt akımın önemli temsilcileri arasında yer almaktadır.

Ekspresyonist sanatçılar ''Sanat yalnızca güzel olanı değil çirkini, yoksulu, iyi, kötü tüm duyguları ifade etmelidir. Yalnızca güzeli ve soyluları konu alan bir sanatın gerçeği yansıttığı ve adil olduğu söylenemez.'' düşüncesiyle eser vermektedir.

Görsel 3.58'deki Munch'ın "Çığlık" adlı tablosu ekspresyonist anlayışa güzel bir örnektir. Gustav Klimt ise eserlerinde çoğunlukla sembolist bir ifade biçimi kullanmış ve süslemelere yer vermiştir (Görsel 3.59).

Görsel 3.58: Eduard Munch, "Çığlık", 1893

Görsel 3.59: Gustav Klimt, "Adele Bloch'un portresi", 1907

1900'lerde Kirchner (Kirşner), Oscar Kokoschka (Oskır Kokoşka), Max Beckmann (Meks Bekmın) gibi bir grup Alman sanatçı "Köprü" adını verdikleri bir grup kurarak akımı daha ileriye taşımıştır (Görsel 3.60). Bu sanatçılar aynı zamanda Alman gravür ve baskı tekniklerini kullanarak grafik sanatının gelişiminde de etkili olmuşlardır.

Görsel 3.60: Kirchner, "Berlin Caddesi", 1913

Ekspresyonizm akımının Köprü grubu sanatçılarından Beckmann'ın, "Otoportre"si Görsel 3.61'de ve Kokoschka'nın, ''Augustus Köprüsü'' adlı eseri Görsel 3.62'de görülmektedir.

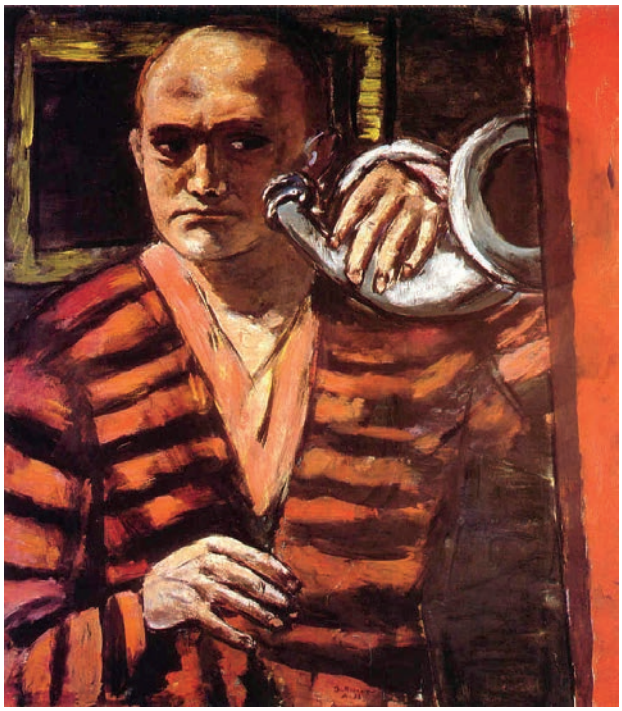

Görsel 3.61: Beckmann, "Otoportre", 1938-1940

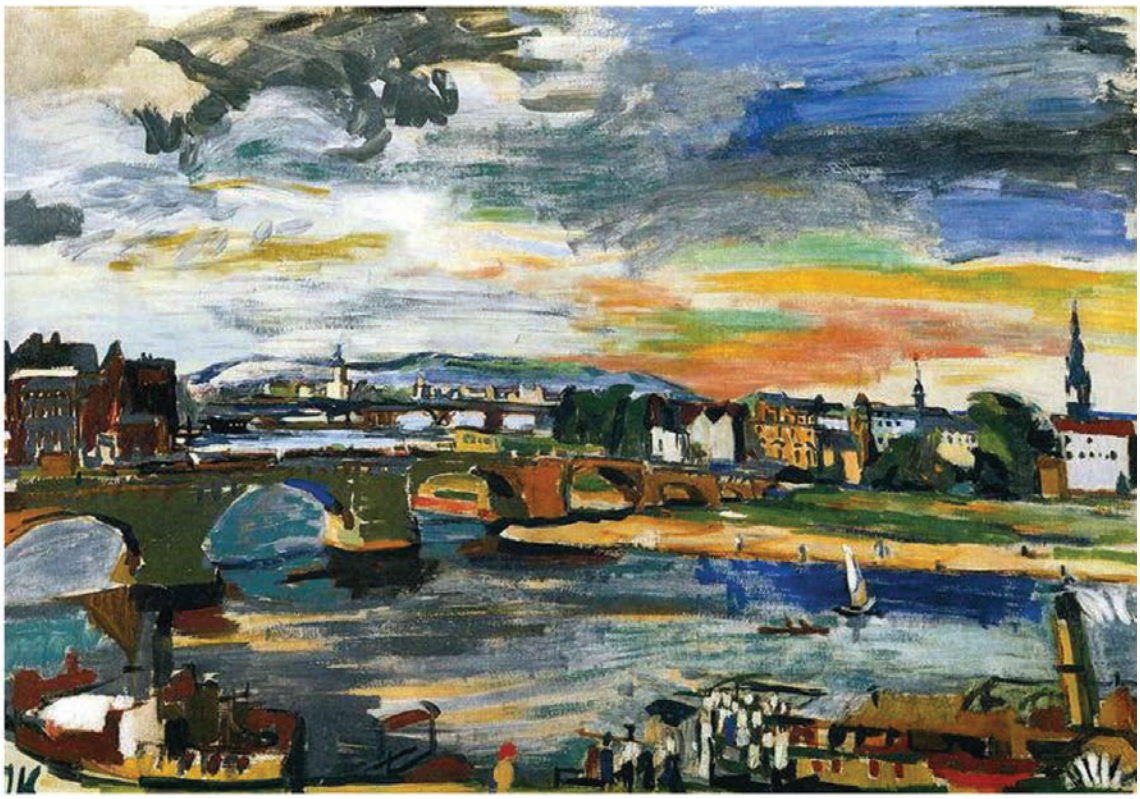

Görsel 3.62: Kokoschka, Augustus Köprüsü - Dresden

Arts & Crafts

Arts & Crafts (Arts end Kırafts), 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve etkisini uzun süre sürdürmüştür. El sanatlarının yeniden canlandırılması anlayışına dayanmaktadır. Endüstri Devrimi döneminde sosyal, ahlaksal ve sanatsal alanda yaşanan karmaşıklığa tepki olarak doğmuştur. Bu hareketin öncüsü William Morris (Vilyım Moris), ucuz ve niteliksiz seri üretim mallarından kurtulmak, daha kaliteli ve el emeği ürünler ortaya koymak için geçmişin el sanatlarına dönüş yapılması gerektiğini savunmuştur. Bu anlayıştan hareketle geleceğe yön verecek tasarım fikirleri geliştirilmiş, sanat ve endüstri bu fikirler doğrultusunda birleştirilmiştir. Görsel 3.63'te William Morris'in Geoffrey Chaucer (Cefri Çasır) için çalıştığı illüstrasyonlar görülmektedir.

Görsel 3.63: William Morris, illüstrasyon, "Geoffrey Chaucer'ın Eserleri" adlı kitaptan

Art Nouveau (Yeni Sanat)

Art Nouveau (Art Nüvo),19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında etkili olan ve ilk olarak Fransa'da ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Kökeni, İngiltere'de ortaya çıkan Arts&Crafts hareketine dayanmaktadır. Resim, mimari, grafik, seramik, tekstil, mobilya gibi alanlarda etkili olmuştur. Fransa'da Art Nouveau, Almanya'da Jugendstil (Yugınşitil), Avusturya'da Secessionstil (Siseyşınsitıl) olarak adlandırılmıştır. Bu akım ile farklı ülkelerin sanatçıları birbirinden etkilenmiş, bunun sonucunda da yeni üsluplar gelişmiştir.

Art Nouveau; dekoratif süslemelerin, kıvrımların ve bitkisel desenlerin kullanıldığı bir sanat akımıdır. Kullanılan biçim ve çizgilerin doğadan taklit edilmesi yerine yeniden yaratılması tasarıma canlılık kazandırmıştır. Art Nouveau akımının en önemli özelliği, eski ile yeni arasında bir köprü niteliği taşımasıdır.

Art Nouveau grafik tasarımcıları öncelikle estetik ögeleri göz önünde bulundurmuş ve baskı yöntemlerinin ilerlemesiyle ortaya çıkan teknikleri tasarımlarında uygulamıştır. Bu sayede kitlesel iletişimin görsel niteliği artmıştır. Fransa'da Art Nouveau tarzı tasarıma geçişte Jules Cheret (Culs Şerıt) ve Eugene Grasset (Yucin Gırasıt) adlı grafik sanatçıları etkili olmuştur.

1881'de çıkan basın özgürlüğü ile afiş ve ilanlar birçok yere asılmaya başlanmış ve bu durum grafik tasarımın gelişmesine yol açmıştır. Art Nouveau akımı, Fransa ve İngiltere'den Amerika'ya oradan da Avrupa'nın diğer ülkelerine taşınmıştır. İngiltere'de Aubrey Beardsley (Eabri Bıırdsli), Almanya'da Alfons Mucha (Alfons Muta), Amerika'da Will Bradley (Vil Bıradli) akımın temsilcileri olmuştur (Görsel 3.64, 3.65).

Görsel 3.64: Aubrey Beardsley, bir tiyatro oyunu için çizilen illüstrasyon, 1892

Görsel 3.65: Alfons Mucha, afiş, litography, 1898, Almanya

Fovizm

1898-1908 yılları arasında Fransa'da ortaya çıkmıştır. Henri Matisse (Anri Matis), Raoul Dufy (Roul Dafi), Andre Derain (Andre Direyn) önemli temsilcilerindendir. Eserlerinde çiğ ve parlak renkleri birbirine karıştırmadan doğrudan kullanmışlardır. Fovizm'de görsellik ön plandadır. Van Gough, Seurat gibi sanatçıların kullandığı fırça darbeleriyle boyama sitilinden etkilenmiş ancak bu sanatçıların fırça darbeleri daha geniş yüzeylere ve keskin hatlara bürünerek bir renk cümbüşü içinde ifade bulmuştur (Görsel 3.66, 3.67, 3.68).

Görsel 3.66: Henri Matisse, "Yeşil Şerit", 1905

Görsel 3.67: Raoul Dufy, "Sainte-Adresse'de (Sant-Edres) Yelkenli", 1912

Görsel 3.68: Andre Derain, "Charing Cross (Çaring Kıras) Köprüsü", 1906

Kübizm

1900'lerde Fransa'da ortaya çıkan, nesnelerin dış görünüşleri yerine değişmeyen yapılarının anlatıldığı sanat akımıdır. Kübist sanatçılar, nesnel dünyanın duyularla değil akılla ifade edilebileceğini savunmuştur. Natüralist düşüncenin doğal biçimlendirme dili terk edilmiş ve nesnelerin özüne inen yapısal biçimlendirme kullanılmıştır. Konular, tek bir bakış açısı yerine birden fazla bakış açısıyla başka bir deyişle farklı cephelerden, yapılarındaki geometrik formlar esas alınarak üst üste resmedilmiştir (Görsel 3.69, 3.70, 3.71, 3.72, 3.73, 3.74, 3.75).

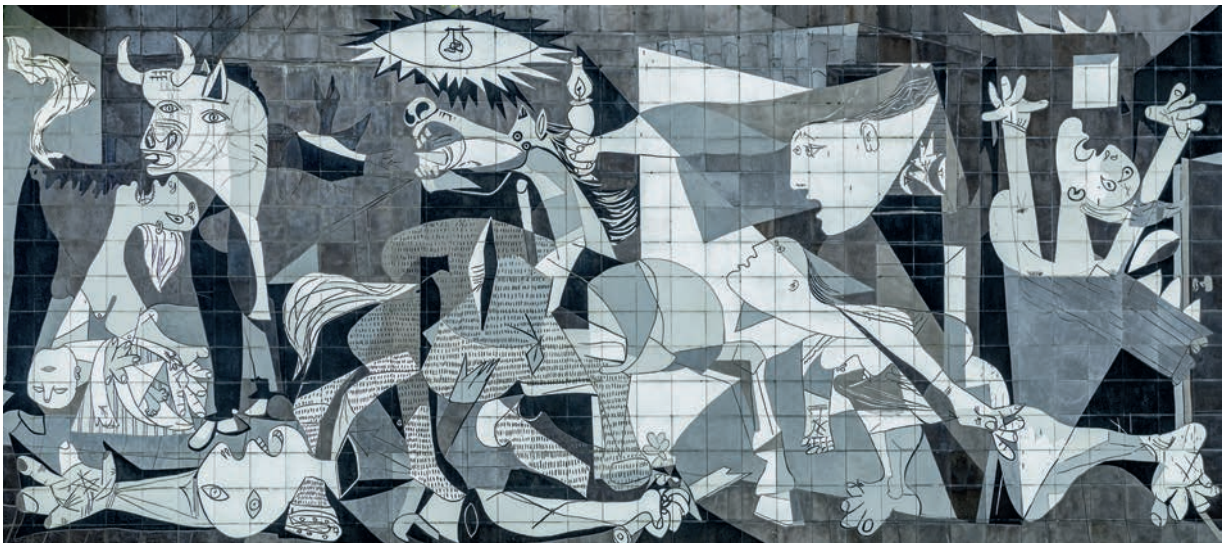

Görsel 3.69: Picasso, "Guernica (Gernika)", 1937

Görsel 3.70: Picasso, Suite Vollard (Suit Valırd) dizisinden, gravür, 1930'lar, Pera Müzesi

Görsel 3.71: Picasso, "Ağlayan Kadın", 1937, Liverpool'dTate (Livırpul Siteyt) Gallery

Empresyonist sanatçı Cezanne'ın "Doğadaki her şey geometrik formlarla biçimlenmiştir." anlayışını eserlerine yansıtmasının Kübizm'in doğuşunda etkili olduğu söylenebilir. Pablo Picasso (Pablo Pikasso), Georges Braque (Jorj Bırekû), Juan Gris (Huan Gıris) dönemin önemli Kübist sanatçılarındandır. Kübizm akımı, sadeliği ve nesnelerin özüne inen yapısal yaklaşımı ile Non-figüratif, Konstrüktivizm gibi soyut sanat akımlarının öncüsü olmuştur.

Görsel 3.72: Braque, "Keman ve Palet", 1910

Görsel 3.73: Braque, "Yaşam", 1914

Görsel 3.74: Braque, "Mandolinli Kadın", 1916, Kunst Müzesi

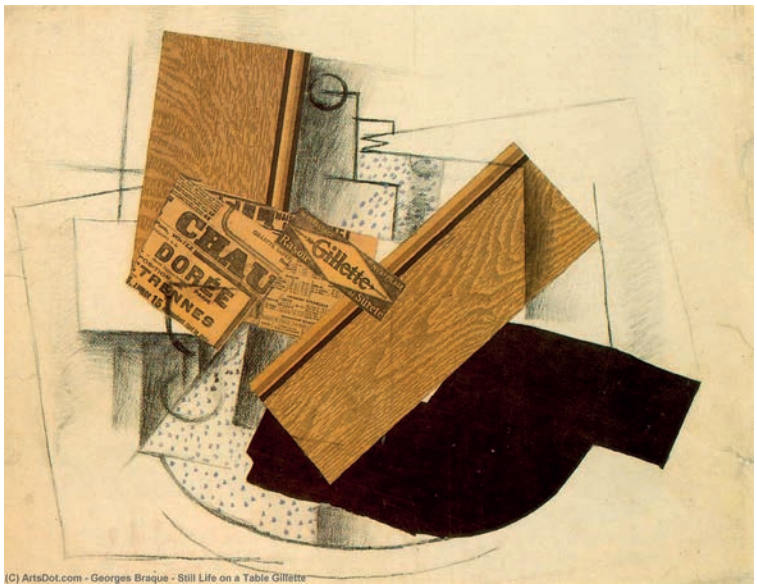

Görsel 3.75: Juan Gris, "Fantomas", 1915, Washington Ulusal Galeri

Fütürizm

İtalya'da ortaya çıkan Fütürizm, Endüstri Çağı'nın getirdiği hızlı ve devinimsel yaşamın sanata yansımasıdır. 1909 ile 1920 yılları arasında etkili olmuştur. Robert Delaunay (Rober Dölonay), Franz Marc (Fırans Mark), Wassily Kandinsky (Vasili Kandinski), Fernand Leger (Fernand Lejer), Marcel Duchamp (Marshel Düşam) akımın önemli temsilcilerindendir. Delaunay ve Marc'ın eserlerinde gerilim havası içinde savrulan renkler ve çizgiler görülmektedir. Kandinsky'de konunun yerini renk ve biçim patlamaları almıştır. Leger eserlerinde çark, silindir, prizma gibi geometrik biçimleri kullanmış, Duchamp ise makine parçalarına canlı varlık görünümü vermiştir. Fütürist resmin en belirgin özelliği hareket ve hızın resmedilmesidir (Görsel 3.76, 3.77).

Görsel 3.76: Delaunay, "Kızıl Kule", 1911

Görsel 3.77: Franz Marc, "Mavi At-1", 1914, Berlin

Abstract Art (Soyut Sanat)

20. yüzyılda Kandinsky ile ortaya çıkan Soyut Sanat akımı, konunun ve kavramın hiçbir anlamının olmadığı bir sanat anlayışına dayanmaktadır. Yumuşak, sert, inatçı, neşeli gibi niteliklerin soyut çizgi ve

biçimlerle sanatta anlam bulmasıdır. Soyut sanatçılar, iç dünyalarını somut kavramlara dayandırmaksızın yalnızca çizgi, renk ve biçim gibi sanatsal ögelerle ifade etmiştir. Wassily Kandinsky (Vasili Kandinski), Paul Klee (Paul Kıli), Piet Mondrian (Piet Mondrien), Malevich (Maleviç) akımın önemli temsilcileridir.

Kandinsky'nin 1910'da yapmış olduğu çalışma ilk soyut resim olarak bilinmektedir (Görsel 3.78). Onu soyut sanata yönlendiren ise Monet'in bir sergisinde gördüğü "Saman Balyaları" isimli resim olmuştur (Görsel 3.79). Monet'in tablosunda nesnel görüntüden çok lekesel anlatım ön plandadır. Kandinsky, resmin neyi anlattığını anlamak için katalogtaki adına bakmak zorunda kalmış ve o zaman sanatın, görünenin dışında başka bir anlatımla ifade bulması gerektiğini düşünmüştür. Bu bağlamda Monet'in tablosunun soyut sanatın oluşumunda etkili olduğu söylenebilir.

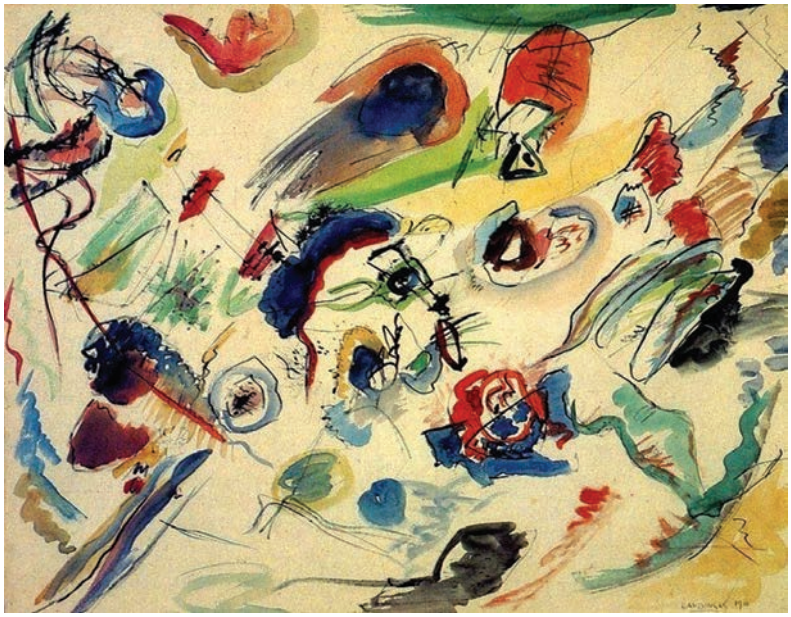

Görsel 3.78: Kandinsky, isimsiz, kâğıt üzerine sulu boya, 1910

Bilgi Kutusu

Kandinsky için resimsel anlatımda renk, nesnenin görünen rengi değildir. Müzik; nasıl ister doğayı, ister iç dünyamızı anlatırken görüneni taklit etmezse, resim de anlatımını soyut dille gerçekleştirmelidir (A. Sezer ve C. Sezer, 2020).

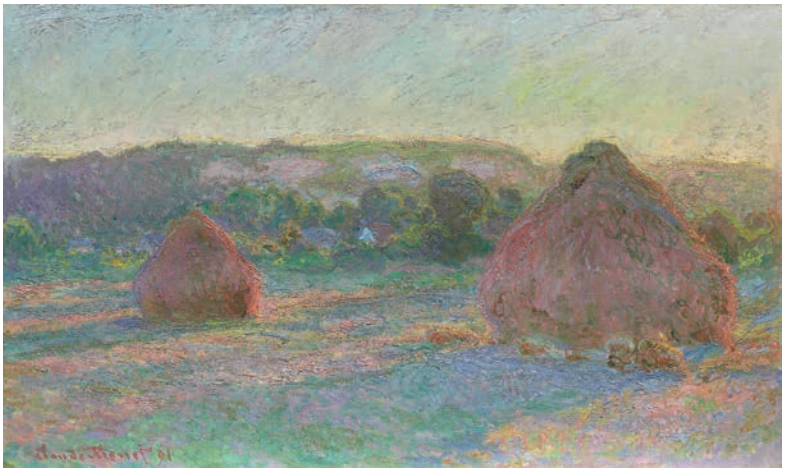

Görsel 3.79: Claude Monet, "Saman Balyaları", 1891

Paul Klee, nesneler ile bulundukları yerler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Evrensel oluş içinde her şeyin dünü, bugünü ve yarını olması gerektiğini vurgulayarak yaratma işleminin doğada olduğu gibi bir sürece dayanması anlayışıyla olası dünyalar tasarlamıştır. Görsel 3.80'deki "Senecio (Senesio)" adlı eserinde Klee, yaşlı bir adamın portresini basit renk ve şekillerle mizah anlayışı içinde çalışmıştır. Klee, yaratıcı ve özgür çalışmalarıyla sanat ilkelerine yeni bir anlayış getirmiştir (Görsel 3.81, 3.82).

Görsel 3.80: Klee, "Senecio" 1922, Basel Sanat Müzesi

Görsel 3.81: Klee, "Proje, Niyet" 1938

Görsel 3.82: Klee, "Balık Sihri" 1925

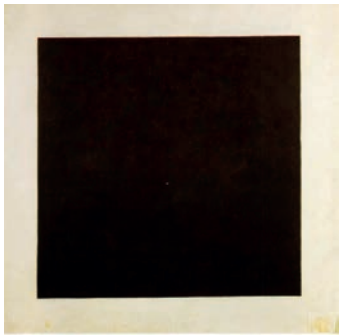

Görsel 3.83: Malevich, "Siyah Kare", 1915

Süprematizm

Yeni çağın getirdiği "yaşam kavgası, mal-mülk hırsı, çıkar ilişkileri, bencillik gibi olumsuz özelliklerin hiçlik içinde yok olması, insanın yüksek değerlere ulaşarak evrenselleşebilmesi" anlayışına dayanmaktadır.

Malevich'in Görsel 3.83'teki "sıfır biçim" olarak tanımladığı beyaz zemin üzerindeki siyah kareden oluşan eseri ilk sergilendiğinde Malevich tüm tepkileri üzerine çekmiş, sanat çevresinde şaşkınlık ve biraz da öfke uyandırmıştır. İzleyiciler, sanatçının kendileriyle dalga geçtiğini düşünmüş, hiçliğin resmi olan bu tablonun bir resim olup olmadığını uzun bir süre tartışmıştır.

Malevich ‘‘Değişen çağın sanatı sıfırdan başlamalı, sanat, bir insan tasarısı olan nesneleri anlatmak yerine yeni bir tasarı olmalıdır.’’ düşüncesini savunmaktadır. Bu düşünce tarzıyla şekillenerek oluşan Süprematizm akımında hiçlik kavramı, evrensel özgürlüğe açılmanın bir yolu olarak ele alınmıştır. Burada ne bireye ne de yaşamına yer vardır (Görsel 3.84).

Görsel 3.84: Malavich, “Süpramatizm”, 1916

Konstrüktüvizm

Soyut sanatçıların eserlerindeki renk ve çizgi patlamalarının yerini zamanla biçim arayışı almıştır. Bu anlayışla ilk olarak Rusya’da ortaya çıkan Konstrüktivizm akımının en önemli temsilcisi Mondrian (Mandriın)’dır.

Mondrian; simetriyle gelen dengenin, eşitliğin dengesi olduğuna ancak eşitliğin sanatta monotonluğa yol açacağına inanıyordu. Bu nedenle eserlerinde simetriden uzak bir denge arayışına girmiştir (Görsel 3.85).

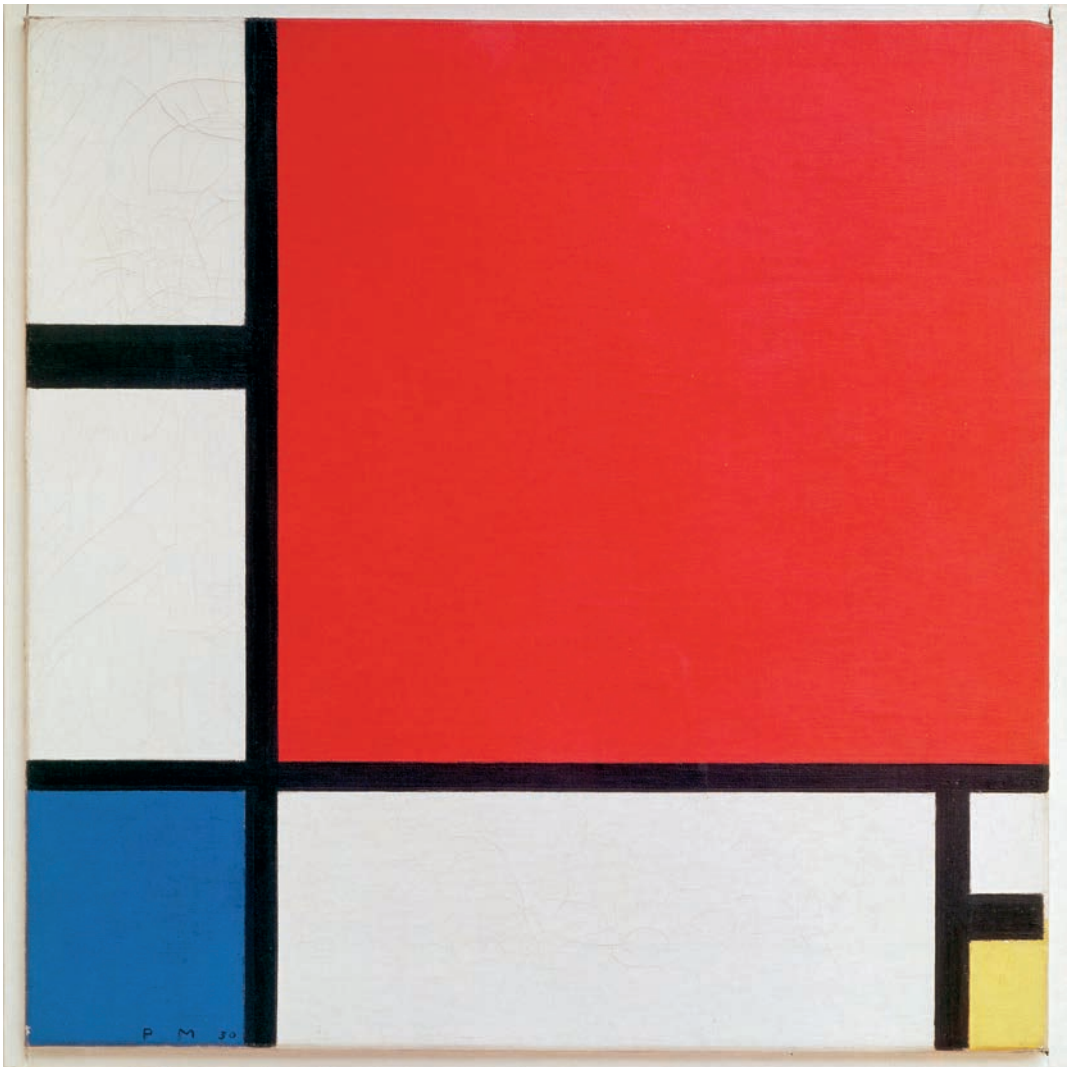

Görsel 3.85: Mondrian, “Kırmızı, Mavi ve Sarı Kompozisyon”, Zürih Sanat Müzesi, 1930

Bilgi Kutusu

Mondrian'a göre Kubist sanat soyutlayıcıydı ama soyut değildi. Çünkü doğayla ilişkisini koparmamış hacme bağlı kalmıştı. "Bu yüzden" diyor, "hacmi yıkmak zorunda kaldım. Bunu yüzeyi kesen çizgilerin aracılığıyla yapıyordum. Ama yüzeyi yok etmek için bunlar yetmedi. Bunun üzerine sadece çizgiler yapmaya başladım ve bunları renklendirdim. Şimdi tek sorun, renk karşıtlıklarıyla çizgileri yok etmede." Mondrian'ın bu sözleri, onun soyutlamalarla dengeye nasıl adım adım ulaştığını açıklıyor (A. Sezer ve C. Sezer, 2020).

Dadaizm

Birinci Dünya Savaşı'na tepki olarak 1916'da ortaya çıkan Dadaizm, 1917'de uluslararası bir sanat hareketine dönüşmüştür. Dadaist sanatçılar, estetik ve sosyal değerlere meydan okuyan biçim diliyle savaşı ve sanatı sorgulamıştır. Edebiyat, resim, fotoğraf, heykel gibi çeşitli alanlarda üretilen eserler dönemin diğer sanat akımlarında üretilenlerden oldukça farklıdır. Dadaizm; Kübizm, Fütürizm, Ekspresyonizm gibi sanat hareketlerinden de etkilenmiştir.

Dadaist sanatçılar, sanatın estetik değerlerini başka bir deyişle "göze güzel gelen nesneler üretme ideasını" göz ardı etmiştir. İzleyiciyi eleştirmeye yönelten, sosyal düzen, toplumsal yaşam, burjuva sınıfı, sanat ve sanatçılar hakkında toplumda duyarlılık geliştirmeyi amaçlayan, alaycı tarzda eserler üretmişlerdir. Bu nedenle Dadaizm akımının ilk kavramsal sanat hareketi olduğu söylenebilir (Görsel 3.86).

Görsel 3.86: M. Duchamp, Bisiklet Tekerleği, ready-made çalışması, 1913

Görsel 3.87: M. Duchamp, L.H.O.O.Q , 1919

En önemli temsilcilerinden biri olan Marcel Duchamp (Marsel Düşamp), bu akımı "düşünce için sanat" hareketi olarak tanımlamaktadır. Dadaist eserlerdeki amaç, Görsel 3.87'deki Mona Lisa eserinde görüldüğü gibi sadece geleneksel sanatı yerlere vurmak değildir. Gelenekselleşmiş sanata müdahaleleri, **ready-made** (redi-meyd) başka bir deyişle hazır-nesne üretimleriyle geleneksel sanatın, toplumun, sosyal düzenin herkese dayatmış olduğu klişeleşmiş görüntülerden, estetik algılardan ve öğretilerden kurtulmak için yaptığı eylemlerdir. Zihinlerde kazınmış olanı ancak bu şekilde yıkabileceğini düşünmüştür. Marcel Duchamp, bilinen estetik değerleri, yaratıcılığının sınırlarını göz ardı etmiş, yaratıcılığı zorlamış ve daha sonra ortaya çıkacak olan kavramsal sanatın öncüsü olmuştur.

Günümüzde grafik tasarımda sıklıkla kullanılan kolaj, fotomontaj, manipülasyon gibi tekniklerin temeli bu dönemde atılmıştır. Hans Arp (Hans Arp), Kurt Schwitters (Kört Şivıders), Man Ray (Men Rey), Raoul Hausmann (Raul Hauzmın) gibi sanatçılar Dada hareketinde yer almış ve kolaj çalışmalarıyla modern grafik tasarımın gelişimine katkıda bulunmuşlardır (Görsel 3.88). Dada hareketi Sürrealizmin ortaya çıkışıyla dağılsa da özellikle grafik tasarımda etkilerini hâlâ sürdürmektedir.

Görsel 3.88: Kurt Schwitters, kolaj çalışması, 1920 ve sonrası

Sürrealizm (Gerçeküstücülük)

Geleneksel biçim ve anlayışları bütünüyle terk ederek yeni arayışlara giren Kübizm, Fütürizm gibi akımlar Sürrealizm akımının öncüsü olmuştur. Sürrealizm, 1924'te şair Andre Bréton (Andre Biriton) tarafından yayımlanan ve Freud'un bilinç dışı buluşuna dayandırılan bir bildiriyle ortaya çıkmış, 1960'lara kadar devam etmiştir. Andre Bréton'a göre gerçeküstücülük bilinç ile bilinç dışını bütünleştiren bir yol olmuştur.

İnsanın bilinçaltı dünyasının sanata yansıması olan bu akımda Rönesans sanatçıları örnek alınarak geleneksel sanatın biçim dili kullanılmıştır. Sürrealist sanatçılar, bilinçaltı dünyasının bilinçli bir biçimlendirmeyle değil kendiliğinden ortaya çıkacağını savunmaktaydı. Bu nedenle 20. yüzyılda ortaya çıkan ve geleneksel sanatın tüm kurallarını yıkan yeni sanat akımlarının biçim dillerine karşı çıkmışlardır. Max Ernst (Maks Ernst), Salvador Dalí (Salvıdor Dali), Joan Miró (Con Miro), Marc Chagall (Mark Şagel) ünlü Sürrealist sanatçılardır (3.89, 3.90).

Görsel 3.89: Joan Miró, "At"

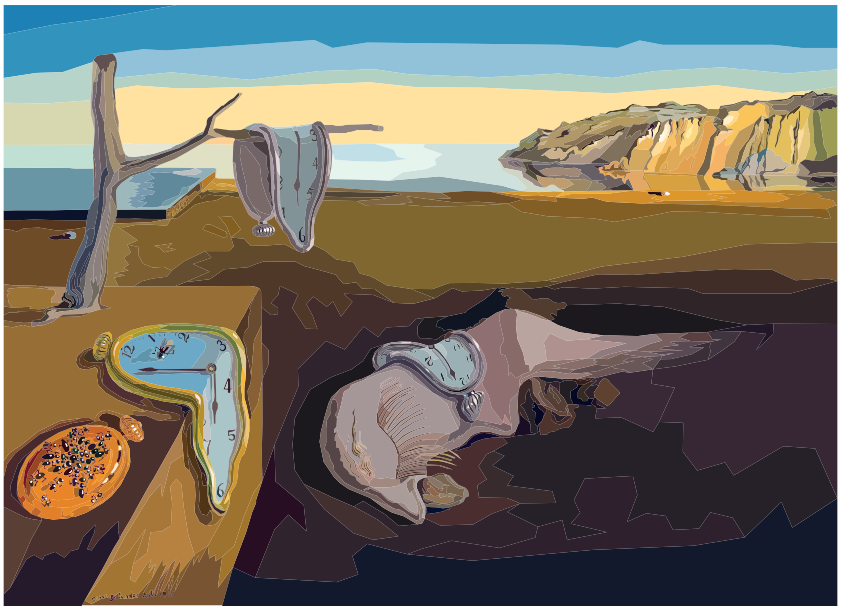

Görsel 3.90: Salvador Dali'nin "Saatler" adlı eserinin dijital röprodüksiyonu

Bilgi Kutusu

Birbirini izleyen ya da aynı zamana rastlayan gruplar (Sürrealistlerin dışında) kapalı bir çevre niteliği taşımıyorlardı. Sanatçılar bir gruptan ötekine geçiyor ya da birkaçına birden bağlanabiliyorlardı. Sanat yaşamındaki bu kaynaşma ve hareket, çağ değişiminin yarattığı bunalım içinde sanatçıların kendilerine çeşitli yönlerde yol aradıklarını gösteriyor (N. İpşiroğlu ve M. İpşiroğlu, 1993: 21-22).

Aşağıda verilen 20. yüzyıl sonrası ortaya çıkan sanat akımlarının karşılarına bırakılan boşluklara akımların en önemli temsilcilerini yazınız.

Empresyonizm	
Post-Empresyonizm	
Ekspresyonizm	
Arts & Crafts	
Art Nouveau	
Fovizm	
Kübizm	
Fütürizm	
Soyut Sanat	
Süprematizm	
Konstrüktüvizm	
Dadaizm	
Sürrealizm	

3.4.2. Grafiğin Gelişiminde Sanat Akımlarının ve Ekollerin Etkisi

19. yüzyıldan önce sanatçılar usta-çırak ilişkisi içinde resim, yontu, kuyumculuk gibi alanlarda çok yönlü yetişerek ustalaşmaktaydı. Sanat ve yaşam iç içeydi. Örneğin Leonardo da Vinci, Verraccio'nun atölyesinde yetişmiş ve Sforza'nın (Sforza) yanına mühendis olarak girmiştir.

19. yüzyılda sosyal, toplumsal, kültürel alanda yaşanan değişimler zamanla sanata olan yaklaşımı da etkilemiştir. Özellikle mimari alanda gelişen Beaux Arts (Büuz Eah) ekolüyle sanat eğitimi çok yönlü olmaktan çıkarak yaşamdan kopuk ve katı kurallara bağlı bir hâle dönüşmüştür. Bu durum, değişen çağın sanat ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmış ve sanatta köklü bir değişim ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. İşte bu düşünce doğrultusunda Rönesans çağındaki atölyelerde yapılan sanat eğitimine geri dönülmek istenmiştir.

20. yüzyılın başlarında sanat eğitimi, Rönesans'ta olduğu gibi atölyelere kaymış ve çeşitli ekoller ortaya çıkmıştır. Plakatstil (Pilakasitil), De Stijl (Dö Siteyl) ve Bauhaus ekolleri grafik tasarımın gelişiminde etkisi olan ekoller arasında yer almaktadır.

Plakatstil

1900'lerde Almanya'da Lucian Bernhard (Lusian Bernhard) tarafından kurulan bir afiş tasarım okuludur. "Poster stili" anlamına gelen Plakatstil ekolü, saf form arayışına girerek biçimde sadeleşmeye doğru yol almıştır. Düz renk zeminde parlayan renklerle kalın yazıların kullanıldığı bir tarzı vardır.

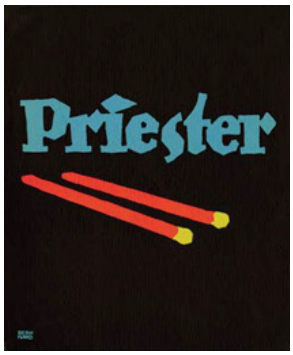

Görsel 3.91: Lucian Bernhard, Plakastil tarzı ilk afiş, 1905

Görsel 3.91'de görülen Lucian Bernhard'ın 1905'te Plakatstil tarzıyla tasarladığı ilk posterinde sadeleşmiş biçim dili görülmektedir. Tasarım, ürün görüntüsü düz bir zemine yerleştirilerek temel sembolik şekillere indirgenmiştir. Bu ekolde, Art Nouveau akımının karmaşasından uzaklaşılıp daha modern ve sade bir tasarım anlayışı gelişmiştir.

De Stijl

1917'de mimar, ressam, heykeltıraş bir grup sanatçı tarafından çıkarılan "De Stijl" dergisi ile ortaya çıkan bir ekoldür. Teknoloji ve sanatın buluşması, resmin mimariye yansıması, sanatın yaşama girmesi anlayışına dayanmaktadır. Daha çok yapı sanatı, dekorasyon, eşya ve ürün tasarımlarında etkili olmuştur. László Moholly-Nagy (Lazlo Mohali-Nagi) "Işık-Uzam Modülatörü" De Stijl ekolünün etkisiyle yapılmış bir tasarım ürünüdür (Görsel 3.92).

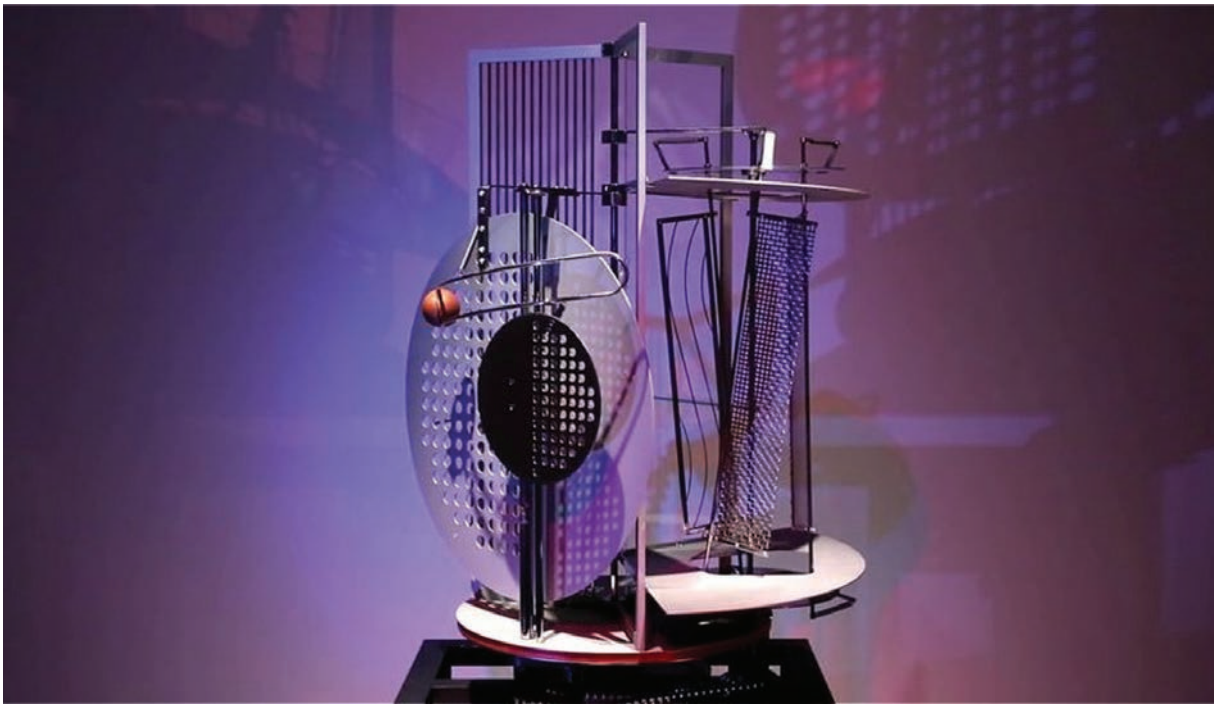

Görsel 3.92: Moholy Nagy, Işık-Uzay Modülatörü, 1929-30, Santa Barbara Sanat Müzesi

Bauhaus

1919'da Walter Gropius (Voltır Gırapius) tarafından Almanya'da kurulmuş ve 1933'e kadar varlığını sürdürmüş bir tasarım, mimarlık ve uygulamalı sanatlar okuludur. Bu okulda ortaya çıkan sanat anlayışı "Bauhaus ekolü" olarak bilinmektedir.

Bauhaus'ta sanat eğitimi; mimarlık, resim ve yontu olarak üç ana sanat dalında toplanmıştır. Eğitim, Rönesans atölyeleri örnek alınarak usta-çırak ilişkisine ve öğrencilerin her alanda ustalaşması esasına dayandırılmıştır. Öğrencilerden hazır biçimleri taklit etmek yerine yeni biçimler üretmeleri istenmiştir. Kandinsky, M. Nagy, Klee gibi yaratıcı sanatçılar atölyelerin başına getirilerek yaratıcılığın ön planda tutulması sağlanmıştır.

Bauhaus'ta yetişen sanatçıların aldıkları sanat eğitimini; mimari, mobilya, ürün, takı, grafik tasarım gibi her türlü alanda uygulayarak estetik, sanatsal ve aynı zamanda işlevsel tasarım ürünlerinin yaşama girmesi hedeflenmiştir. Bugünkü sanat eğitiminin ve meslek okullarının temelinin, o dönemin bir nevi sanat ve meslek okulu olan Bauhaus'ta atılmış olduğu söylenebilir (Görsel 3.93, 3.94).

Bilgi Kutusu

"Bauhaus bir fikirdi. Onun dünyadaki tüm ilerici okullar üzerindeki büyük etkisinin temelinde, onun bir fikir olma gerçeği yatmaktadır. Böyle bir etkiye ne bir organizasyonla ne de propagandayla ulaşılabilir. Yalnızca bir fikrin böyle bir etki yapma gücü vardır ki geniş yankılar uyandırabilsin." Ludwig Mies van der Rohe (Ludving Mies van de Rohe), 1957

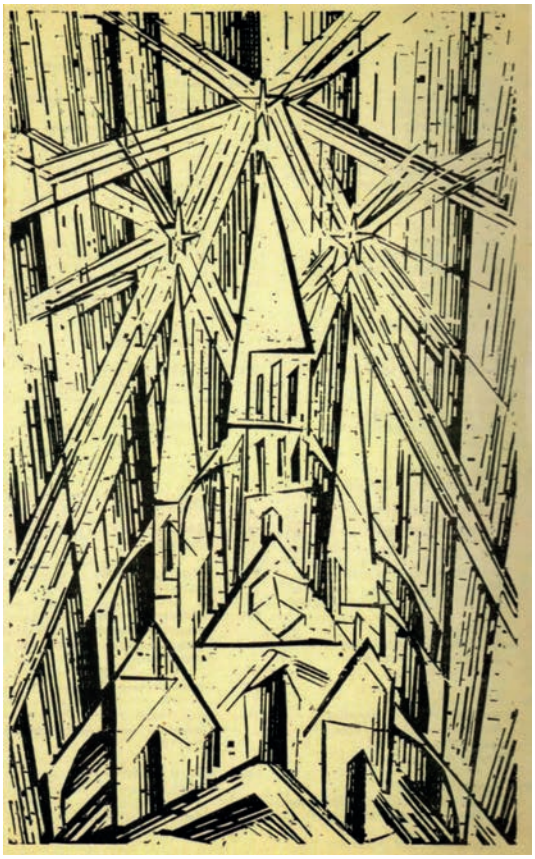

Görsel 3.93: Lyonel Feininger, "Katedral", Bauhaus Manifestosu için kapak, Nisan 1919

Görsel 3.94: Bauhaus sergisi için poster, 1923

Görsel 3.95: Herbert Bayer, Bauhaus posteri, 1968

Bilgi Kutusu

Modern Tipografi, Grafik Tasarım ve Reklamcılığın Öncüsü Herbert Bayer

Herbert Bayer (1900-1985), Avrupa reklamcılık ilkelerinin Amerika'da yayılmasında etkili olmuştur. Avusturyalı Bayer; grafik sanatçısı, ressam, fotoğrafçı ve mimardır. Mimarlık eğitiminden sonra 1921-1923 yılları arasında o dönemin en ileri tasarım okulu olan Bauhaus'ta Kandinskiy ve Moholy-Nagy'nin öğrencisi olarak tipografi ve duvar resmi eğitimi almıştır. Daha sonra aynı okulda grafik tasarımı ve tipografi dersi vermiş ve **Bauhaus**'un imza fontu hâline gelecek, sadece küçük harflerden oluşan "Universal" isimli yazı karakterini oluşturmuştur (Görsel 3.95). 1928-1938 yılları arasında Berlin'de reklamcılık, resim, sergi tasarımı, tipografi ve fotoğrafçılık alanlarında çalışmıştır. 1938'de Amerika'ya giderek "Bauhaus: 1919–28" isimli serginin hazırlanmasına yardım etmiştir.

1946'da Container Corporation of America'nın (Kınteynır Korpereyşın of Amerika) tasarım bölümü başkanı olmuş ve Aspen'in tasarım danışmanlığını üstlenmiştir. Grafikerliği ve ressamlığı sürdürürken çevresel sanat alanında da Mermer Bahçe (1955) ve Duvarın Ötesi (1976) gibi denemelerini yapmıştır.

Özellikle fotomontaj ve fotoplastik (kemiklerle ve geometrik biçimli nesnelerle kurgulanan ölü doğa) gibi teknikleri uyguladığı çalışmalarıyla tanınan Bayer, aynı zamanda toprağa biçim verilerek oluşturulan "Lands Art (Lends Art) -yeryüzü sanatı-" öncülerindendir. 1955'te Aspen Enstitüsü'nün arazisinde gerçekleştirdiği uygulamada çember biçiminde, çim kaplı bir toprak duvar tasarlamıştır. Yüzü aşkın resim, heykel, duvar halısı ve fotoğraf sergisi açan Bayer, 1970'te Amerikan Grafik Sanatlar Enstitüsü'nün altın başarı ödülünü kazanmıştır.

Görsel 3.96: E. McKnight Kauffer tarafından tasarlanan Londra gazetesi Daily Herald için afiş, 1918

20. yüzyılda Avrupalı grafik tasarımcılar, tasarımlarında yeni yaklaşımları, sade ve modern biçimleri kullanmıştır. Kübizm, Fütürizm, Süprematizm, Konstrüktüvizm, Sürrealizm gibi sanat akımlarıyla De Stijl, Bauhaus gibi ekollerden ilham almış, grafik tasarımı temel biçimleri kullanarak modernize etmiş ve bugünkü grafik tasarımın gelişmesinde etkili olmuştur. Edvard McKnight Kauffer (Edvırd Maknayt Kaffır), Kübist ve Fütürist resmin sembolik biçimlerini grafik tasarıma uygulayan ilk tasarımcılardan biridir (Görsel 3.96).

Malevich'ten etkilenen El Lissitzky (El Lisitzki), daha verimli bir toplum ve daha sağlıklı bir çevre için sanatın teknolojiyle birleşmesi gerektiğini savunarak grafik tasarıma yönelmiştir. El Lissitzky'nin Görsel 3.97'de görülen afiş çalışması günümüzde hâlâ etkisini koruyan tasarımlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Rusya'da gelişen Süprematizm ve Konstrüktüvizm akımları, De Stijl ekolüyle grafik tasarımda sade bir biçim dili oluşturmuştur. Süprematizm ve Konstrüktüvizm, tasarımcılara basit geometrik formlar ve temel renklerin inşasına dayalı bir tasarım fikri vermiştir. Tüm klasik dönem süslemeleri reddedilmiş, beyaz boşluklar kompozisyon ögesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Görsel 3.98'deki El Lissitzky'nin bir şiir kitabı için yapmış olduğu sayfa tasarımı, bu sade ve inşacı biçimlendirme dilinin grafik tasarıma yansımasının güzel bir örneğidir. Tasarım, sembolik anlam taşıyan geometrik ögelerle dinamik bir görsel kompozisyon içinde kurgulanmıştır.

Ressam, desinatör, fotoğrafçı ve akademisyen Moholy -Nagy, Konstrüktivizm akımından etkilenmiş, teknoloji ve sanayinin sanata entegrasyonunu savunmuştur. Bauhaus Okulu'nda verilen eğitimlerin tasarımın teknolojiyle uyumlu olması ilkesiyle yapılmasına öncülük etmiştir. Fotoğraf, tipografi, heykel, resim, baskı teknikleri ve endüstriyel tasarım alanlarında uzmanlaşarak eserlerini yenilikçi bir anlayışla üretmiştir (Görsel 3.99, 3.100).

Görsel 3.97: El Lissitzky, afiş, 1919-1920

Görsel 3.98: El Lissitzky tarafından tasarlanan iki sayfalık bir yayın, 1923

Görsel 3.99: Moholly-Nagy, "Kâğıt Kolaj", 1945

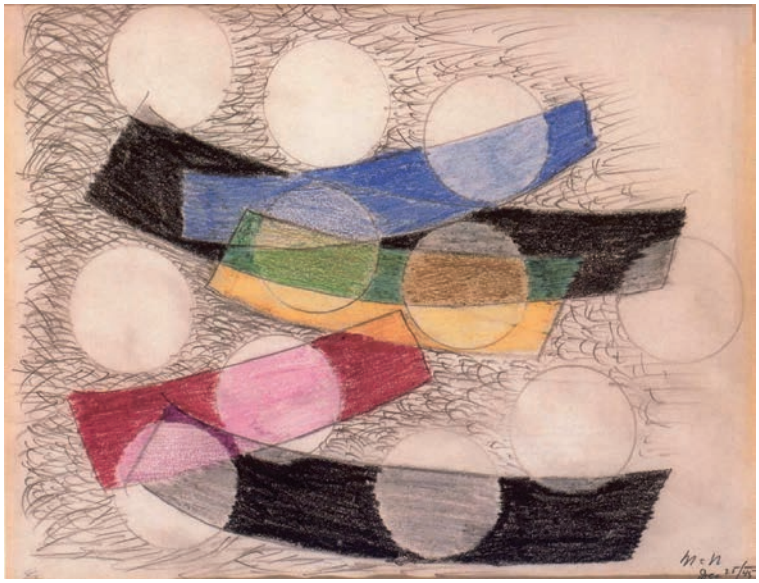

Görsel 3.100: Moholly-Nagy, "Dizayn", 1946

3.4.3. 20. Yüzyıl İkinci Yarısında Modern Sanat Hareketleri

1914-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı'nın ardından gelen küresel sonuçlar sanatı da etkisi altına almıştır. Savaş, askeri ölümler dışında sivil ölümleri de beraberinde getirmiştir. Soykırımlar, katliamlar, bombardımanlar, bulaşıcı hastalıklar ve açlık sivil ölümlerin sayısını artırmıştır. Savaşın beraberinde getirdiği sosyal, politik, ekonomik ve psikolojik etkiler ve savaşın sonucu olan yıkımlar nedeniyle büyük göçler yaşanmıştır. Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçlerde sanatçıların da bulunması, sanatın merkezinin Amerika'ya kaymasına neden olmuştur.

20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan modern sanat hareketleri; savaşın getirdiği olumsuz etkilerle sosyal ve kültürel alanda yaşanan değişim, zamanla oluşan popüler kültür, hızlı yaşam biçimi, küresel sorunlar, bilimsel ve teknolojik gelişmeler gibi unsurların etkisi altında biçimlenerek günümüze kadar gelmiştir.

Bu dönemde gelişen modern sanat hareketleri bazı sanat tarihçileri tarafından 20. yüzyılın ilk yarısındaki modern sanat hareketlerinden ayrı tutularak "avangart" olarak nitelendirilmektedir. Avangart kavramı, Fransızca "avant-garde" sözcüğünden gelmekte olup kültür, sanat ve politika ile bağlantılı olarak "yenilikçi" kişiler veya "deneysel" işler anlamında kullanılmaktadır.

Avangard sanatı modern sanattan farklı yapan; modern sanatçıların önceki çağın geleneğini yıkmak amacıyla yeniyi oluştururken kendilerinden önceki çağa başvurmalarıdır. Avangard sanat ise öncüdür, ne geçmişten esinlenir ne de onu eleştirir. En baştan yaratım süreci ve tek başına kendi ayakları üzerinde var oluşu onu modern sanat hareketlerinden ayırmaktadır. Bu nedenle 1940'lardan 2000'li yıllara dek uzanan modern / avangart sanat hareketlerinin, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarındaki sanat akımlarına kıyasla çok daha yenilikçi, çağdaş ve yaratıcı olduğu söylenebilir.

Bu dönemde ortaya çıkan sanat hareketlerinin sayısı oldukça fazladır ancak grafik sanatını etkileyen sanat hareketleri arasında All-Over (Ol-Ovır), Art Brut (Art Bürüt), Soyut Ekspresyonizm, Minimalizm, Pop-Art, Op-Art sayılabilir.

All-Over

1940'lı yıllarda Jackson Pollock'un (Ceksın Polok) yüzeyin tamamını kaplayarak yaptığı çalışmalarla oluşan sanat hareketidir. Pollock, devasa boyutlardaki eserlerini oluşturabilmek için çalışacağı yüzeyi yere serip etrafından dolanarak, üzerinden atlayarak abartılı hareketlerle çalışmaktaydı.

Eserlerinin tanınmasının ve bulduğu tekniğin kısa sürede yayılarak günümüze kadar ulaşmasının nedeni sanata yeni bir yaklaşım getirmesi ve çalışma tarzıdır (Görsel 3.101).

Görsel 3.101: Jackson Pollock, Yakınsama, 1952

Art Brut

1945'te Jean Dubuffet (Jon Dübufet) tarafından kurulmuş, tüm Avrupa ve ABD'ye yayılmıştır. "Ham sanat" anlamına gelen Art Brut'un amacı; akıl hastalarının, kendi kendini yetiştiren ve ünlü olmayanların eserlerini ortaya çıkarmak olmuştur. Bu yaklaşım "deliliğin sanatı", "ötekinin sanatı", "dışarıda kalmış sanat" terimleriyle de ifade edilmektedir. Art Brut; grafiti, naif sanat gibi sanatın akademik geleneğinin dışında gelişen ürünleri tanımlamak amacıyla kullanılan bir terimdir. Amerika'da "Outsider Art (Autsaydır Art)" olarak bilinmektedir. Art Brut; içsel yaşantıların, kişinin dile getiremediklerinin sanat yoluyla kendiliğinden dışa aktarımını sağlayan dışavurumcu bir yaklaşımdır.

Dubuffet, bu akımı uygularken "sanat terapisi" işlevi görmesini amaçlamıştır. Rehabilitasyon merkezlerinde yaptığı gözlemler sonucunda ise rehabilite olan kişilerde çocuk resimlerinin etkisini gözlemlemiştir. Gözlemleriyle elde ettiği sonuçları eserlerine yansıtmıştır. Bu nedenle eserlerinde ''çocuk resimleri'' tarzı görülmektedir (Görsel 102).

Görsel 102: Dubuffet'in çalışmalarında çocuk resimlerinin etkisi

Dubuffet, yıllarca akıl hastanelerini dolaşarak gizli kalmış sanatçıların sanat eserlerini toplamıştır. Topladığı eserleri çeşitli sanat galerilerinde sergileyerek sanat dünyasına kazandırmıştır. Jeanne Tripier (Ciin Tıraypiır), Scottie Wilson (Sıkati Vilsın), Anton Müller (Anton Mülla) bu sanatçılardan bazılarıdır (Görsel 3.103, 3.104, 3.105). Art Brut sanat hareketiyle ortaya çıkan çoğu çalışma savaş sırasında ya da savaşın hemen ardından üretilmiştir.

Görsel 3.103: Jeanne Tripier, Beyaz Saray psikiyatri hastanesi, 1944, Fransa

Görsel 3.104: Scottie Wilson, İki Yılan, kâğıt üzerine mürekkep

Görsel 3.105: Anton Müller, 1920

Soyut Ekspresyonizm

1946'da Amerika'da ortaya çıkan akım; Van Gogh, Kandinsky gibi sanatçıların yeniliklerini sentezlemiş, sürrealist eserleri yakından takip etmiş ve eserlerini dışavurumcu yeni bir üslupla ortaya koymuştur. Adolph Gottlieb (Edolf Gadliıb), Max Ernst (Maks Enst), Roberto Matta (Roberto Matta) önemli temsilcileri arasında yer almaktadır (Görsel 3.106, 3.107).

Görsel 3.106: Adolph Gottlieb, Gece Yolculuğu, 1946

Görsel 3.107: Philip Guston, Son Parça,1958

Minimalizm

Sanatın "temel geometrik soyutlamanın ana çizgilerine indirgenmesi" ilkesine dayanmaktadır. İlk olarak 1960'larda Amerika'da ortaya çıkmış ve kısa sürede uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Carl Andre (Karl Andre), Donald Judd (Donıld Cad) akımın ilk temsilcileridir (3.108, 3.109). Minimal tasarımlar günümüzde de etkisini sürdürmektedir.

Görsel 3.108: Carl Andre, 43 Kükreyen Kırk, heykel,1968

Görsel 3.109: Donald Judd. İsimsiz, 1991, emaye alüminyum, Modern Sanat Müzesi, New York

Pop-Art

Modernizmin estetik anlayışına tepki olarak ortaya çıkan Pop-Art sanata, popüler kültür ürünleriyle yaklaşmaktadır (3.110). Seri üretimdeki artış, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması nedeniyle çeşitli alanlardaki hızlı tüketim, bu sanat anlayışının doğuşunda etkili olmuştur. Günlük yaşama ait sıradan nesneler sanat eserleri içinde kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 3.111).

Görsel 3.110: Andy Warhol, Marilyn Monroe, 1967

Görsel 3.111: Andy Warhol, Endangered Species, 1983

Pop-Art'ın önemli temsilcileri arasında Andy Warhol, (Endy Vorhal) Richard Hamilton (Rıcırt Hemiltın), Roy Lichtenstein (Roy Liktınstany) bulunmaktadır (Görsel 3.112, 3.113).

Görsel 3.112: Richard Hamilton

Görsel 3.113: Roy Lichtenstein

Op-Art

1960'ların sonunda Amerika ve Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Biçim dili, hareket izlenimi uyandıran optik yanılsamalara dayanmaktadır. Sergiler aracılığıyla izleyiciyle buluşmasından kısa bir süre sonra tekstil ürünlerinde ve dekoratif sanatlarda sıklıkla kullanılmıştır. Görsel 3.114'te Bridget Louise Riley'nin (Biricıt Luis Rayli) Op-Art renkli çalışmalarının tipik bir örneği olan ''Gölge Oyunu'' görülmektedir. Görsel 3.115'te Viktor Vasarely'nin (Viktır Vasareli) Op-Art tarzıyla üretmiş olduğu bir heykel çalışması görülmektedir.

Görsel 3.114: Bridget Riley,
Gölge Oyunu, 1990, tuval üzerine yağlı boya

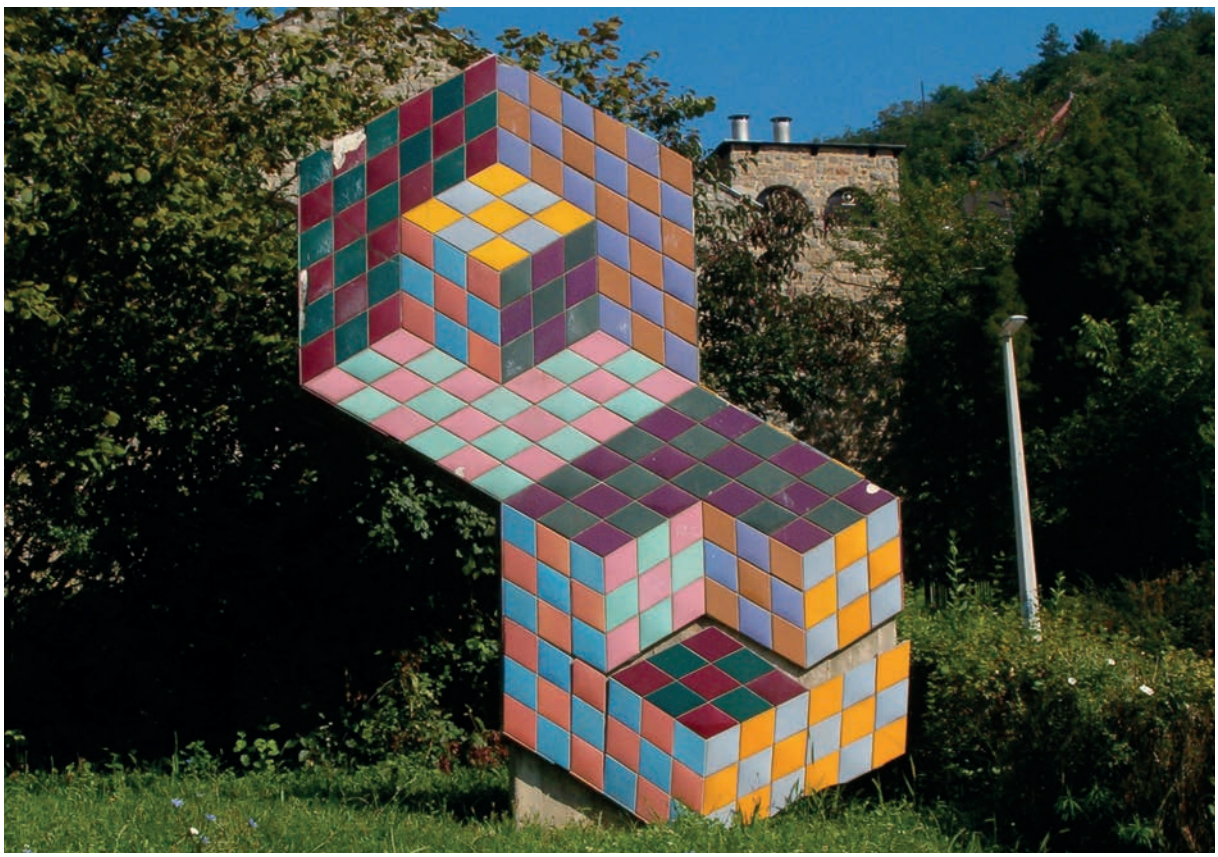

Görsel 3.115: Victor Vasarely'nin Op-Art tarzında bir heykeli

Aşağıda verilen modern sanat akımlarının karşısında boş bırakılan alanlara akımların önemli temsilcilerine örnek yazınız.

All-Over : .....

.....

Art Brut : .....

.....

Soyut Ekspresyonizm : .....

.....

Minimalizm : .....

.....

Pop-Art : .....

.....

Op-Art : .....

.....

20. yüzyıl ve sonrası döneme ait grafik tasarım eserlerini ve günümüzde kullanılan grafik tasarım stillerini araştırınız.

1. Günümüz grafik tasarım stillerini 20. yüzyıl sonrası sanat akımları ile karşılaştırınız. Benzer ve farklı yönlerini değerlendirerek rapor hazırlayınız.
2. Araştırmalarınız sonucunda elde ettiğiniz dokümanlara (bilgi, görsel) raporunuzu da ekleyerek bir sunum hazırlayınız.
3. Sunumunuzu öğretmeninize ve arkadaşlarınıza sununuz.
4. Sunumdan sonra, öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın en çok ilgisini çeken görsellerin çıktısını alınız. Görseller ve yorumlarınızı içeren raporunuzu 50x70 cm ebatında fon kartonuna yapıştırınız ve sınıf / atölye panosunda sergileyiniz.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki parantezlere cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Piktografi, kavram ve düşüncelerin nesne çizimi yoluyla sembolleştirilmesidir.
2. ( ) Papirüs, Mısırlıların yazı ve resimlemede kullandıkları bir materyaldir.
3. ( ) Lautrec, renkli litografi tekniğiyle yapmış olduğu afiş tasarımlarıyla tanınmaktadır.
4. ( ) Van Gough, Sürrealizmin en önemli temsilcilerinden biridir.

B) Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

5. Grafik tasarımın üç önemli sıçrama noktası ……, fotoğraf ve bilgisayarın icadıdır.
6. Duygu ve düşüncelerin sembol, işaret veya harflerle ifade edilmesine …… denir.
7. Alfabeye benzeyen ilk çivi yazı örnekleri …… uygarlığına aittir.
8. Kireç taşı üzerine yağlı mürekkeple yazı ya da çizimlerin düz yüzeylere basılmasına …… baskı tekniği denir.
9. Empresyonizm akımına adını veren Monet'in ……... adlı eseri olmuştur.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

10. Aşağıdakilerden hangisi Mısır yazısına verilen isimdir?

A) Çivi yazısı B) Fonografik C) Grafiti D) Hiyeroglif E) Piktogram

11. Aşağıdakilerden hangisi Rönesans Dönemi sanatının özellikleri arasında yer almaz?

A) İdealist yaklaşım
B) Dogmatik yaklaşım
C) Anatominin önemi
D) Perspektifin önemi
E) Dini konuların ağırlığı

12. Eser inceleme yapılırken eserin sanat kuramlarıyla ilişkilendirildiği aşama aşağıdakilerden hangisidir?

A) Betimleme B) Çözümleme C) Tanımlama
D) Yargılama E) Yorumlama

Ölçme ve Değerlendirme

13. Aşağıdakilerden hangisi Rönesans Dönemi gravür sanatçılarından biri değildir?

A) Albrecht Dürer
B) Andrea Mantegna
C) Albrecht Altdorfer
D) Martin Schongauer
E) Oscar Kokoschka

14. Aşağıdakilerden hangisinde sanat akımları ile temsilcileri yanlış eşleştirilmiştir?

A) Fovizm – William Morris
B) Kübizm – Georges Braque
C) Süpramatizm – Malevich
D) Konstrüktivizm – Mondrian
E) Sürrealizm – Salvador Dali

15. Günümüzde grafik tasarımda kullanılan kolaj, fotomontaj ve manipülasyon tekniklerinin temelinin atıldığı sanat akımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dadaizm B) Empresyonizm C) Ekspresyonizm
D) Fütürizm E) Kübizm

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

16. Kâğıdın bulunuşunun grafik sanatındaki önemi nedir?

.....
.....
.....
.....

17. Fotoğrafın bulunuşunun grafik sanatına etkisi nasıl olmuştur?

.....
.....
.....
.....

18. 20. yüzyılın ikinci yarısındaki modern sanat hareketleri ile önemli temsilcilerini yazınız.

.....
.....
.....
.....

KONULAR

4.1. CUMHURİYET ÖNCESİ GRAFİK SANATI

4.2. CUMHURİYET DÖNEMİ GRAFİK SANATI

4. Öğrenme Birimi

TÜRK GRAFİK sanatı

Neler Öğreneceksiniz?

- Cumhuriyet öncesi Türkiye'de öncü sanatçılara ait grafik çalışmalarını ayırt etme
- Cumhuriyet sonrası Türkiye'de öncü sanatçılara ait grafik çalışmalarını ayırt etme

Temel Kavramlar

- Afiş
- Dergi
- Matbaa
- Türk Grafik Sanatı

Hazırlık Çalışmaları

1. Türkiye'de grafik sanatının gelişimine etki eden faktörler sizce nelerdir?
2. Türk grafik sanatçılarından bildikleriniz kimlerdir?
3. Türkiye'de grafik tasarımın günlük yaşamımızdaki yeri sizce nedir?

4. TÜRK GRAFİK SANATI

Grafik tasarım, yaşamın her alanında karşılaşılabilen; toplumdaki kişiler arasında kültür alışverişini ve görsel iletişimi sağlayan önemli bir etkinliktir. Grafik tasarım terimi 20. yüzyılın başlarında metal kalıplarla çoğaltılmak üzere basılan görseller için kullanılmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile basılı ve dijital yayın organlarında üretilen tasarım ve ürünler grafik tasarımın içine girmiştir. Tasarımın sürekli değişimi ve yenilenmesi gerekmektedir.

Alfabenin bulunuşu, yazılı iletişimde dönüm noktasıdır. Avrupa'da yayılan Rönesans hareketi ile grafik tasarım ve baskı teknolojisinde çığır açan matbaa bulunmuştur. Grafik tasarım baskı teknolojisinden ayrı düşünülemez. Bu nedenle grafik tasarımın Türkiye'de gelişimi ilk kurulan basımevi sayesinde olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde günümüzdeki grafik tasarımdan söz etmek mümkün değildir. Osmanlı döneminde resimsel betimleme yasaktı. Resimsel çalışmalar sadece nakkaşhanelerde hattat, müzehhip, nakkaş ve müsavir olarak adlandırılan sanatçılar tarafından yazılıp resmedilmiştir.

Türk grafik tasarım tarihi, Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşen Türk Harf Devrimi ile başlar. Bu nedenle Türk grafik sanatı Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki farklı döneme ayrılmıştır.

4.1. CUMHURİYET ÖNCESİ GRAFİK SANATI

Türk grafik sanatının tarihsel sürecini kavrayabilmek için incelemeye matbaanın kuruluşu ve basımevleriyle başlamak gerekir. Avrupa'da Johannes Gutenberg'in (Cohens Gutenberg) matbaayı icat etmesinden sonra Türkiye'de ilk matbaanın azınlıklar tarafından kurulduğu bilinmektedir. İslam kültüründe suretin yasak olması hat sanatının önem kazanmasını sağlamıştır. Yaşanan gelişmeler ve Kur'an-ı Kerim'in sadece elle yazılması gerektiğini savunanlar matbaanın ülkemize geç gelmesine neden olmuştur.

14 Aralık 1727'de İbrahim Müteferrika tarafından ilk Türk matbaası kurulmuştur. Müteferrika 1726'da basımcılığın neden gerekli olduğu ve yararları ile ilgili kanıtlı çalışmalar yaparak bir risale (broşür) hazırlamış ve basım izni için İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Risalenin matbaa basımına; Damat İbrahim Paşa'nın desteği, Şeyhülislam'dan alınan fetva ve son olarak da padişahın fermanıyla izin verilmiştir. Müteferrika, dini eserler dışında tüm eserlerin basımını yapmıştır. Müteferrika matbaasında basılan ilk eser, Kitab-ı Lügat-ı Vankulu'dur (Vankulu Sözlüğü).

Bilgi Kutusu

Osmanlı Devleti'nde, ilk kâğıt imalathanesi 18. yüzyılın ortalarında Yalova'da kurulmuştur.

İlerleyen zamanlarda okçuluk, matematik, avcılık, gök bilim, müzik ve tıp alanlarında kitaplar basılmıştır. “Tarih-i Hind-i Garbi” (Amerika / Batı Hindistan Tarihi) ile “Cihannümâ” ilk haritalı ve resimli kitaplardır (Görsel 4.1).

“Grammaire Turque” (Türkçe Dil Bilgisi) kitabı ise Osmanlı İmparatorluğu yayın tarihinde Latin alfabesi kullanılarak basılan ilk kitap olması açısından Türk Grafik Sanatı tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Görsel 4.1: Cihannüma

İbrahim Müteferrika’nın 1745’te ölümünün ardından III. Selim döneminde Osmanlı’da “yeni bir düzen vermek” anlamına gelen “Nizam-ı Cedid” dönemi başlamıştır. Bu dönemdeki yenileşme çalışmaları kapsamında kitap basımlarında artış yaşanmış ve farklı matbaalar kurulmuştur. Bu matbaalar tarafından da baskılar yapılmaya devam etmiştir.

1795'te adı "Mühendishane-i Berri-i Humayun" olarak bilinen askeri okulda, ihtiyaç duyulan ders kitaplarını basmak üzere bir matbaa kurulduğu bilinmektedir. Osmanlı'nın basılı ilk atlası "Atlas-ı Cedid" 1803'te bu matbaada basılmıştır (Görsel 4.2).

Görsel 4.2: Atlas-ı Cedid

1831'de, ilk resmî gazete "Takvîm-i Vekâyi"nin basılması için Takvimhane-i Amire isimli matbaa kurulmuştur. Takvîm-i Vekâyi birçok dilde haftalık olarak yayımlanmıştır. Osmanlı'nın fotoğrafla ilk tanışması da 28 Ekim 1839'da yayımlanan Tâkvim-i Vekâyi gazetesindeki ilan aracılığıyla olmuştur.

1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı'nın, birçok alanda olduğu gibi Türk grafik sanatı alanında da etkileri olmuştur. Osmanlı Tanzimat reformlarını uygulayanlar Fransız Devriminin fikirlerinden etkilenmiş, bu dönem değişim ve batıya açılma dönemi olmuştur. Bu ferman ile bireylere bazı kişisel haklar tanınmış ve kartvizit toplumsal hayatımıza girmiştir. Kartvizit tasarımlarına Osmanlı sanatı yansıtılmıştır. Bu dönemin aydınları, halk ile iletişim kurabilmek amacıyla matbaayı kurmuştur. Yeni açılan okullarla ders kitapları basımına ihtiyaç duyulmuş ve yeni yayınevleri açılmıştır. 1840'ta Türk basın tarihinin ilk yarı resmî gazetesi Ceride-i Havadis yayın hayatına başlamıştır (Görsel 4.3).

1850'li yıllarda ilk posta pulları kullanılmaya başlanmıştır. Yüzyılın sonlarına doğru ise posta kartı tasarımları çeşitlenmiştir (Görsel 4.4, 4.5). 1860'da Agâh Efendi ve Şinasi tarafından ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahvâl yayın hayatına başlamış ve 1866'ya kadar yayımlanmaya devam etmiştir (Görsel 4.6).

Görsel 4.3: Ceride-i Havadis gazetesi

Görsel 4.4: Tuğra Basımı Posta Pulu, 1863

Görsel 4.5: İmparatorluk Basımı Posta Pulu, 1880-84

24 Kasım 1870'te yayımlanmaya başlayan "Diyojen" isimli mizah dergisinde Türk basınına karikatürü dâhil eden Theodor Kasap'ın ilk karikatür örnekleri basılmıştır. Diyojen, Osmanlı'da Türkçe olarak çıkarılan dördüncü mizah dergisidir. Bununla birlikte içeriği diğer dergilerden farklıdır. Diyojen, siyasi mizah içerikleri nedeniyle ilk siyasi mizah dergisi özelliği taşır (Görsel 4.7). 1880'lerde dergilerde yer alan resimli duyurular, 1900'lü yıllarda gazetelerde de yer almaya başlamıştır.

Görsel 4.6: Tercüman-ı Ahvâl gazetesi

Görsel 4.7: Diyojen dergi kapağı

4.1.1. Cumhuriyet Öncesi Türk Grafik Sanatçıları

Türkiye'de matbaacılığı sanata dönüştüren kişi olarak tanınan Ebüzziyâ Mehmet Tevfik, kendi döneminde yaptığı özgün tasarımlarıyla Türk grafik tarihine de yeni bir soluk getirmiştir.

Ebüzziyâ Mehmet Tevfik, 1880'de dönemin sanat, edebiyat, kültür ve siyaset dünyasını yansıtan, Cumhuriyet öncesi Türk dergiciliğinin içerik ve baskı yönünden kalitesini yükselten ilk dergi Mecmûa-i Ebüzziyâ'yı yayımlamaya başlamıştır (Görsel 4.8).

İyi bir tasarımcı olmasının yanı sıra girişimci yönüyle de dikkat çeken Tevfik, 1881'de İstanbul'da Türk matbaacılık tarihinde dönüm noktası sayılan Matbaa-i Ebüzziya'yı kurmuştur. Tevfik, güzel ve temiz baskı ürünleriyle Almanya'da 1889'dan beri düzenlenen uluslararası sanat yarışmalarında her yıl ödül almıştır. Bu başarısından dolayı Fransa devletinin dikkatini çekmiş ve dönemin Fransa kralı, Tevfik'e liyakat madalyası vermiştir.

Görsel 4.9'da Ebuzziya Mehmet Tevfik tarafından yapılan Sirkeci'deki Büyük Postane'nin arka cephesindeki tasarım görülmektedir.

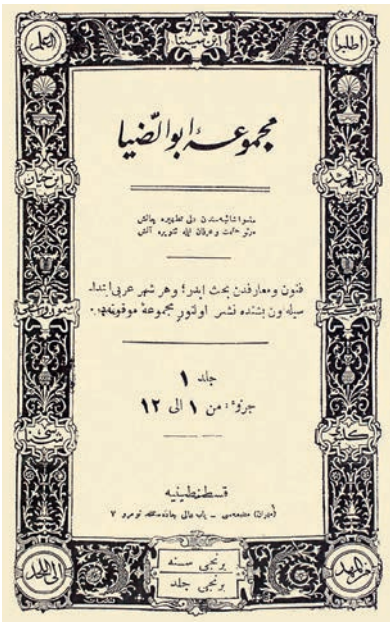

Görsel 4.8: Mecmûa-i Ebüzziyâ dergisinin 1. cildinin kapağı

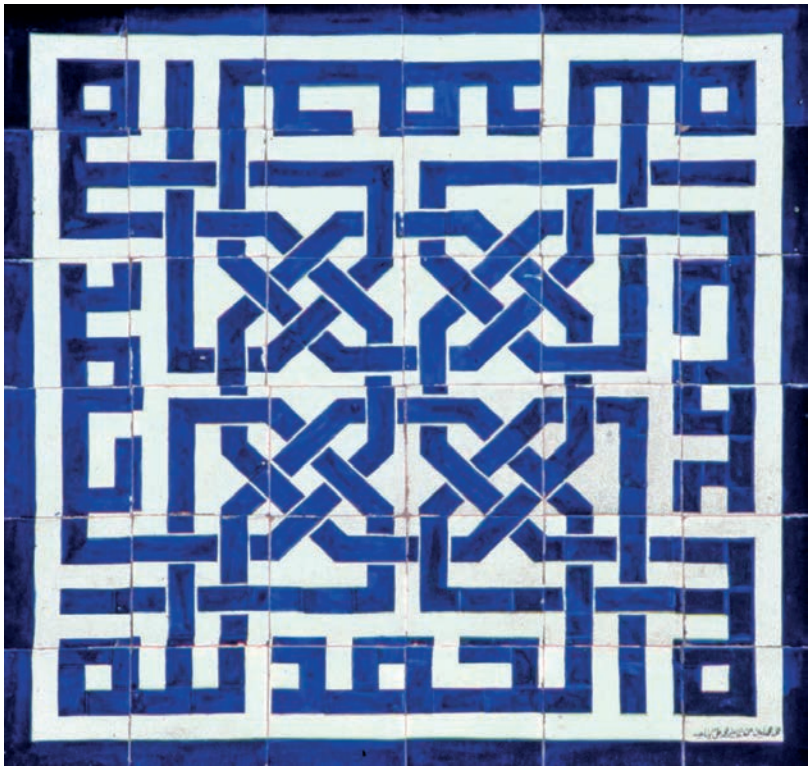

Görsel 4.9: Büyük Postane'nin arka cephesindeki tasarımı

Cumhuriyet öncesi Türk grafik tarihi incelendiğinde Ebuzziya Tevfik'ten sonra öne çıkan bir diğer isim de Ahmet İhsan Tokgöz'dür. Tokgöz, Türk matbaasını Batı teknikleriyle zenginleştirmek için Avrupa'da inceleme gezilerine gitmiş ve keşif yapmıştır. Avrupa'dan döndüğünde ülkemizde Batı tekniklerine benzer ilk matbaayı kurmuştur. Kurduğu matbaada ilk olarak iki ya da üç renkli kitap kapakları basılabilmiştir.

Tercümanlığını yaptığı Servet gazetesinin eki olarak çıkardığı sanat ve edebiyat dergisi Servet-i Fünûn, aralıksız kırk beş yıl ve 2464 sayı yayınlanan tek dergi olmuştur (Görsel 4.10). Bu dergi, baskı kalitesi ve resimlerinin güzelliği nedeniyle II. Abdülhamid'in beğenisini kazanmış ve İkinci Meşrutiyet'e (1908) kadar kendisine saraydan her ay üç bin iki yüz kırk altın destek verilmiştir. 1910'da basın yayın dünyasına katkılarından dolayı "Maarif nişanı" ilk kez Ahmet İhsan Tokgöz'e verilmiştir.

Görsel 4.10: Servet-i Fünûn dergisi 20 Nisan 1911 tarihli sayısının kapağı

İkinci Meşrutiyet'in yayılan yenilikçi ve özgür düşünce ortamı, sanat başta olmak üzere birçok alanı olumlu etkilemiştir. Bu dönemde, kitap ve diğer baskılar artış göstermiş, bunun sonucunda grafik sanatlarının temeli atılmıştır. Yetişen yeni ustalar ve kâğıtların kaliteli olması basılan ürünlerin de kalitesini artırmıştır.

Ferah Tiyatrosu için yapılan ilk afiş ile Meşrutiyet Dönemi'nin yenilikçi ortamında grafik sanatının temelleri atılmıştır.

İlk Türk reklam şirketi "İlâncılık Kolektif Şirketi" 1909'da kurulmuştur. Günümüz grafik sanatının ilk örnekleri Osmanlının son, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde verilmiştir.

Araştırınız

Cumhuriyet öncesi grafik tasarım sanatçılarını, sanatçıların biyografilerini ve eserlerini araştırınız.

1. Edindiğiniz bilgilerle grafik tasarım örneklerine de yer vererek sunum hazırlayınız.
2. Hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen "1. Kontrol Listesi"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

4.2. CUMHURİYET DÖNEMİ GRAFİK SANATI

Cumhuriyet'in ilanından önce grafik tasarım, kitlesel bir iletişim aracı olma niteliğini kazanamamış ancak Cumhuriyet'in ilanı ve sonrasında ortaya çıkan yenilikçi ortam sayesinde geniş kitlelere ulaşabilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde sanata ve sanatçıya büyük önem verilmiştir. 1923'te yapılan yönetim değişikliği her alanda olduğu gibi sanatı da etkileyerek coşkulu bir çalışma ortamı yaratmıştır.

Bu düşünce ile grafik tasarım alanında da sanatçılar yurt dışında eğitime gönderilerek desteklenmiştir. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra grafik tasarım alanında uzmanlaşma başlamış, grafik tasarıma yön veren sanatçılar tasarımlarıyla Türk Grafik Sanatı tarihinde iz bırakmıştır.

4.2.1. Cumhuriyet Dönemi Türk Grafik Sanatçıları

Görsel 4.11: İhap Hulusi Görey, Yerli malı haftası afişi

1920'lerde İhap Hulusi ve Kenan Temizan kitap kapağı, basın ilanı ve afiş çalışmalarıyla Türk grafik tasarımına öncülük etmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Mustafa Aslıer, Mesut Manioğlu, Mengü Ertel, Sait Maden, Yurdaer Altıntaş gibi önemli sanatçılar da grafik tasarım alanına öncülük ederek gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk yıllarda ekonomideki çeşitli boşluklar sebebiyle devlet ve halkın dayanışma içinde olduğu devletçi bir politika izlenmiştir. Devlet ve vatandaş el ele vermiş, yerli ürünlerin kullanımı teşvik edilmiş ve tasarruf ederek yaşama amaçlanmıştır (Görsel 4.11). Bu amaçların halk tarafından benimsenmesi ve uygulanması noktasında tasarlanan afişler etkili olmuştur.

Kenan Temizan (1895-1953)

Görsel 4.12: Kenan Temizan, Ufa film için hazırladığı afiş

Türk grafik tasarımının gelişimi konusunda öncü isimlerdendir. Kenan Temizan Almanya'daki sanat ve tasarım okulu Reimann Schule'de (Reyman Şul) eğitim görmüş ve aynı okulda yirmi yıl afiş ve kumaş desenleme konularında ders vermiştir. Berlin Akademisi'nden önce hukuk fakültesinde de okumuştur. Akademik çalışmalarının yanı sıra moda dergileri ve film şirketleri için illüstrasyon ve afişler tasarlamıştır (Görsel 4.12).

Temizan, Almanya'daki uzun kariyerinden sonra 1943'te Türkiye'ye dönmüş ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde ders vermiştir. Temizan; çalışmalarındaki yaratıcı ve seçkin kompozisyonlar, güçlü desenler, dinamik ve akıcı tipografileriyle Türk grafik sanatının öncü isimlerinden olmayı başarmıştır.

İhap Hulusi Görey (1898-1986)

Türkiye'de afiş sanatının öncüsü İhap Hulusi Görey olmuştur. Almanya'da eğitim alan Görey, 1925'te Türkiye'ye dönmüş ve 1927'de kendi atölyesini açmıştır. Görey'in Türkiye'deki kariyeri 1926'da bir diş macunu firmasından aldığı siparişle başlamıştır. Bu dönemlerde afiş tasarımı üzerine uzmanlaşarak kendi üslubunu yaratmış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarının yıldızlaşmış bir ismi olarak tarihe geçmiştir.

Görsel 4.13: İhap Hulusi Görey, afiş ve kitap kapağı

Devletçilik politikasının hâkim olduğu Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan grafik tasarım üretimleri İhap Hulusi Görey ile özdeşleşmiştir. Tasarımlarında mesajı en kısa yoldan vermeye çalışan Görey, afişlerinde yansıtmak istediği vurguya göre zaman zaman fotoğrafları kullanmıştır. Türkiye'de ilk kişisel afiş sergisi İhap Hulusi Görey tarafından açılmıştır. Latin alfabesiyle basılan Görsel 4.13'teki ilk alfabe için yaptığı afişi, Türk grafik sanatı tarihi için önemli çalışmalardan biridir.

Görey, uzun yıllar Milli Piyango İdaresi için çalışmalar yapmıştır (Görsel 4.14). Bugün bildiğimiz birçok marka ve kurumun logolarını tasarlamıştır. Yaptığı tasarımlar kendinden sonraki döneme öncülük etmiş ve özgün çalışmalar yapmaya devam etmiştir.

Görsel 4.14: İhap Hulusi Görey'in "Saygısızlıkla Savaş Derneği" ve "Milli Piyango" için hazırladığı tasarımlar

Görey'in devlet kuruluşları için yapmış olduğu tasarımlarda üslup olarak Almanya'da eğitim gördüğü hocası Ludwig Hohlwein'den (Ludvig Hohlveyn) etkilendiği bilinmektedir. Bu çalışmalarında, 2. Dünya Savaşı İngiliz afişlerindeki sıradan insanın kahraman olarak gösterildiği anlayışla benzerlikler bulunmaktadır.

Görsel 4.15: Sabiha Rüştü Bozcalı'nın resimlediği Patrona Halil kitabı, Yazar: Reşat Ekrem Koçu, 1967

Sabiha Rüştü Bozcalı (1904-1998)

Sabiha Rüştü Bozcalı, ilk Türk kadın illüstratördür. Aynı zamanda eserlerinde endüstri üretimini konu edinen ilk Türk kadın ressam olarak da bilinmektedir. Ansiklopedi ve dergiler için tasarımlar hazırlamıştır. 1949'da Milliyet gazetesinde illüstratör olarak çalışmalar yapmıştır. Orhan Veli tarafından Türkçeye uyarlanan La Fontaine Masalları, Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi başta olmak üzere birçok kitabın resimlemesini yapmıştır (Görsel 4.15).

Eli Acıman (1919-2011)

Reklamcı Eli Acıman, Türk grafik sanatı için öncü çalışmalar üretmiştir. 1943'te komşusunun şapka mağazasının tanıtımı için yaptığı tasarımlarıyla reklamcılığa başlamıştır (Görsel 4.16). Ürün tanıtımına yönelik çalışmalar yapmıştır.

Eli Acıman, 1972'de Ulusal Reklamcılık Derneğinin, 1985'te ise Reklamcılar Derneğinin de kurulmasına öncülük etmiştir. Reklamcılar Derneğinin başkanlığını yapmıştır.

Görsel 4.16: Eli Acıman, tanıtım çalışmaları

Mustafa Aslıer (1926-2015)

Türk grafik tasarımcı Mustafa Aslıer, Gazi Üniversitesi Resim-İş bölümünde eğitim görmüştür. Ardından Münih Grafik Sanatlar Akademisi'nde ve Stuttgart Grafik Sanatlar Yüksekokulu'nda eğitim almıştır. 1957'den sonra Avrupa kentlerindeki müzelerde inceleme ve araştırmalar yapmıştır. Aldığı eğitimler sonrası Türkiye'ye döndüğünde yaptığı çalışmalar kısa sürede dikkat çekmiştir. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik bölüm başkanlığı yapmıştır. Aslıer, taş baskı ve gravür teknikleriyle özgün baskı çalışmaları yapmıştır. Tasarımlarında, iki boyutlu mekânlar ve geometrik çizgiler kullanmıştır (Görsel 4.17).

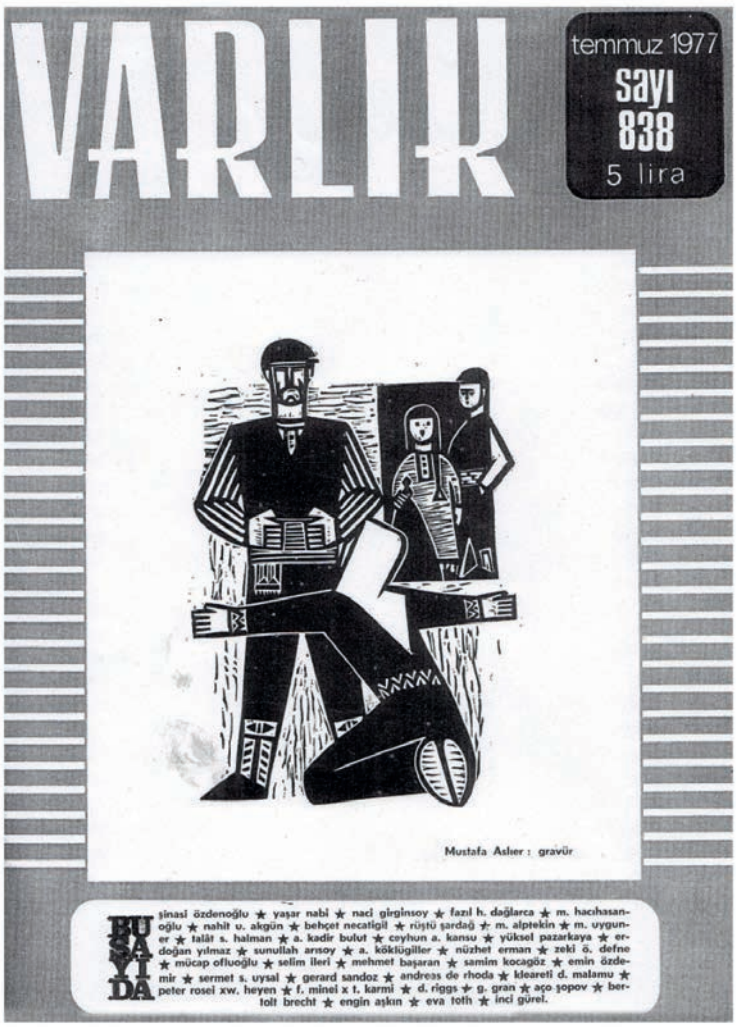

Görsel 4.17: Mustafa Aslıer'in Varlık dergisi Temmuz 1977 sayısının kapağı için yaptığı tasarım

Mesut Manioğlu (1927-2001)

Türk grafik ve afiş sanatçısı Mesut Manioğlu, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Süsleme Sanatları Bölümü Afiş Atölyesi'nde eğitim görmüştür. Mezun olduktan sonra üstün yeteneği sayesinde fark edilmiştir. Manioğlu, öğrenciliği boyunca akademide her yıl düzenlenen balo afişlerini yapmıştır. Ulusal ve uluslararası sergilere katılmış, ödüller kazanmıştır. Kariyeri boyunca resim, afiş, logo ve ambalaj tasarımları yapmıştır. Mesut Manioğlu'nun Türkiye Ulusal Verem Savaşı Derneği için yaptığı afiş, Fransa'da gerçekleşen bir kongrede tüm zamanların en iyi afişi seçilmiştir (Görsel 4.18).

Görsel 4.18: Mesut Manioğlu'nun Türkiye Ulusal Verem Savaşı Derneği için yaptığı afiş

Mengü Ertel (1931-2000)

Grafik sanatçısı Mengü Ertel yaptığı çalışmalarla grafik sanatının ülkemizde tanınmasını ve alanın gelişmesini sağlayan isimlerden biri olmuştur. Bir dönem tiyatrolarda sahne alan Ertel, daha sonra oyunlar için afişler tasarlamaya başlamıştır. 1969'da ''ilk tiyatro afişleri'' sergisini açan Ertel'in çalışmaları Varşova ve Münih Şehir Müzesi ile Wilanow (Vilanuf) Afiş Müzesi koleksiyonunda yer almıştır. Çalışmaları uluslararası birçok dergide yayınlanmıştır. Görsel 4.19'da Mengü Ertel'in 1976'da Paris Sinema Festivalinde ödül kazadığı ''Jan Dark'ın Çilesi'' film afişi görülmektedir.

Görsel 4.19: Mengü Ertel'in Jan Dark'ın Çilesi film afişi

Sait Maden (1932-2013)

Çok yönlü kişiliğiyle bilinen Sait Maden Türk Grafik sanatına önemli katkıları olan bir diğer sanatçıdır. Aynı zamanda şair olan Maden, edebiyatın ona kazandırdığı farklı ruh hâllerini illüstrasyonlarına yansıtarak farklı tarzlarda tasarımlar üretmiştir (Görsel 4.20).

Grafik tasarımla ilgili Türkiye'de yapılmış ilk ve tek geniş kapsamlı çalışma olarak değerlendirilen "Başlangıcından Bugüne Türk Grafik Sanatı" isimli araştırmayı yapmıştır. Maden, birçok kurum için özgün harf ve yazı karakterleri başta olmak üzere, piktogramlar ve simgeler tasarlamıştır. Tasarladığı yazı karakterleri ticari kurumlarda ve kitap kapaklarında yer almıştır. 8000 kitap ve dergi kapağı tasarlamıştır (Görsel 4.21). 1955-60 yılları arasında tiyatro dekorları, sinema afişleri ve sergi panoları hazırlamıştır.

Görsel 4.20: Sait Maden-Yön dergisi, Fareler ve İnsanlar kitap kapağı tasarımı

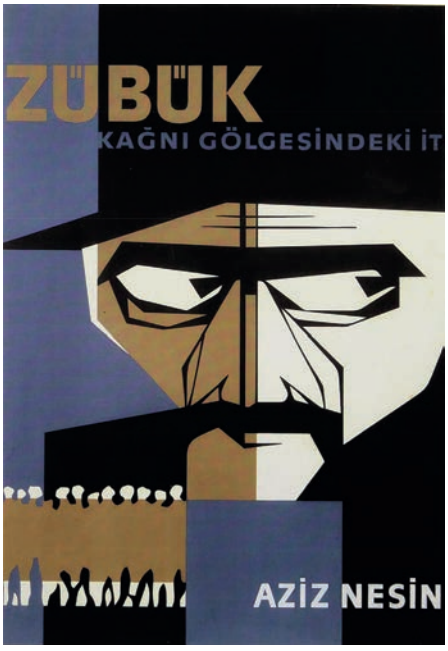

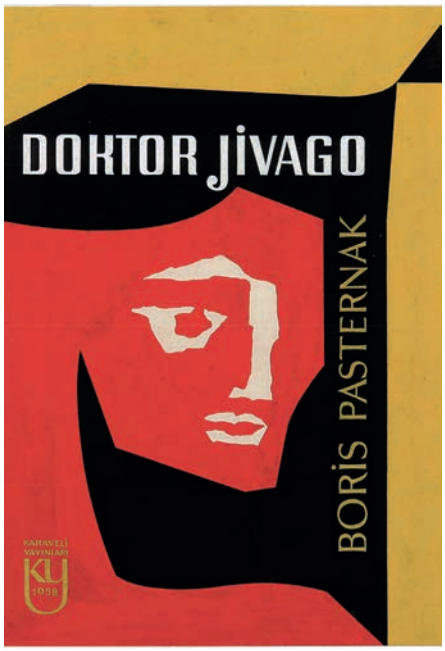

Görsel 4.21: Sait Maden, Zübük, Doktor Jivago kitap kapağı tasarımı

Yurdaer Altıntaş (1935 -)

Tiyatro ve sinema afişleriyle ön plana çıkan isimlerden biri de Yurdaer Altıntaş'tır. Altıntaş'ın 1964'te açmış olduğu "Türk Grafik Tasarım Sergisi", ulusal dergilerde ve uluslararası yayınlarda yer alması Türk afiş sanatını farklı bir boyuta taşımıştır. Bu sergi ilk Türk grafik tasarım sergisidir. 1968'de Grafik Sanatçıları Derneği'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Çalışmaları İsviçre, Polonya, Amerika ve Fransa gibi ülkelerde bulunan müzelerin koleksiyonunda yer almıştır. Görsel 4.22' de Yurdaer Altıntaş'ın hazırladığı tiyatro afişi yer almaktadır.

Görsel 4.22: Yurdaer Altıntaş, tiyatro afişi

Bilgi Kutusu

"Grafik tasarımcı sadece görüntüler oluşturmaz, aynı zamanda mesajlar üretir. Sanat yapmayı amaçlamaz ama etkileyici bir iletişim kurabilmek için sanatsal ifade biçimlerinden sürekli olarak yararlanır."

Emre BECER

İLETİŞİM ve GRAFİK TASARIM

İletişim, gönderici ve alıcı olarak adlandırılan iki insan ya da insan grubu/kitlesi arasında gerçekleşen bir duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişi olarak tanımlanabilir... İletişim 20. yüzyılın sonlarında biçimlenen yaşam tarzının vazgeçilmez bir olgusudur. Günümüzün işi başından aşkın şehirli insanı, karmakarışık ve çekicilikten yoksun iletişim malzemeleriyle ilgilenmeye pek fırsat bulamaz. Tasarım duygusundan yoksun biçimde hazırlanan basılı iletişim malzemeleri, bir kenara fırlatılıp atılmaya mahkûmdurlar...

Birçok iletişim organı, görsel ve sözel mesajlarını etkili ve çekici bir hale getirmek amacıyla grafik tasarımcılarla işbirliği içine girerler. Bu, doğru bir yaklaşımdır. İyi bir tasarım, değerli bir yatırım demektir. Grafik tasarımcı, bir mesajın hangi yazı karakteriyle ve nasıl bir grafik üslupla daha iyi ifade edilebileceğini saptayacak kişidir. Bazı grafik tasarımcılar, görsel unsurları çekici ve dikkati yöneltici bir biçimde düzenlemede oldukça yetenekli olmalarına karşın, sözel unsurlarla (tipografi) etkili bir iletişim kurmayı başaramazlar.

Grafik, görsel olarak algılanan görüntülerle ilgili bir kavramdır. İletişim ise her türlü bilginin insanlar arasındaki alışverişidir. Bu durumda grafik iletişim, görüntülerden oluşan bilgilerin değiş-tokuşu olarak tanımlanabilir.

Bütün insanlar birer ileticidirler. Yürüdüğümüz, mektuplaştığımız, televizyon izlediğimiz, telefon ettiğimiz, uyarı levhalarını ya da trafik lambalarını algıladığımız sırada çevre ile bir mesaj alış-verişine girmekteyiz. Bu bilgi değiş-tokuşu, insanları diğer canlılardan ayıran en önemli farklılıklardan birisidir. Bu tür bir iletişim sistemi olmasaydı, insan ırkı kendi kendini yok eden bir kaosa kolaylıkla sürüklenebilirdi...

Bir mesajın açık, ekonomik ve estetik bir yolla iletilmesi, grafik iletişimin başlıca amacı ve başarı kriteridir. Grafik iletişimin ekonomik olması demek; mümkün olan en az sayıda görsel imgenin, mümkün olan en yüksek sayıda bilgiyi aktarabilmesi demektir. Bu, aynı zamanda iletişimin de temel kurallarından birisidir. Her grafik unsur, mesajın etkisini artıracak biçimde tasarlanmalıdır.

Demokratik bir toplumda bilgiler: kitap, gazete, dergi, afiş, broşür ve diğer görsel araçlarla okuyucu ya da izleyici kitlesine ulaşırlar...

Daha özlü bir ifadeyle, modern insanın bütün hayati etkinlikleri, grafik imgelerle iletişim kurabilme yeteneğine bağlıdır.

Alıntı: Becer, E. (2011). İletişim ve Grafik Tasarım (8.bs.). Ankara: Dost Yayınları.

Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi grafik tasarım ürünlerini ve sanatçılarını çeşitli kaynaklardan araştırarak bir sunum hazırlayınız.

1. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi basılı ve dijital grafik tasarım ürünlerini ve grafik tasarım sanatçılarını araştırınız.
2. Sanatçıların biyografilerini araştırınız.
3. Topladığınız verileri sunum hâline getiriniz.
4. Sunumunuzu sınıf ortamında arkadaşlarınıza sununuz.

Çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız EK 1'de verilen ''1. Kontrol Listesi''ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı planlarken kontrol listesinde yer alan ölçütleri dikkate alınız.

Aşağıdaki tabloda verilen grafik sanatçılarının önemli eserlerini tabloda bırakılan boşluklara yazınız.

Türk grafik sanatçıları sütunundaki boş bırakılan satırları kendi bulduğunuz sanatçılarla tamamlayarak tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

TÜRK GRAFİK SANATÇILARI	ÖNEMLİ ESERLERİ
Yurdaer ALTINTAŞ	
Faruk ULAY	
Mürşide İÇMELİ	
Devrim ERBİL	
Bülent ERKMEN	
Sadık KARAMUSTAFA	

4.2.2. Günümüz Türk Grafik Sanatı

1970'li yıllarda televizyon yayıncılığının başlamasıyla televizyon reklamcılığına yönelik tasarımlar yapılmaya başlanmıştır. Reklam afişlerinde illüstrasyonlar yerine gerçekçi bir anlatım sağlamak için fotoğraflar kullanılmıştır. Fotoğraflarla reklamı yapılan ürünün fonksiyonları daha etkileyici biçimde izleyicilere aktarılabilmiştir.

1980 sonrası bilgisayarın Türk grafik tasarım dünyasına dâhil olması, grafik sanatı üretimlerini farklılaştırmıştır. Batı'daki örnekleri çok daha erken başlamış olsa da Türkiye'de de artan talep, 1980'lerden sonra sadece tasarım işleri yapan ajansların kurulmasına yol açmıştır. Medyanın ve bilgisayar teknolojilerinin gelişimi grafik tasarımda anlatım olanaklarını artırmış ve dünyayla olan iletişim imkânlarını güçlendirmiştir.

1990'lı yıllardan sonra Türk grafik tasarımcıları, uluslararası yayınlarda ve etkinliklerde daha sık yer almaya başlamıştır. 1995'te Sadık Karamustafa, Uluslararası Tasarım Konseyi başkan yardımcılığına seçilmiş, bununla birlikte Türk tasarımcıların uluslararası organizasyon yönetimlerinin bir parçası olmasının kapısı açılmıştır.

Türk grafik sanatının 90'lı yıllardaki önemli isimlerinden biri Emrah Yücel'dir. Yücel, Hollywood filmleri için tasarladığı afişlerle ismini dünyaya duyurmuştur.

Uluslararası tanınırlığı olan bir diğer Türk grafik sanatçımız ise Gürbüz Doğan Ekşioğlu'dur. Günümüzde aktif olarak tasarım çalışmalarına devam eden Ekşioğlu, ulusal ve uluslararası birçok sergi açmış ve ödüller kazanmıştır. New Yorker (Niv Yorkır), The Forbes (Dı Forbıs), New York Times (Niv York Times) gibi dergilerde karikatür ve illüstrasyonları yer almıştır (Görsel 4.23).

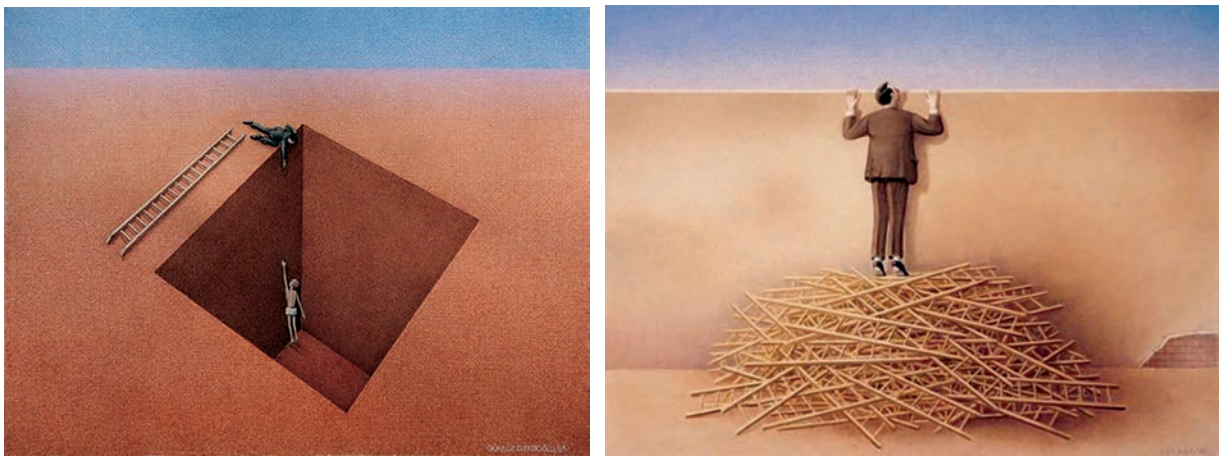

Görsel 4.23: Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun çalışmalarından örnekler

Bilgi Kutusu

TÜRKİYE'DE SANAT EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Türkiye'de sanatın gelişimi, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nden başlayarak Cumhuriyet'in kuruluşu ve günümüze kadar uzanan dönemleri kapsar.

Cumhuriyet döneminde sanat alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Sanat eğitimindeki gelişmeler ise yurt dışına gönderilen sanatçılar ve yurt dışından davet edilen sanat eğitimcilerinin öncülüğünde yaşanmıştır. Bununla birlikte halkevleri ve öğretmen okulları sanat eğitiminin yaygınlaşmasına öncülük etmiş, Eğitim Fakülteleri ve Güzel Sanatlar Fakülteleri de hem sanat eğitimcisi hem de sanatçı yetiştirme görevini üstlenmiştir.

Görsel 4.24: Sanayi-i Nefise Mektebi, günümüzde Eski Şark Eserleri Müzesi

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 1 Ocak 1882'de resim, heykel, mimarlık ve hakkâklık (maden, taş veya tahta üzerine çelik kalemle oyma sanatı) olmak üzere dört dalda öğretim yapılması için Mekteb-i Sanâyi-i Nefîse-i Şâhâne adıyla kurulmuştur (Görsel 4.24). Ressam, arkeolog, sanat tarihçisi ve o dönemde Müze-i Hümâyun müdürü olan Osman Hamdi Bey üniversiteye kurucu müdür olarak atanmıştır (Görsel 4.25). 2 Mart 1883'te Sanâyi-i Nefîse Mektebi, beş dersanesi ve atölyesi olan binada sekiz hocası ve yirmi öğrencisiyle ilk derslerine başlamıştır.

Görsel 4.25: Osman Hamdi Bey

Bilgi Kutusu

1914'te Sanâyi-i Nefîse Mektebinin kızlar için oluşturulan şubesi İnas Sanâyi-i Nefîse Mektebi açılmıştır.

1923'te Cumhuriyet'in ilanından sonra karma eğitime geçilince kadın ve erkek şubeleri birleştirilmiştir.

1928'de ilk kez grafik tasarımı eğitimi veren bir afiş atölyesi kuruldu. Bu atölye, günümüzdeki Grafik Tasarımı bölümünün temelini oluşturur.

Sanâyi-i Nefîse Mektebinin adı Güzel Sanatlar Akademisine dönüştürülmüştür.

İstanbul Resim ve Heykel Müzesinin kurulması için Atatürk'ün talimatıyla Dolmabahçe Veliaht Dairesi Akademiye tahsis edildi. 20 Eylül 1937'de İstanbul Resim ve Heykel Müzesi açılmıştır (Görsel 4.26).

Görsel 4.26: İstanbul Resim ve Heykel Müzesi

Türk grafik sanatı tarihinde öncü çalışmalar devam ederken Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1 Kasım 1955'te Bakanlar Kurulu kararıyla kurulan Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu olarak kurulmuştur. Okul 1957'de dekoratif resim, grafik sanatlar, seramik, tekstil sanatları, mobilya ve iç mimarlık bölümleri ile eğitime açılmış,

1962'de ise "Grafik Sanatlar" ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 1962'de eğitim programında yenilikler yapılarak dört yıllık lisans eğitimine geçilmiştir. Bauhaus ekolü ile kurulan kurumun hedefi, çağın gereksinim duyduğu yaratıcı, araştırmacı, yenilikçi ve uygulamacı bireyler yetiştirmektir.

Bilgi Kutusu

1982'de gerçekleştirilen düzenlemelerle de Marmara Üniversitesi adıyla Türk Yükseköğretim Kurumları arasındaki yerini almıştır. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu, 1982'de Marmara Üniversitesine katılmıştır.
1967'de Afiş Atölyesi, Grafik Atölyesi adını almıştır.

Ülkemizde 1971'de ilk kez endüstriyel tasarım öğretimi yapacak Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu (UESYO) kurulmuştur.

Akademi, kendi matbaasını kurmuş ve 1976-1982 yılları arasında otuz iki kitap ve yirmi üç broşür basılmıştır.

1977'de Fotoğraf Enstitüsü kurulmuş ve üniversite düzeyindeki ilk fotoğraf programı uygulanmaya başlanmıştır.

4.11.1981'de kabul edilen 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ve bu kanunun gereği olarak 20.7.1982'de çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye'deki tüm yükseköğretim kurumları Yüksek Öğretim Kurulu çatısı altında toplanmıştır. Bu kanunla İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 1982'de üniversiteye dönüştürülerek Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır. Bünyesinde Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü olarak üç fakülte ile iki enstitü oluşturulmuştur. 2004'te Okulun adı Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak değiştirilmiştir (Görsel 4.27).

Görsel 4.27: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

1983'te Eskişehir'de Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu kurulmuş, 1985-1986 öğretim yılında Grafik ve Seramik bölümleriyle eğitime başlamış, 1990 yılında Türkiye'nin ilk Çizgi Film ve Animasyon Bölümü kurulmuştur. 1992'de Güzel Sanatlar Fakültesine dönüştürülmüştür.

2015'te Fotoğraf Uygulama ve Araştırma Merkezi (FUAM) kurulmuştur.

2020 YÖK kararı ile Grafik Tasarım Bölümü'nün adı Grafik Tasarımı olarak değiştirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda verilen grafik sanatçılarının Türkiye'de grafik sektörüne katkılarını tabloda bırakılan boşluklara yazınız.

TÜRK GRAFİK SANATÇILARI	GRAFİK SEKTÖRÜNE KATKILARI
Ali KILIÇ	
Setenay SEZER	
Salih DENLİ	
Alperen GÜLDÜ	
Berk TOKAY	
Tevfik Fikret UÇAR	
Emre BECER	
Nuri SEZER	
Burak ARICI	
Cem GÜL	

Aşağıdaki tabloda verilen dijital grafik sanatçılarının grafik sektörüne katkılarını tabloda boş bırakılan alanlara yazınız.

Grafik sanatçıları sütununda boş bırakılan satırları kendi bulduğunuz sanatçılarla tamamlayarak tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

GRAFİK SANATÇILARI	GRAFİK SEKTÖRÜNE KATKILARI
Adam Tredowski (Edım Tradovki)	
Cedomır Kostovıc (Sedomir Kostoviç)	
Christoffer Relander (Kıristofır Rölendır)	
Yurı Surkov (Yuri Surkof)	
Du Zhenjun (Du Zenyun)	
Beata Bieniak (Biytı Biyenak)	

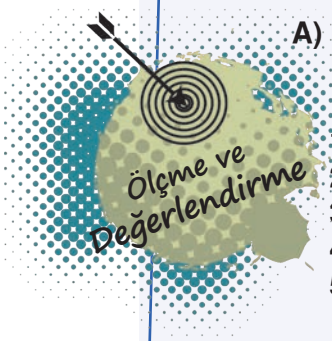

A) Aşağıdaki cümlelerin başındaki parantezlere cümleler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (….) İlk Türk matbaası İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur.
2. (….) "Atlas-ı Cedid" Osmanlı'nın ilk dil bilgisi kitabıdır.
3. (….) Osmanlı'da aralıksız yayınlanan tek dergi Servet-i Fünûn'dur.
4. (….) Türkiye'de afiş sanatının öncüsü Kenan Temizan'dır.
5. (….) Grafik Sanatlar dersi üniversitelerde 1962'de okutulmaya başlanmıştır.

B) Aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. 24 Kasım 1870'te yayımlanmaya başlayan …… ilk siyasi mizah dergisidir.
7. Osmanlı'da …… matbaada basılan ilk eserdir.
8. New Yorker, The Forbes, New York Times dergilerinde yayınlanan çalışmaları ile …… uluslararası bir üne sahiptir.
9. Cumhuriyet Dönemi sanatçılarından …… moda dergileri ve film şirketleri için illüstrasyonlar tasarlamıştır.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevabı işaretleyiniz.

10. "Başlangıcından Bugüne Türk Grafik Sanatı" isimli araştırmayı yapan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İhap Hulusi Görey
B) Sait Maden
C) Eli Acıman
D) Theodor Kasap
E) Yurdaer Altıntaş

11. Cumhuriyetin ilk yıllarına hâkim olan grafik tasarım ürünleri aşağıdaki hangi sanatçı ile özdeşleştirilmiştir?

A) Mengü Ertel
B) Ahmet İhsan Tokgöz
C) Sadık Karamustafa
D) İhap Hulusi Görey
E) Emrah Yücel

12. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk grafik tasarım sergisini açmıştır?

A) Şinasi
B) Ebuzziya Mehmet Tevfik
C) Yurdaer Altıntaş
D) Agah Efendi
E) Gürbüz Doğan Ekşioğlu

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

13. Cumhuriyet öncesi içerik ve baskı yönünden Türk dergiciliğinin kalitesini yükselten ilk dergi nedir? Kim tarafından kurulmuştur?

……
……
……

14. Osmanlı'daki ilk özel gazetenin adını, kim tarafından ve hangi tarihte çıkarıldığını yazınız.

……
……
……
……

15. Türkiye'de grafik sanatının Cumhuriyet Döneminden sonra gelişmesinin nedenleri neler olabilir? Örneklerle açıklayınız.

……
……
……
……

16. İhap Hulusi Görey'in Türk Grafik Sanatına katkılarını açıklayınız.

……
……
……
……

1. KONTROL LİSTESİ

ÖLÇÜTLER	EVET	HAYIR
Araştırma sonucunda istenilen çalışmayı hazırladı.		
Farklı kaynaklardan araştırılan bilgileri kullandı.		
Konu ile ilgili önemli noktaları doğru ve anlaşılır bilgilerle açıkladı.		
İçerikte konuya uygun örneklere yer verdi.		
Konular arası geçişi düzenli şekilde gerçekleştirdi.		
Konu ile ilgili bilgileri resim, fotoğraf, tablo, grafik, şekil, yazı gibi farklı materyaller kullanarak destekledi.		
Yazılarda ve metinlerde noktalama işaretlerine, dil bilgisi ve yazım kurallarına dikkat etti.		
Konuyu arkadaşlarına aktarırken Türkçeyi doğru kullandı, ses tonuna ve vurgulamalara dikkat etti.		
Çalışmayı verilen süre içinde tamamladı.		
"HAYIR" olarak işaretlenen ölçütler için ilgili konu ve çalışmanızı gözden geçiriniz. Eksik olduğunuz ölçütleri tamamlayınız.		
NOT: Öneri olarak hazırlanmıştır. Öğrenme ortamlarına göre düzenlenebilir.		

2. KONTROL LİSTESİ

ÖLÇÜTLER	EVET	HAYIR
Eser incelemesine uygun örnek eserler belirledi.		
Eserler ve sanatçıları ile ilgili bilgileri doğru ve anlaşılır şekilde açıkladı.		
Farklı kaynaklardan araştırılan bilgileri kullandı.		
Sanat eseri incelemesine göre şablon oluşturdu.		
Hazırladığı şablonu doğru şekilde bölümlere ayırdı.		
Betimleme aşaması incelemesini doğru yaptı.		
Çözümleme aşaması incelemesini doğru yaptı.		
Yorumlama aşaması incelemesini doğru yaptı.		
Yargılama aşaması incelemesini doğru yaptı.		
Konuyu arkadaşlarına aktarırken Türkçeyi doğru kullandı, ses tonuna ve vurgulamalara dikkat etti.		
Çalışmayı verilen süre içinde tamamladı.		

"HAYIR" olarak işaretlenen ölçütler için ilgili konu ve çalışmanızı gözden geçiriniz. Eksik olduğunuz ölçütleri tamamlayınız.

NOT: Öneri olarak hazırlanmıştır. Öğrenme ortamlarına göre düzenlenebilir.

1. Y
2. D
3. Y
4. D
5. Y

6. sosyal olay
7. sanat eseri
8. kitle iletişim aracı
9. sanat

10. C
11. C
12. B

1. Y
2. D
3. D
4. Y
5. D

6. daguerreotype
7. W. Henry Fox Talbot
8. ışığa duyarlı film
9. büyük formatlı

10. D
11. C
12. E
13. C
14. C
15. B
16. D

1. D
2. Y
3. D
4. Y

5. matbaa
6. yazı
7. Sümer
8. Litografi
9. izlenim

10. D
11. B
12. D
13. E
14. A
15. A

1. D
2. Y
3. D
4. Y
5. D

6. Diyojen
7. Lügat-ı Vankulu
8. Gürbüz Doğan Ekşioğlu
9. Kenan Temizan

10. B
11. D
12. C

Bajac, Q. (2012). *Karanlık Odanın Sırları Fotoğrafın İcadı* (A. Berktay, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Becer, E. (2011). *İletişim ve Grafik Tasarım* (8.bs.). Ankara: Dost Yayınları.
Clarke, G. (2017). *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Fotoğraf* (M. M. Aydemir, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Ersoy, A. (2002). *Sanat Kavramlarına Giriş.* İstanbul: Yorum Yayıncılık.
Grymkowski, E. (2018). *Sanat 101* (6. bs.). (O. Düz, Çev.). Ankara: Say Yayınları.
Hacking, J. (2015). *Fotoğrafın Tüm Öyküsü* (A.Bozkurt, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Hannavy, J. (2008). *Encyclopedia of Nineteenth-Century Photography.* New York & London: Routledge.
İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. (1993). *Sanatta Devrim* (3.bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
Kanburoğlu, Ö. (2005). *A'dan Z'ye Fotoğraf.* İstanbul: Say Yayınları.
Lewis, E. (2018). *İzmler, Fotoğrafı Anlamak* (M. M. Aydemir, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Özdemir, B. (2013). Çağdaş sanat akımları ve fotoğraf, *Fotoğraf Neyi Anlatır?* içinde (ss. 65-74). (C. Aydemir, Ed.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
Sanat Dünyamız (1995). *Avant-garde 1945-1995,* Son yarım yüzyılın sanat akımları, kavramları, 20(59), 3-88. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanburoğlu, Ö. (2016). *Resim, Söz ve Yazı* (2.bs.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
Tansuğ, S. (1993). *Resim Sanatının Tarihi* (2. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2020). Grafik ve Fotoğraf Alanı Çerçeve Öğretim Programı, Ankara.

Not: Kaynakça, APA 6 kriterlerine göre hazırlanmıştır.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI ve GÖRSEL KAYNAKÇASI

Materyalin genel ağ kaynakçası ve görsel kaynakçasına buradan ulaşılır.

Karekoda ulaşılamaması durumunda aşağıdaki linki kullanabilirsiniz."

http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2127